

Jü Evangelio San Lucajta Jiojtekähui

Lucasta Teóflotau jiojtekähui

¹ Juebénaka éaka áu kikkimusula tua lútula ä jiojte báreka juka ímī ito násuk tua yö lütüriapo yeu sikamta,

² jume kësampo naateka bem pusimnea ä bíchakame jume itom ä majtiakame, éntokim ä tekipanuy íkă Diosta nooki.

³ Ínapo éntok chúkula béja át nátemaijsuka jáchin ä naatekähui éntok símekut tüisi sua-suka, kétne émou ä jiojte báreka taahuak ä huëpo bénasi, empo Teófilo huatem násuk yörihuame,

⁴ em ä täyanakë béchībo huaka em majti-ahuakähui ä lütüriatukähui.

Jü Juanta yeu tómtinake bétana nokhuame

⁵ Juka Heroodesta Judeapo reytuko, senu sacerdote Zacarías ti téhuaaka tiöpopo tékiakay, Abíasta géntepo jometukay. Ä jubi éntok Aróna familiapo jometukay, éntok Elisabet ti téhuaakay.

⁶ Náhuichikam lútula jiápsay Diosta bíchäpo, éntok kaita juénasi jita áme bétana nokhuay, bueitukim Señorta nésauro johuay.

⁷ Të katim üusekay, bueituk Elisabet kaa äasoay, éntokim, béja yoiyötukay.

8 Sejtul táapo, sacerdoote tékil hué páman Zacaríasta tiöpopo Diosta bíchäpo jita ä joaysu, ä tékiakä pámani, ä yoiyöturim ä huériapo bénasi,

9 jume tiöpopo tékiakame ä huéria pámani, Zacarías áma yuktiahuak, juka inciensota ä táanakë béchïbo, Señorta altariu huáijhua kibakeka.

10 Huanäi sïme jü pueblo päku aneka Diostau oraciompo nokay, inciensota táahuayo.

11 Huanäi Diosta ángel Zacariastau yeu machiak, incienso altarta bátam bétana hueka.

12 Huanäi, Zacarías ä bíchaka guómtek, éntok kaachin an máchika majhuëy.

13 Të jü ángel ínel áu jiaahua:

—Zacarías, katë májhue, jü em nétanëu Dios enchi jíkkajak. Jü em jubi Elisabet ili outa asoanake. Juan të ä téhuaatuanake.

14 Huanäi tüisi al-leehuame émou ayunake, éntok juebénaka al-leaka tahuanake yehuä tómtékä béchïbo,

15 bueituk jü em üusi yörisi jíputunake Diosta bíchäpo. Vinota o jita ái nanaa kóhuamta kaa ä jïnake, éntok kee yeu yoreka Espíritu Santoy tápunitunake.

16 Juebena Israelitam Dios Señortau bíchaa am jíapsi kúaktianake.

17 Huäri Espíritu úttiära Elías profeetatat aneï bénasi áamak annake, huäri úttiäray Señortapat huéenake, jume áchayhuarim bem üusimmeu bíchaa kaa béttek jíapsitam jípunakë béchïbo, éntok huame kaabeta yöreme jábetam yörinakë béchïbo. Júnëli béja jume

Señortau rúktinakeme tüisi majtianake tülisi
Señorta am mabetnakë béchïbo.

¹⁸ Zacarías ínel áu jiaahua jü ángeltahui:

—¿Jáchisune íkái jüneríanake? Bueítukne
öla, éntok ín jubi júne jámyöla.

¹⁹ Ä yómmiaka ínel áu jiaahua jü ángel:

—Ínapone Gabriel, Diosta bíchäpo aneme.
Äbone bíttuari íkái bemela nokta enchi téjhua
sáyhuaka.

²⁰ Enë kara noknake, éntoke múurotaka
tahanake, íkái ínel yeu simëu núkisi, kía juka
ín émou noki kaa em súalekä béchïbo. İri sime
lütüriataka yeu huéenake, taahuata yúmako.

²¹ Huä génte éntok Zacaríasta boobíchaihuiy,
éntok emom temajey huaijhua tiopopo ä
bínhuatü béchïbo.

²² Të Zacarías päkun yeu sika béja kara ámeu
nokaka taahuak. Huanärím béja jünëiak jita áu
yeu machiakähui jum santuariopo, áapo éntok
séñampo ámeu nookay, junëli béja múurotaka
taahuak.

²³ Huanäi juka ä tékia áma yáasuka, jume
taahuarim yúmariasuka, béja ä jóau bíchaa
siika.

²⁴ Chúkula huame taahuarim simsuko, béja ä
jubiahua Elisabet abe asoaka yeu siika. Huanäi ä
jóapo kaa yeu siika, mamni metpo, ínël jíakari:

²⁵ “Íkái inou yáuhuak, jü Señor ímëi
taahuarim huëpo, béja nee ä úhuak, juka tiusi
máchiraata simem bíchá násuku.”

Jü Jesústa yeu tómtinake bétana nokhuame

26 Búsan mecham huéeyo, jü ángel Gabriel áman bíttuahuak Diosta bétana, Galiléa buere joarahui Nazaret ti téhuakähui,

27 jámut bemetahui. Huäri éntok áuritukay, ili yoreme jübua yötume ä jubisey, José ti téhuaakame. Davidta familiampo jometukay. Jü jámut beeme éntok María ti téhuaakay.

28 Huanäi ä anëpo kibakeka, ínel áu jiaahua jü ángel:

—¡Dios enchi ania al-leäe! Señor émomaki. Áapo tühuata emo bétana näikiala síme jáamuchim násuku.

29 Të áapo ángelta bíchaka, kaachin an máchika taahuak, juka ä nokakä béchïbo. Huanäi ínel éiyay:

—¿Jíta teboterisa jáni ïri?

30 Huanäi jü ángel ínel áu jiaahua:

—María, katë májhue. Diosta tü eähue jájamla.

31 Én éntok abe ašoake tahuanake. Usi outë asoanake, éntok JESÚS të ä téhuaatuanake.

32 ïri buéresi ériana. Jikat bétana usiari ti téhuaana, jü Dios Señor éntok juka ä áтчay David Rey nésauro ä máknake.

33 Huanäi Jacobtamak huéerimmak reytaka nésaunake jíba béchïbo. Huä ä reytaka ä néshueu éntok kaa lütinake.

34 Huanäi María ínel áu jiaahua jü ángeltahui:

—¿Jáchisu éntok ïri huéenake, bueituk ínapo kennee kuuna?

35 Huanäi jü ángel ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Jü Espíritu Santo emo béppatunake. Huanäi jü jikat anemta úttiära ä jékkay enchi jékkatunake. Huäri béchibo jü santo ili usi yeu yoremtunakeme, Diosta Ūusi ti téhuaana.

³⁶ Éntok két jü em huahuaji Elisabet, áapo két abe asoaka tactuala, ä jámyölatukä násuku, én béja búsan meeche, abe asoakari, jü kara asoame ti täyahuame,

³⁷ bueituk Diosta béchibo kaita obiachisi maachi.

³⁸ Huanäi béja María ínel jiaahua:

—Ímine aane, Señorta nésau yáa báreka. Éläpo inot chúpatunake jü enchi inou nokakähui.

Huanäi béja jü ángel ä tö siika.

María Elisabetta jóau nöitisek

³⁹ Huámechi taahuarimmet María bamsipo yeu siika, buere joära Judeau bíchaa; iri pueblo júya kähui násuk taahuay. ⁴⁰ Huanäi Zacaríasta jóau kibakeka, Elisabetta tebotuak.

⁴¹ Huanäi jü Elisabet Maríata teboteri jíjikkajaka, jü ili usi tómpo chéptek. Huanäi éntok Elisabet Espíritu Santoy tápunak,

⁴² éntok tüisi kusisi ínel jiaahua:

—Diosta tü eäu emo bétana näikiari síme jáamuchim násuku, éntok ä tü eäu tápuni jü em tómpo yoremtulame.

⁴³ ¿Jatchiakasu ínapo áma yeu púari, juka ín Señorta áye nee äbo bínnaké béchibo?

⁴⁴ Bueitukne em teboteri jáahuia im nakam-meu yúmako, ili usi al-lerimmea ín tómpo chéptek.

45 Úttesi al-leehuamta jípunake jü ä súsualekame, bueituk lütüriataka yeu huéenake juka Señorta bétana é mou nokakähui.

46 Huanäi María ínel jiaahuak:
In jíapsi buéresi Señorta úttile.

47 In espíritu éntok al-leiya, Dios ín jínëulerotachi.

48 Bueituk kaita nee béj-riay junne, nee yeu púuhuak, áapörik nésau jíba joamta, éntok, én naatekam Diosta tü eäu nee jájamlä tíanake síme nat tomti kateme.

49 Bueituk jü Dios jita jo árahueme buere tühuata inou yáuhuak.

Santomme, jume ä téhuam.

50 Diosta yore nak jiokolëu jíba síme nat tomti kateme béchïbo.

Jume ä majhuéka ä yöreme.

51 Ä mámammea yún jita bueere yáala, am chíbejtiak jume bem jíápsipo kaa tü eerim emo buérialeka aneme.

52 Jume úúttiakame reyta yeyesäpo yeu am jaasek;

éntok jume bétuk emo nüyeme éntok jikau tóboktiak.

53 Huame tébäureme buéresi tühuata miikak; huame rikom éntok kaita am makaka am sákatuak.

54 Juka nación Israelta ä nésahui joamta aniak, yore ä nak jiokolibeu kaa koptiaka ä jiokorek.

55 Júkái ámeu nookak, itom yoiyöhuammehui, Abrahamtamaki, éntok jume ä üusimmaki, jíbapo béchïbo.

⁵⁶ Huanäi María báij metpo jäni Elisabetamak taahuak. Chúkula béja ä jóau nóttek.

Juan Bautistata yeu tómtekähui

⁵⁷ Jü Elisabet jume taahuarim yúmariasuka, outa asoak.

⁵⁸ Diosta jüneli ä nak jiokoleka béchibo. Huanäi jume áa chíkola jóakame éntok jume ä huahuayriam ámanim ä bitchak. Huanärim úttesi al-leakam taahuak, Diosta junéli ä jiokorekäu béchibo.

⁵⁹ Guoj naiki taahuarim yúmak, ä circuncidaroatebok, juka ili usita. Huanärim ä átchay téhuam, Zacaríasim, ä téhuaatua báarey.

⁶⁰ Të jü ä áyehua ínel ámeu jiaahua:

—Ëe; Juan ti téhuaanake.

⁶¹ Huanärim ínel áu jiaahuak:

—¿Jatchiaka? Kaabe junéli téhuak enchim huahuayrim násuku.

⁶² Huanärim séñampo juka ä áchaytau nátemajek, jáchin juka ili usita ä téhuaatua bárèhui.

⁶³ Huanäi ili tablata aahuaka, ínel át jjojte: “Juan ti téhuak.” Huanäi simetaka át guómtilatata taahuak.

⁶⁴ Senu huéchiapo áu étapok jü teeni. Júchi ára nokaka taahuak, éntok Diosta úttíl táytek.

⁶⁵ Huanäi síme jume áme chíkola jóakame át guómtéka taahuak. Síme jume Judea buiärapo káu jómém, íari bétanam jíba nookay.

⁶⁶ Síme ä jíkkajakame bem jíápsipo ä ériasakay, ínel jíakari:

—¿Jábesa jäni íri uusi?

Señorta mámam éntok jíba áamak aaney.

Zacariásta profetisaruakähui

⁶⁷ Huanäi Zacarías, ä áchayhua, Espíritu Santoy tápunika, Diosta bétana nookak, ínel jíakari:

⁶⁸ Úttesi türi jü Senor, jü pueblo Israelta Dios.

Ä pueblou yebij-la, ä jínëu báreka.

⁶⁹ Itom jinëunakemta tua úttiakamta itom násuk toboktiak,

jukä nésauta ä yáarialamta Davidta familiapo.

⁷⁰ Jume santo profetam tenimmeyi nokakä bénasi, jume kësamriapo kateme:

⁷¹ itom omtíame násuk itom yeu jábuak; jume kaa itom bíbit péäu mámpo itom yeu huíkkek.

⁷² Juka itom yoiyöhuam jiokolinake bétana ä noki kaa koptiak, éntok huaka nokta ä yechakähui, tühuata itou ä yáa rókähui.

⁷³ Abraham itom áchaymak nokta chúpala, juka itom ä mák rókähui,

⁷⁴ itom omtíame násuk yeu huíktaka, kaabeta májhueka, áapörik itom jo íau itom jonákë béchïbo,

⁷⁵ santosi ito núyeka, éntok lútüla jíapsihamta jípureka, áapörik béchïbo, itom kókkou núkisi.

⁷⁶ Émpë éntok, ili uusi, hua jikat anemta bétanë profetapë täyana, bueítukë Señortapat huéenake ä böom rúttuktiasimeka.

⁷⁷ Éntoke ä téjhuaanake juka pueblota, jáchin ayuka ä jinëutunakë béchïbo,

Diosta bejrimmet am jiokorina béchïbo.

⁷⁸ Dios tüisi ä jiápsipo huáijhua naateka itom nákke,
jikat bétana bemela taahuari machiriata itom miikak,

⁷⁹ huame kaa machiku aneme éntok mukia jékkaapo aneme, machiria báreka,
türi böou itom yeu jábua báreka, kaa huanti jápsihuäpo böochi.

⁸⁰ Huä ili usi éntok yötusimey, éntok ä espírituhua úttiata nüsimey, éntok mékka ániapo jóakay Israelta pueblou áu yehuä machiriäpo tájti.

2

Jáchin Jesústa yeu tómtékähui

(Mt. 1:18-25)

¹ Huamechï taahuarimmet ínel yeu siika síme ániat rey Augusto César nésahuek símem áu censaruak sáuhuek.

² Ìri censo bat yáahuak Cireniota Síriapo gobernadortuko.

³ Huanäi síme bem pueblom békatanana sájjak emo censaruak báreka.

⁴ Íaribéchïbo, José Nazaret pueblo bétana Galiléa buiärapo jikau siika, Judea buiaräu bíchaa, Davidta pueblou Belén ti téhuaakähui, Davidta familiampo ä jomë béchïbo.

⁵ Ámanim sájjak, emo censaruateboseka. Mariata juubiapo ä máktaka ä huériay, të kee ä juubey, áapo éntok abe asoy.

⁶ Bempörim áma aneyasu jume taahuarim yúmariak, ä asoanakhui.

⁷ Huanäi béja ä jípurek, juka kësam asoata, sánkompo ä bëtiak. Éntok pesebrepo ani-maalim jǰǰibuäpo ä teekak. Bueëtuk sime hotelim tátapuniakay.

Jume ángelesim éntok jume pastorim

⁸ Huämi buiärapo két pastorim aaney, tukaapo kabaram suayaka, kaa kocheka. ⁹ Huanäi éntok Señorta ángel ámeu yeu machiak. Jü Diosta lóoria éntok natechíkola, am machiriak. Huanärim tüisi guómték.

¹⁰ Të jü ángel ínel ámeu jiaahua:

—Katem májhue, bemela tü noktane enchim téjhuaasek, úttesi al-leehuasi maachi, simem béchïbo.

¹¹ Davidta pueblopo, enchim béchïbo yeu tómték, ëni, jü yore jínëunakeme, jü CRISTO jü Señor.

¹² Ímirem át suanake, ä jüneria béchïbo: Ili usitem sánkompo bëtiata téunake, pesebrepo animaalim jǰǰibuäpo bökamta.

¹³ Huanäi ángeltamak senu huéchiapo juebena huate ángelesim, Diostamak téhuekapo aneme, áma yeu machiak, yörisi Diosta úttileka éntok ínel jíaka:

¹⁴ ¡Looria Diosta béchïbo téhuekapo!

¡Buíapo yánti jíapsihuame, entok tü eeri yoremem béchïbo!

¹⁵ Huanäi jume ángelesim téhuekau bíchaa am sájjako. Jume pastorim ínel náu jiaahua:

—Jánte pueblo Belénihui, ámante ä bínnake juka áma yeu sikamta, juka Señorta itou yeu machiriakähui.

16 Tüisim bamsipo yeu sájjak. Huanärim Mariáta éntok Joséta téhuak, éntok juka ili usita pesebrepo bókamta.

17 Ä bíchaka, akim ä jüneriatebok, juka ili usita bétana ámeu nokhuakähui.

18 Símataka ä jíkkajakame áachim guómtilatata taahuak, jume pastorim ámeu nokähui.

19 Të María símata ä jíápsipo ëriasimey, áu huáateka.

20 Huanäi jume pastorim tüisi Diosta looria úttileka entok al-leaka nóttek símata buere jita bem bíchakähui, éntok bem jíkkajakäu béchibo, bueítuk síme bem téjhuaripo áman chúppuk.

Jesústa tiöpou nüpahuakähui

21 Guoj naiki taahuarim yúmako, usitam circuncidaroa báreka. Huanäi Jesús tim ä téhuaatebok. Ímei téhuam jü ángel ä mákakay, ketune kee jee Mariáta tómpo ä yoremtuyo.

22 Jume taahuarim yúmako, Moiséjta ä nésahuekä páman chichä machiku yeu sika türika tahuak, buere joära Jerusalénihuim ä nüpak, Señorta mámpo ä toij báreka.

23 Señorta leypo ä jiojteri bénasi: “Síme ili ou kësampo yorekame, Santopo näikiatunake Señortau bíchaa.”

24 Señortau am toij béchibo, leyta jáä bénasi, guoy möelim o guoy guókohuim, sacrificiata béchibo.

25 Senu yoreme, Simeón ti téhuaaka, Jerusalémpo aaney. İri yoreme lütüla jíápsay, éntok Dios huáatey. Israelta jíapsi yechanäu

Diosta ä jínëunakëhui boobíchaïhuiy. Espíritu Santo éntok áa béppa aaney.

²⁶ Espíritu Santo au yeu ä machirialatukay, kee jee mukeka juka Señorta bétana yeu púata, ä pusimmea ä bínnaakëhui.

²⁷ Jü Espíritu Santo ä innëtuak, huanäi tiöpou bíchaa sika. Ä áchayhuam ili usi Jesústa tiöpou ä nüpakó, aú ä yá béchibo juka leyta jiápamani.

²⁸ Jü Simeón, juka ili usita mámpo ä nüka, Diosta baysahueka, ínel jiaahua:

²⁹ Én ál-la, ín Señor, ín simepë.

Yanti nee jíapsitua, em noki jíápamani,

³⁰ bueituk ín pusim ä bitchak, juka em jínëuria.

³¹ Sime pueblom bíchápo, itomë ä téjhuaasuk:

³² Áapo jü machiria, jume kaa Israeltamak huéerim, am machirianakë béchibo, jü gente Israelita yorihuame.

³³ Ä áyehua éntok José, guómtilatakam ä jíkkajay, simeta júkai áa bétana nokhuayo.

³⁴ Jü Simeón Diosta tu eäu am makkaka. Jü Maríata, Jesústa áyebeu, ínel jiaahuak:

—Én éntok i usi juebenam kóm tátab béchibo, huatem éntok tóboktiä béchibo, jume pueblo Israelpo joomem. Éntok ími jünakiachitunake: juebénakam ä omoutenake.

³⁵ Ínëli yeu huéenake: ejparam em jíapsipo naa búrujti emót kíktenake. Juebenak jita éhuil jíapsipo éehuamta yeu buíjtunakë béchibo.

³⁶ Ama aaney, kétchi, senu jámmut, juka bát bíchaa ayunakemta jüneriame. Aana ti téhuaaka, Fanuelta maala, Aserta familiapo

jometukay. Áapo béja tüisi jámyölatukay. Bemetaka kunak huanay guoy búsan huásuktiapo jíba amak jouhuak.

³⁷ Të béja jókoptulataka ochenta áma naiki huásuktey. Buere tiöpopo kaa yeu huéiyey, taahuarit tukaarit naa búrujti, Señorta tekipanuariaka, ayuunaka éntok oracionim joaka.

³⁸ Ana huämi horapo, Diosta baysahueka, jü ili usi Jesústa bétana ámeu nok táytek, sime huame Jerusalénta jínëunakemta boobíchaihuimmehui.

Nazareu bícham, júchi nóttek

³⁹ Chúkula juka Señorta leypo huémta áma yáasuka, Galiléahuim nóttek, buere joära Nazareu bíchaa.

⁴⁰ Jü ili usi yötuy, éntok úttiata nüyey, éntok yún jita täyasimey. Diosta tü eäu éntok áamaktukay.

Jü ili üsi Jesús tiöpopo

⁴¹ Jume ä áchayhuam chíkti huásuktiapom jum Jerusaléniu yayajay pajko pájcuapo an báreka.

⁴² Pájcua pajkota yúmak, bem ä boojoria bénasi, Jerusaléniu bícham sájjak. Jesús béja dooce huásuktiriam yúmariay.

⁴³ Pajkota chúpuko, nottilataka am kateyo, jü usi Jesús Jerusalémpo taahuak. José éntok ä áyehua katim jüneyay.

⁴⁴ Béja senu taahuapom boojouhuay, genteta násukim ä huë téiyey. Kaa ä téaka éntok, akim ä jariu táytek, bem huahuayrim éntok bem täyame násuku,

⁴⁵ tem kaa ä téaka, Jerusaléniu bíchaa nóttek, ä jariuboka.

⁴⁶ Chúkula báij taahuarim huéy, akim ä téuhuak jum tiöpopo, jume maestrom leyta yore majtíame násuk káteka, am nok jíkkajaka éntok ámeu nátemajeka.

⁴⁷ Huanärim síme át guómtilataka ä jíkkajay tüisi jita ä täya tíakari, éntok tepa áma huéchiasi jíba am nok yómmeä béchibo.

⁴⁸ Huanärim ä bíchaka, át guómtek. Huanäi jú ä áyehua ínel áu jiaahuak:

—In asoa, ¿jatchiakasë ínel itom yáuhuak? Ínapo, éntok em áchay, tüisite jíápsipo kókosi éaka enchi jariay.

⁴⁹ Huanäi áapo ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jatchiakasem nee jaria? ¿Jachem kaa júneiya ín Átchay tékilpo ín annakëhui?

⁵⁰ Të bempo kaa júneiyay jita ámeu ä nokakähui.

⁵¹ Huanäi ámemak nóttek, Nazareu bíchaa. Huanäi jíba áme bétuk áu nüyeka yötuy. Ä áyehua éntok, símeta íkari ériasimey ä jíápsipo.

⁵² Jesús éntok chëhuasu entok ä takahuapo yötusimey, entok Diosta tü eäpo entok yoremem bíchápo.

3

Juan Bautista géntemmeu nookak
(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

¹ Quince huásuktiriampo juka rey Tiberio Césarta yäura Romapo néshueyo, jum Judea buiärapo éntok Poncio Pilato gobernadortukay,

Herodes éntok Galiléa buiärapo yäuratukay, ä saila Felipe Itureapo éntok Traconite buiärapo, Lisantias éntok Abiliniapo yäuratukay.

² Anasta éntok Caifásta sumo sacerdotetuko, Diosta bétana noki áu yepsak, Juan, Zacaríasta üusibehui, mékka ánia see päriapo ä aneyo.

³ Huanäi áapo síme Jordán bathue mayoamak géntemneu noksiméka huéiyey, batöhuamta éntok Diostau bíchaa jíapsi kúaktiahuamta jume bem Dios bejrim jiokoriná béchíbo.

⁴ Isaías profheetata jiojteri bénasi ínel ä jiäpo: Jiahui mékka ánia see päriapo chaaye:

“Señorta böomem tüte,
ili böom éntokem rútuksia.

⁵ Síme huame buía jójoroim nanahuittena,
jume chopöriam, éntok káhuim,
jume böo chachakuim éntok rútuksiana;
éntok jume böo rúrumuyim tütena.

⁶ Huanäi síme génte ä binnake Diosta jínëuria.”

⁷ Juebena yóremra au yeu sájjak emo batö iäka, huanäi ínel ámeu jiaahuak:

—¡Eme géntem bakot usiarim! ¿Jábesu enchim majtiala emo ä tö tenni sáhueka huaka Dios omtirata yebijnakemta?

⁸ Türi takame jípu báreka eiya, emo jíapsi kúaktiaka. Éntok katem enchim jíapsipo ée taite: “Béjate Abrahamta itom áchaypo jípure”; senu huémtane enchimneu nooka, Dios kía ímí tétampo júne ára am toboktia, jume Abrahamta üusim.

⁹ Bueítuk két jume tépuam béja júyam nahuapo kéchari, síme jü júya kaa türik takame chúktiahuaka tájiu jímmaana.

10 Huanäi jü génte béja ä temajek, ínel áu jíakari:

—¿Jítasute, júntuk yáanake?

11 Huanäi Juan am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Jü guoyik sánkokame, juka kaita jípuremta huépülam máknake; jü buähuamta jípureme, juka kaita jípuremta miknake.

12 Jume yäura tómita náu tótojaihui két áu yájjak emo batö iäka. Huanärim ínel áu jiaahua:

—Maestro, ¿jítasasute yáanake?

13 Áapo ínel ámeu jiaahua:

—Katem úttiapo jita aahua enchim sáyhuakäpo áman jíbba.

14 Huate sontarom két ä nátemajek ínel jíakari:

—Ítaposu, ¿jítasasute yáanake?

Huanäi ínel am yómmiak:

—Katem jabetau kaa huéeläpo jita aahua, ál-la enchimmet nésayhuakäpo áman jíbba. Katem yäurapo emo tekipanoä tíaka, jábeta guómtiaka jítasu ä úhua. Enchim béjtuahuä beyem al-leiya.

15 Jü gente éntok át suaka ä bitchay símeta juka huémta, bem jíápsipo éntokim emo nátemay, ínel jíakari: “Jamak Juan ájária jáni jü Cristo.”

16 Huanäi Juan símemmeu ínel jiaahua:

—Lútulay ínapo bäämpo enchim batöa; tē äbo huéiye senu ino béppa chē yörisi maachi, éntok chē nésahue. Huakäi béja ínapo katchanne júne áu kóm chätuka bocha huíkyam ä búttiriapo

yúmala. Huäri béja enchim batönake Espiritu Santoyi éntok tájiyi.

¹⁷ Ái huijhuijtiahuame ä mámpo óorek, juka erata tülisi ä tüte báreka. Chúkula éntok jume tirijkom ërianake jum kaa am nasontenakepo, juka pajata éntok náu yéchaka jum táijta kaa tutukëpo ä táanake.

¹⁸ Íkäiri éntok huate jita ámeu nokaka, am téjhuay, juka genteta tühua bemela nokta bétana.

¹⁹ Huanäi jü Juan kuttílasi áu nookay jü rey Heroodestahui ä saila Felipeta jámut ä jípurë tíaka (Í jámut Herodias ti téhuaakay), éntok huate jita büruk kaa türik ä yáalä béchíbo.

²⁰ Júnëli jita kaa huéchiasi yáalataka jü Herodes, júchi áa béppa, Juanta páttiatebok jum cárcelpo.

Jesús batöhuak

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

²¹ Júnäköri síme pueblota emo am batöayo, Jesús két batöhuak. Huanäi Diostau oraciompo ä nokayo, jü téhueka áu étapok.

²² Espiritu Santo át kóm siika, guókouta bénasi takahuaka. Téhuekau bétana éntok áu nokhuak, ínel jíakari:

—Émpë ín Üusi ín yeu púari, éntok ín nákéhui.

Jesústa yoiyöhuam bannaataka kateme

(Mt. 1:1-17)

23 Áapo jü Jesús ä tékilhua naatekari, jíba tua jamak treinta huásuktiriam huériay. Huä Joséta üusi ti ériahuame. José éntok Elíta áchayekay.

24 Elí éntok Matatta áchayekay. Matat éntok Levíita áchayekay. Levíi éntok Melquita áchayekay. Melqui éntok Janata áchayekay. Jana éntok Joséta áchayekay.

25 José éntok Matatíasta áchayekay. Matatías éntok Amósta áchayekay. Amós éntok Nahumta áchayekay. Nahum éntok Eslita áchayekay. Esli éntok Nagaita áchayekay.

26 Nagai éntok Maatta áchayekay. Maat éntok Matatíasta áchayekay. Matatías éntok Semeita áchayekay. Semei éntok Joséta áchayekay. José éntok Judáta áchayekay.

27 Judá éntok Joanata áchayekay. Joana éntok Resata áchayekay. Resa éntok Zorobabela áchayekay. Zorobabel éntok Salatielta áchayekay. Ì Salatiel éntok Nerita áchayekay.

28 Neri éntok Melquita áchayekay. Melqui éntok Adita áchayekay. Adi éntok Cosamta áchayekay. Cosam éntok Elmodamta áchayekay. Ì Elmodam éntok Erta áchayekay.

29 Er éntok Josuéta áchayekay. Ì Josué éntok Eliezerta áchayekay. Eliezer éntok Jorimta áchayekay. Jorim éntok Matatta áchayekay.

30 Matat éntok Levíita áchayekay. Levíi éntok Simeónta áchayekay. Simeón éntok Judáta áchayekay. Judá éntok Joséta áchayekay. José éntok Jonánta áchayekay. Jonán éntok Eliaquimta áchayekay.

31 Eliaquim éntok Meleata áchayekay. Melea

éntok Mainánta áchayekay. Mainán éntok Matatata áchayekay. Matata éntok Natánta áchayekay.

³² Natán éntok Davidta áchayekay. David éntok Isaíta áchayekay. Isaí éntok Obedta áchayekay. Obed éntok Boozta áchayekay. Booz éntok Salmóna áchayekay. Salmón éntok Naasóna áchayekay.

³³ Naasón éntok Aminadabta áchayekay. Aminadab éntok Aramta áchayekay. Aram éntok Esromta áchayekay. Esrom éntok Faresta áchayekay. Fares éntok Judáta áchayekay.

³⁴ Judá éntok Jacobta áchayekay. Jacob éntok Isaacta áchayekay. Isaac éntok Abrahamta áchayekay. Abraham éntok Taréta áchayekay. Taré éntok Nacortá áchayekay.

³⁵ Nacor éntok Serugta áchayekay. Serug éntok Ragauta áchayekay. Ragau éntok Pelegta áchayekay. Peleg éntok Heberta áchayekay. Heber éntok Salata áchayekay.

³⁶ Sala éntok Cainánta áchayekay. Cainán éntok Arfaxadta áchayekay. Arfaxad éntok Semta áchayekay. Sem éntok Noéta áchayekay. Noé éntok Lamecta áchayekay.

³⁷ Lamec éntok Matusalénta áchayekay. Matusalén éntok Enocta áchayekay. Enoc éntok Jaredta áchayekay. Jared éntok Mahalaleelta áchayekay. Mahalaleel éntok Cainánta áchayekay.

³⁸ Cainán éntok Enósta áchayekay. Enós éntok Setta áchayekay. Set éntok Adánta áchayekay. Adán éntok Diosta áchayekay.

4

Satanás Jesústau jiopek ä jioptuabáreka
(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

¹ Jesús, Espíritu Santoy tápunika, Jordán bathue bétana yepsak. Huanäi mékka ániau see päriau bíchaa ä núk siika, jü Espíritu,

² cuarenta taahuarimpo. Huanäi jü diablo tepa áamak aaney, ä jioptua báreka, kaa tühuata ä yáa iaka. Síme huameri taahuarimmechi kaa jübuäk, huamei taahuarim simsuko tébäurek.

³ Huanäi jü diablo ínel áu jiaahuak:

—Bueítuk empo Diosta Üusituko, íkái tétatë emo pan yáa sáuhue.

⁴ Jesús ä yómmiaka ínel áu jiaahuak:

—Júnel jiojteri: “Kaa kía páanimmea jíba jíapsinake jü yoreme, ál-la síme Diosta nokiyi.”

⁵ Huanäi jü diablo káhuit chë jikat ä núk siika, huanäi chúbalaposu rey nesaupo attiata ä bíttuak, pueblo tüisi uyorim éntok bueerem, ä bíttuak.

⁶ Huanäi ínel áu jiaahuak jü diablo:

—Enchine ä máknake síme úttiärata, enchi ä sáunakë béchíbo. Entok juka bem looria. Bueítuk ínapo ä mak-ri; entok jabetá ín ä makbareu ä maknake.

⁷ Të ál-lë inou tónommia kíkteka nee yörinake. Huanäre símeta íkáirë áttianake.

⁸ Huanäi Jesús ä yómmiaka ínel áu jiaahuak:

—Mékkë siime, Satanás, bueítuk ínel jiojteri: “Juka Señorta em Diostë yörinake, éntoke áapörík jíba nésauta jorianake.”

9 Huanäi buere joära Jerusaléniu bíchaa ä núk siika. Huämi béja buere tiöpot chë jikat ä kéchaka ínel áu jiaahuak:

—Empo Diosta Ũsütuko, buíahuë emo kóm tójja,

10 bueítuk ínel jiojteri:

Dios jume ä ángelesim émou bíttuanake, enchi am anianakë béchïbo.

11 Éntokim mámammea enchi tóboktianake, em guókim kaa tétat tēitinakë béchïbo.

12 Jesús ä yómmiaka ínel áu jiaahuak:

—Ínel két nok-ri: “Katë Diosta em Señorta jioptuanake.”

13 Huanäi jü diablo, kaachin béja ä bāitāu máchika, chubala ä tö siika.

Jesús ä tékilhua naatek

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

14 Huanäi Jesús, Espíritu Santota úttia huériaka, Galiléa buiārau nóttek. Buéresi tayahuay, sime buíachi ä chíkola.

15 Huanäi éntok bem sinagogampo am majtiay. Sīmetakam ä úttiley ä looriapo.

Jesús jum pueblo Nazaretpo

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

16 Bueítuk Nazaretpo yepsak, ä yötulāpo. Jíba ä boojoriapo bēnasi, jimyore táapo sinagogapo kibakek, huanäi jiojterita nok báreka kíktek.

17 Huanäi éntok profeta Isaíasta librom áu tóijhuak, librom étapoka, ínel jiojteta áma bitchak:

18 Señorta Espíritu ino béppa aane,

áapo nee áma yeu púala tühuata bemelasi huémta jume poloobemmeu nee ejtejhuä iaaka.

Jume jïokot sirokamta jiápsekame nee tüte iaaka nee äbo bíttuak,
pereesommet éntok chay iaaka jáchin bem búttiatunakëhui,
éntok liliptim puj etaponakë béchïbo,
éntok jume jïokot nühuame am búttiaseka,
19 jume türi huásuktiriam Señorta bétana ámeu yebijnakëhui, ámeu nee nok iaaka.

20 Huanäi jume librom páttiaka, jü áma tékiakamtau am buíssek. Huanäi yejtek. Síme jume sinagogapo aneme áachim puseka taahuak,

21 huanäi ínel ámeu nok táytek:

—Én ímï enchim bíchäpo lütüriataka chúppe, ïri jïojteri.

22 Éntok símetaka ujjorisi jíba áa bétana nookay, éntokim át guómtilatata ä jíkkajay, juka nokta tua huéchiasi huémta jíba ä tempo ä yeu huë tíaka. Huanärim ínel jiaahua:

—¿Jachu ïri kaa Joséta üusi?

23 Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahuak:

—Jamakem juka nokta ínel huémta inou nok báare: “México, émpë emo jítto. Yúnte jita jíkkaj-la pueblo Capernaumpo em yáakähui. Ímïre em buiärapo két ä yáuhua.”

24 Huanäi éntok két ínel jiaahuak:

—Kaabe profeeta tüisi mabethua ä buiärapo.

25 Tua huitti nokhuäpone ínel jiaunake, jum nación Israelpo juebena jáamuchim jókoptulame aaney, profeta Elíasta

taahuarimmechi. Júnaköri báij huásukti áma búsan metpo kaita yúkutuko, buéresi tébaa siika, síme ániachi.

²⁶ Të kaabetau éntok bíttuahuak jü Elías, huári huépul jámut jókoptula, Sarepta Sidón buiära tíapo jometau jíbba.

²⁷ Éntok juebena lepra sáhuata jípureka Israelpo aaney, Eliseo profheetata taahuarimmechi. Kaabe éntok áma türiak, huári Naamán Síriapo joome jíbba.

²⁸ Íkái jíkkajaka síme jum sinagogapo aneme, tüisim öomtek.

²⁹ Huanärim emo tóboktiaka, pueblopo yeu ä jaasek. Huanärim káhuit jikau ä núk sájjak, ámani káhuit jikat kóm ä jímmaa báreka. Bempo juka bem pueblota huári káhuichim ä yáalatukay.

³⁰ Të áapo áme násuk yeu sika, siikak.

*Huépül yoreme, lemooniota ä jíápsipo jípurey
(Mr: 1:21-28)*

³¹ Jesús pueblo Capernaumpo yeu yepsak, Galiléa buiärapo. Huanäi sácala jimyore taahuarit am majtiay.

³² Tepam ä yosireka ä bitchay, jáchin yore ä majtiä bétana, bueituk jü ä nokihua, yáura nokta úttiära jípurey.

³³ Huépül yoreme sinagogapo aaney, lemoonio espíritu chicha machik jípureka. Huári béja tüisi kusisi tēka:

³⁴ —Itomē tójja; ¿jítasē empo itomak huátia, Jesús Nazareno? ¿Jachē itom lütiaseka äbo

huéiye? Ínapo enchi täya, enchi jábétukähui Diosta Santöe.

³⁵ Huanäi Jesús kutti áu nónokaka, ínel áu jiaahuak:

—¡Múksë kaa jiaahua, éntoke át yeu huéiye!

Huanäi jü lemoonio, áme násuk buíapo ä tátabeka, át yeu siika, éntok kaa kókosi ä yáuhuak.

³⁶ Huanärim síme át guómtilatata taahuak, éntokim náu nookay, ínel jáakari:

—¿Jíta nokisa íri? ¡Yäurata úttiäray am sáuhue, jume lemoonio espíritu chicha maachim, éntokim yeu sásaka!

³⁷ Huanäi jü buéresi ä bétana hueme jikkaij táytihuak, síme jume pueblo natechíkola tahuammechi.

Jesús juka Perota aasu, kökoata úhuak

(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

³⁸ Huanäi Jesús kíkteka sinagogapo yeu siika. Huanäi Símonta jóapo kibakek. Jü Símonta asu éntok tüisi táijhuétchey, huanärim Jesústau ä nok-riak.

³⁹ Huanäi Jesús, át müla kóm chätuka, táijhuéchiriatat kusisi át nónokak, huanäi ä tójjak, jü táijhuéchiria. Läutiposu yejteka, jita am joriay.

Jesús juebena kökoreme tütek

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰ Täata áman huécheyo, génte yún buere jita kökoata jípureka áu nüpahuak. Áapo béja huehuëpulammet mámtaka am tütek.

41 Juebenammet éntok két lemooniom yeu kaatey, tepa chayeka, ínel jíakari:

—¡Émpë Diosta Üusi!

Të áapo lemoonimmet kutti nookay, éntok kaa yún am noktuay, bueítuk bempo tüisi jüneiyay, áapo jü Cristo äbo yebisnakëihui.

Jesús, Galiléa buiärapo naa hueiyey am majti-aka

(Mr. 1:35-39)

42 Béja taahuapo, Jesús kethueysu, mékka päriau bíchaa siika. Jume géntem éntok ä jariay, áu yájaka éntok. Katim ä sim íaaka, tepa áamak jiaahuay.

43 Jesús éntok ínel ámeu jiaahuak:

—Të úttia huate buere jóärammeu ín huénakeu két íkäi tühua bemelasi nokta, Diosta reytaka nésahue bétana ámeu nokpo yúmala. Bueítukne huäri béchíbo äbo bíttuari.

44 Huanäi Galiléa sinagogampo, juka Diosta nooki ámeu nookay.

5

Kaa júnel machisi kúchum yun buíjhuakähui
(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

1 Júnëli yeu siika: Genesaretta baubäa mayoat Jesústa aneyo, juebena génte áu náu yájaka buéresi ä pítpittiy, Diosta noki jíkkaij báreka.

2 Huanäi guoy canoam bitchak, baubäa mayoachi, éntok jume kúchureom báapo jábuekame, bem jíterim báksiaka.

3 Huanäi Jesús, Símonta canoapo jámuk. Huanäi mayoat huáijhua jëla báau ä rúktia

sáuhuek. Huanäi Jesús canoapo káteka am majtiay jume géntem.

⁴ Noksuka béja, Símontau ínel jiaahua:

—Canoatem bää násukun bíchaa huéria. Huanärem enchim jítërim áman jímma kúchum buj béchïbo.

⁵ Símon éntok ä yómmiaka, ínel áu jiaahua:

—Maestro, síme tukaatate tekipanauak éntokte kaita buíssek; tëne én em nokpo áman am jímmanake jume jítërim.

⁶ Áman am jímmaaka, juebena kúchum áma jaatiak jume jítërim éntok béja abe síutey.

⁷ Huanärim senu canoapo rejtemmeu buáktek, emo ania ïaaka. Huanäi jume huate ámeu yájaka, am aniak. Huanärim guoy canoam tápuniak ímëi tapunika abe róptey.

⁸ Símon Peero, íkái bíchaka, Jesústau tónommia áu kíkteka, ínel jiaahuak:

—¡Katë inou rukrukte, Señor! Bueitukne yóremtaka Dios bejrita jípure.

⁹ Bueituk jume kúchum yún bem buísekä béchïbo, jü máuj-ra ä jaatiak, éntok simetaka áamak aneme két guómtek.

¹⁰ Jacobo éntok Juan, Zebedeota üusim, jümëi két tepa guómtek. Bempo Símontamakim tekipanauay. Të Jesús Símontau ínel jiaahua:

—Katë májhue; én naatekë kúchu jaasem tenasë yoremem nununake Diosta béchïbo.

¹¹ Huanäi jume canoam päkun yeu tójaka, simetam tö sájaka, Jesústam guojaasek.

*Jesús leprata jípuremta tütek
(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)*

¹² Jesússta senu buere joärapo aney, yoreme síme takahuat leprapaka áu yepsak. Huanäi Jesússta bíchaka, áu tónommia kíktek, éntok ä pújba buíau kóm yúmarialataka jìokot ínel áu jiaahuak:

—Señor, ínel éätek, empo ára ín kökoa nee úhua.

¹³ Huanäi Jesús áu mám rútukteka át mámtek, ínel jíaka:

—Enchine türi íaa. Türiäe.

Ínel ä jíak, jíba jü kökoa ä tö siika.

¹⁴ Huanäi éntok ínel ä sáuhuek katë jábeta téttejhua. Ínel jíaka:

—Ál-lë tiöpou huéiye áma nésahuemtahui, éntoke huaka Moiséjta nésahuekäu yáanake em türiakäu béchìbo, juka genteta jüneenakë béchìbo em türialatukä bétana.

¹⁵ Të jü síme jita ä joäu jüneria táytihuak, símekut chíbejtekk mékka jákun tájti. Juebena génte náu yayajay ä jíkkaj báreka, éntok kökoata emo úhua íaaka.

¹⁶ Të áapo mékka bíchaa sisimey, kaita genteta anëu bíchaa, orciempo Diostau nok báreka.

Jesús káráktilata tütek

(Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

¹⁷ Séjtul táapo ínel yeu siika Jesússta am majtiayo, jume pariseerom éntok jume leyta am mamajtíame áma jokay júmëi béja ili pueblom bëkatana jometaka áma yáij-latukay, Galiléa buiära bétana éntok Judea éntok Jerusalén bétana; Diosta úttiära éntok áamak aney kökoreme tüte báreka.

18 Júnensu huate yoremem áma yájjak, jípetampo senu yorem káraktilatam huériay, huáijhuam ä núk kimuka, Jesústa guókpom ä óre báreka éiyay.

19 Të karam áma kimuka taahuak, juka genteta tüisi büru béchïbo. Huanärim kári jikat jämuka, tejampo guójöriata yáaka, áma huämim kóm ä yétchak, chíkti ä jípetekimaki, áme násuk, Jesústa pújapo.

20 Jesús, Diostat ehuamta ámet bíchaka, kokoremtau ínel jiaahuak:

—Empo yoreme, jume em Dios bejrimmeche jiokoritu.

21 Huanäi jume leyta am mamajtíame éntok jume pariseerom kaa tüisi áatana éaka taahuak, ínel éakari: “¿Jábese ïri Diosta béj-reka nokame? Kaabe ára Dios bejrita jiokore, ál-la Dios jíbba.”

22 Të Jesús bem éerita jüneriaka, ínel ámeu jiaahuak:

—¿Jatchiakasem enchim jiápsipo kaa yánti éiya?

23 ¿Jítasu chë júne kaa obiachi, ínel jiau béchïbo: “Em Dios bejrimmeche jiokorituk”, o ínel jiau béchïbo: “Kíktekë, huerama”?

24 Enchim júkai jünerianakë béchïbo, ínapo jü Yoremta Üusi ímï buíapo yäurata ín jípurë bétana jume Dios bejrim jábeta ä jiokorinakë béchïbo.

Huanäi jü káraktilatau ínel jiaahua:

—Emoune ínel jiaahua, yejtekë em jípetekta nuka em jóau bíchaa huéiye.

25 Senu huéchiapo, jü káraktilla, simem bíchäpo kíkteka, juka ä jípetekta tóboktiaka, ä jóau bíchaa siika Diosta úttilsimeka.

26 Huanäi simetaka át guómtilatata taahuak, éntokim yörisi Diosta looriata makkay, tüsim májhueka, ínel jiaahuay:

—Énte bejja ä bitchak juka kaa jaibu bíbithuamta.

Jesús juka Levíta núnnuk

(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

27 Chúkula íkái simsuko Jesús yeu siika, senu yäura tómita náu tóij-lerota bitchak, Levíi tü téhuakamta, jum tómita tótoijhuäpo kátekamta. Huanäi ínel áu jiaahuak:

—Ino sauke huéiye.

28 Huanäi kíkteka, simeta tójaka, áa sáu siika.

29 Chúkula éntok, Levíi ä jóapo buéresi pajkok, Jesústa béchibo, huanäi juebénaka jume yäura tómita náu tóij-leerom mesahuim jokay, éntok huate yoremem ámemaki.

30 Huanäi jume leyta am mamajtíame éntok jume pariseerom jume discípulom junneria jíaka, ínel ámeu jiaahuay:

—¿Jatchiakem jume yäura tómita náu tóij-lerommak éntok jume juëna yorememmak jibuä, éntok jita jëye?

31 Jesús am yómmiaka, ínel ámeu jiaahua:

—Jume kaita ják innëame katim mérikota huáatia, të jume kökoreme ál-la.

32 Ínapo kaa huame lütüla jíápsame núnuseka äbo siika, ál-la Dios bejrita joame, am jíapsi kúaktinä béchibo.

Ayuunota bétana natemaijhuame
(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

³³ Huanäi bempo ínel Jesústau jiaahuak:

—¿Jume Juanta discípulom éntok jume pariseerom discípulom kaa jǰǰibuä ayuunaka éntokim élaka Diostau oraciompo nooka, jume em discípulom éntok ée? ¿Jatchiakasu?

³⁴ Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—¿Jachem jum bóodau núnurim buáhuamta emo táktiria máchile, juka jubemta ámemak áma aneyo?

³⁵ Të taahuarim yúmanake, juka jubemta núk sákahuako. Huanäi ál-la huamei taahuarim-mechim kaa jǰibuánake.

³⁶ Íkai ejemplota két ámeu yétchak:

—Kaabe súpe bemelampo ili sánkota áma chúkchuktia, súpe öram chäbuä béchĭbo. Të ínel ä yák éntok, jume súpe bemelam nason-tenake, éntok kaa júri jǰbba, kaa áamak útti jú sánko bemela öramaki.

³⁷ Kaabe jú vino bemelata huaka bea bóosa örapo ä tóttöa. Áma ä kimakátek éntok, jú vino bemela ä síutianake juka huaka bea bóosata. Huanäi éntok, jú vino guötinake, éntok jume huaka bea bóosa júne kaa türika tahuanake.

³⁸ Júnen béchĭbo, jú vino bemela huaka bea bóosa bemelapo tottöhua. Júneli náhuichikam kaachin ayunake.

³⁹ Jábe júne juka vino jauhuey huémta jëyëteko, kaibu júchi juka bemelasi yáata jǰi báanake. Bueítuk ínel jiaunake: “Jü vino jauhuey naateka ëriari chë türi.”

6

Jumé Jesústa discípulom jimyore táapo tirijko bújam chúktiak

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

¹ Séjtuł sábalá táapo, Jesústa jum etpo aman huéy, jume ä discípulom tirijko bújam chúktiaka; mámammea am biitiaka am buäyey.

² Huanäi huate pariseerom ínel ámeu jiaahua:
—¿Jatchiakasem jum jimyore táapo juka kaa jojohuamta johua?

³ Jesús am yómmiak:

—¿Jachem íkai júne kaa jum jiojtepo ä nok-la juka Davidta yáakähui júnakoy jauhuey áapo tüisi tébäureka éntok jume áamak aneme?

⁴ Jáchin jum Diosta jóapo kibakeka jume páanim Diosta bíchäpo órekame, buäka, éntok jume áamak aneme két am miikak, huame páanim kaa kía jábe júne am buabuäye jume tiöpopo nésahueme jibba.

⁵ Ínel két ámeu jiaahua:

—Ínapo jü Yoremta Üusi chë nésahue sábalá taahuarita béppa.

Jü yoreme huakiam mámakame

(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

⁶ Chúkula sábalá táapo két ínel yeu siika, Jesús jum sinagogapo kibakeka am majtiay. Huanäi yoreme áma aaney jum bátam bétana huakiam mámaka;

⁷ huanäi jume judíom ley am mamajtiame éntok jume pariseerom Jesústat suaka ä bitchay, ä bit báreka jachu jum sábalapo ä tútenake jáni ti éaka, huáchä jíahuiteka ä nätua báreka.

⁸ Të áapo tüisi bem éerim täyay, huanäi jü yoreme huakiam mámakamtau ínel jiaahua:

—Kíktëe, násukë emo këtcha.

Huanäi áapo kíkteka, áme násuk huéeka taahuak.

⁹ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Senu huémtane enchimieu nátemaj báare: ¿Jachu türi jáni sábalapo tühuata yáa béchïbo, o kaa tühuata yáa béchïbo? ¿Jíapsita jínëu béchïbo, o jíapsita úhua béchïbo?

¹⁰ Huanäi jume áa chíkola aneme bíchaka, jü yoremtau ínel jiaahua:

—Em mámamë rútuaktia.

Huanäi áapo ínel am yáuhuak. Huanärim türika taahuak.

¹¹ Huanäi jume pariseerom éntok jume judíom ley am mamajtiame tepam kujtiaka taahuak. Huanärim náu ejtejhuay, jáchin ayuka juka Jesústa kaa tüisi ä tahuaria báreka.

Jume dooce apóstolim yuktiahuakähui
(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

¹² Huamëi taahuarimmechi Jesús béja júya káhuiu siika, áman Diostau oraciompo nok báreka. Síme tukaapo Diostau nookak.

¹³ Yeu máтчuk béja, jume ä discípulom núnnuk. Huanäi senu loseenam áma símem násuk yeu púuhuak. Huanäi béja jume apóstolim ti am téhuaatuak:

¹⁴ Jü Símon, Peero ti ä téhuaatuak, éntok jü Andrés ä sailahua, Jacobo éntok Juan, Felipe éntok Bartolomé,

¹⁵ Mateo, Toomas, Jacobo Alfeota üusi, Símon Zeloote ti téhuaakame,

16 Judas Jacobota saila, éntok Judas Iscariote, áamak anekasu ä nénkakame.

Jesús juebena géntemta aniak

(Mt. 4:23-25)

17 Huanäi ámemak kóm yepsak. Huämï béja bueka päriapo taahuak, ä discípulommaki éntok huate géntemmak jume Judeapo jomeme, Jerusalémpo éntok bahue mayoat Tiropo éntok Sidónpo jomemtaka. Jesústam jíkkaj báreka áma yáij-latukay, éntok bem kökoa emo úhua íaaka.

18 Jume kaa yánti jíapsekame, lemoonio espíritu chicha machik bem jípurë béchïbo tütehuay.

19 Huanäi síme jü génte át jálojti báreka tepa éiyay, bueítuk jü úttiára át yeu huéiyey. Júnëli béja síme kökoreme türiay.

Jü al-leehuame éntok sirokhuame

(Mt. 5:1-12)

20 Huanäi Jesús jikau remteka ä discípulom bíchaka, ínel jiaahuak:

—Al-leäem eme jume poloobem, bueítuk eme ä áttiak juka Diosta reytaka nésahuëhui.

21 'Al-leäem jume én tébäureme, bueítukem jóboriana.

'Al-leäem eme én buaname, bueítukem chúkula atnake.

22 'Al-leenakëem eme jume yoremem enchim omtiayo, éntok enchim am omouteyo, éntok enchim am bueere aahuayo, éntok enchim téhuam júne kaa jíkkaj péehuayo, Yoremta Üusi, enchim súaľé béchïbo.

23 Tüisem emo al-leetua hua taahuarichi, bueitukem buéresi tühuata mabetnake jum téhuekapo. Bueituk bem yoiyöturim két ínel ámemak aayuk, jume profetammaki.

24 'Të jikot machi enchim béchïbo, riikom, bueitukem ímï buíapo béja ä jípusuk, juka enchim al-leähui.

25 'Të jikot machi enchim béchïbo, eme én jojóborime, bueitukem chúkula tébäurinake.

'Të jikot machi enchim béchïbo, eme én acheme, bueitukem chúkula sirokaka buannake.

26 'Të jikot machi enchim béchïbo, eme síme genteta tühuata jíba enchim bétana nokayo, bueitukim junëli ámemak aaney, jume bem áchayhuarim jume profetam ára nókichimmaki.

Itom omtíame nák sáyhuame

(Mt. 5:38-48; 7:12)

27 'Të eme íkái jíkkajame, enchimmeune ínel jiaahua: Enchim kaa bíbit péame, akem am nákke. Jume enchim omtíame éntok, tühuatem ámeu johua.

28 Juka Diosta tuhua am makka, jume béttesi enchimmet nokame. Jume emo bétana kaa tüisi nokame, oraciempo Diostahuem am nok-ria.

29 Jábeta jópemmet enchi chóchonako, jume senu jópeme au óóre. Jábeta sakom enchi úhuak, éläposu két em súpem huériunake.

30 Jábeta émou nétaneyo, Akë ä miika. Em áttia enchi ä úhuak junne, katë áu ä äahua.

31 Jíta enchimeu yáaria iähui, júkärem ámeu yáuhua, jume huatemmehui.

³² 'Eme jume enchim nákeme jíba nákéteko, ¿jita túhuatasem chë áa béppa johua? Bueituk jume juëna yóremem két íkái johua.

³³ Éntokem huaka genteta túhuata enchim-meu joamta, huame jíba túhuata joátek, ¿jita túhuatasem áma jájamnake? Bueituk jume juëna yóremem két íkái johua.

³⁴ Éntokem huaka enchim ä nóttirianakemta jíba jita réreuhuáteko, ¿jita túhuatasem áma jájamna? Bueituk jume juëna yóremem jita emo réreuhua, ánëli beekik mabet báreka.

³⁵ Bueitukem am nákke, jume kaa enchim bíbit péame, túhuata ámeu joaka. Jitem réutebo, kaita ámet jita boobíchaka. Júnëli hua buéresi túhuatem jájamnake. Éntokem jú Dios chë símem béppa nésahuemta úussitunake. Bueituk áapo tua túri, huame kaita baysahuem-meu bíchaa, éntok huame juëna yoremem-meu bíchaa.

³⁶ Jábetem jiokolë, itom Dios Áchayta jábeta jiokolë bénasi.

*Kaita huitti júneriaka jábetat nokhuame
(Mt. 7:1-5)*

³⁷ 'Katem jabetat bettesi nooka, huanärem kaa Dios yäurata binnake. Katem jábetat bettek nooka. Huanärem Diosta bétana kaa bette nokta mabetnake. Jábetem jiokore. Huanäi Dios két enchim jiokorinake.

³⁸ Jábemem jita mímika. Huanärim két enchim miknake. Kojtalimpo, túisi yoyoata éntok pittiatá kía abe guótemta enchim

mámampo ä máknake. Bueituk Dios jü ili kútay enchim jujünakteyi, huayirem jünaktena.

³⁹ Jesús ikäi ejemplota ámeu yétchak:

—¿Jachu jü lípti senu líptita ára huériunake jäni? ¿Jachum kaa náhuichika guójöku kóm huáttinake?

⁴⁰ Jü disciipulo kaibu ä maestra bépapatunake. Tê hua ä maestra ä majtiakäu ä chúpako, ä maestra bénanake.

⁴¹ '¿Jatchiakasë juka ili chúkita jabetat púppo órekamta bitcha, huaka kúta buëuruta em púppo bökamta éntok, ëe?

⁴² Tê huaka kúta buëuruta em púppo órekamta kaa bitchatek. ¿Jáchisintuke ínëli áu jiaunake em sailabehui: “In saila, juka ili chúkta em púppo em jípurëu, enchine yáa huík-ria báare”? ¡Dios huatihuamta mamatome! Báché juka kútata em púppo órekamta yeu huikke. Huanäi ál-lë tüisi bíchaka juka ili chúkta em saila púppo ára yeu ä huikrianake.

Jü júya ä takam béchibo táyahua

(Mt. 7:17-20; 12:33-35)

⁴³ Jü júya türi kaibu kaa türim takanake. Jü júya kaa türi éntok, kaibu türim takanake.

⁴⁴ Bueituk sime jü júya juka takata béchibo táyana: Jume chunam kaa júya huíchakame am tataka; jume párasim júne táchïno kaibu am takanake.

⁴⁵ Jü tü yöreme tühuata johua, bueituk jü ä tü éerihua ä jiápsipo ayka. Huä juëna yöreme éntok, kaa tühuata johua, bueituk jü juëna éeri ä jiápsipo ayka. Bueituk hua ä noki ä tempo yeu huéeme hua jiápsipo ä jípurë bétana huéiye.

*Jume guoy kaari nahuam**(Mt. 7:24-27)*

⁴⁶ '¿Jatchiakasem, “Señor, Señor”, ti inou jiaahua, ín nésau kaa joaka junne?

⁴⁷ Enchimne téjhua báare, huaka inou yepsaka nee nok jikkajamta éntok ín nésau joamta, jábeta bénasi ä machiakähui:

⁴⁸ hua senu yoremta káatë bénasi maachi. Huári béja mékka kóm jíbuejeka, juka kárita tétachä nahuatuak. Huanäi baniata yepsako, bathue jikau siika. Huanäi jü bää tepa úttia át yeu siika, jü kárichi, të kaa ä tátabek, bueítuk jü kári tétat nahuakäy.

⁴⁹ Të hua ín nooki jikkajame éntok kaa ín nésau joame, hua yoreme buía buálkopo kári kaa nahuakamta ä yáakamta bénasi maachi. Huanäi baniata yepsako, bathue jikau siika. Huanäi jü bää tepa úttia át yeu siika, jü kárichi. Huanäi mójti huétchek, éntok kaita béj-reka taahuak.

7*Jesús centuriónta sáulero tütek**(Mt. 8:5-13)*

¹ Chúkula Jesús jü gentetau noksuka, pueblo Capernaumpo kibakek.

² Senu sontarommeu yäut áma jóakay ïri éntok nésaulerota áma jípurey íkái éntok áapo tüisi ä nákkey, të mukiapo kökorey.

³ Jü centurión, Jesústa bétana nokhuamta jikkajaka, yorem yoiyöturim gente Israelpo joomem áu bíttuak áman ä núnuka ä nésaulerota ä jítto iaaka.

⁴ Huanärim bempo Jesústau yájaka, jiokot áu jiaahua, ínel jíakari:

—Íri capitan íkái át ä buanähuë áu yáapo yúmala,

⁵ bueítuk áapo juka itom génte nákke; huépü sinagogata itom yáariala.

⁶ Huanäi Jesús ámemak siika. Të abe ä jóau ä yebisisey, jü centurión huate ä amiigohuam áu bíttuak, ínel jíakari:

—Señor, kate jáchin éiya, kanne áma näikiapo yúmala jum ín jóa jöta bétuk inou em nóitinakëhui.

⁷ Huäri béchibo ínapo kanne áman émou siika kaa tüisi ino ériaka. Ímire ín jóa päku nésauta nooka, huanäi béja jü ín jóapo ín sáulero türinake.

⁸ Ínapo két yáurata bétuk káttek, éntokne yáurata jípure. Huanäine huépü sontarotau ínel jiaunake huëe, huanäi huéenake; senukuhui éntok binë huéiye, huanäi inou huéenake; éntok ín sáulerota jita nee ä yáa sáhuëu, ä yáanake.

⁹ Huanäi Jesús, íkái jíkkajaka át guómtek, huanäi jume géntem ä guojaassemmeu kúakteka ínel jiaahua:

—Ínapone én ínel jiaahua, Israelpo júnene kaa ínëli úttesi Diostat ehuamta téula i yoremntat bënasi.

¹⁰ Huanäi jume áman sáyhuakäme jóau nótteka, huaka kökoremnta türilata téuhuak.

Jesús jámut jókoptulata asoa jíabitetuak

11 Chúkula Jesús jü pueblo Naín tí téhuakäu bíchaa huéiyey, jume ä discíipulommaki éntok juebena gentetamaki.

12 Pueblopo áman kíkkimuhuäpo ä yepsako, mukilata hueriyhuamta bitchak, ä mäabokam kaatey, i mukila jámut jókoptula ä asoakay kaabeta éntok jípurey. Juebénaka huate áamak kaatey pueblopo jóakame.

13 Huanäi Señor ä bíchaka, ä jiokoleka, ínel áu jiaahua:

—Katë buaana.

14 Huanäi jü ánimatau rúkteka kajat mámtek; huanäi jume ä huériame jáptek. Huanäi Jesús mukilatau ínel jiaahua:

—Jübua yötume, émoune ínel jiaahua: ¡Yejtëe!

15 Huä mukilatukäu yejteka nok táytek, huanäi Jesús ä áyehuata ä mákkak.

16 Íkai bíchaka, simetaka guómtilatata taahuak, éntokim Diosta úttil táytek, ínel jíaka:

—Senu profeeta kaa náksi yörisi machika ito násuk áu tóboktiala.

Ínelim ket jiaahua:

—Dios ä pueblo ania báreka äbo kóm yebij-la.

17 Huanäi síme Judea buiärapo éntok áa chíkola jíkkaijhuak juka Jesústa yáakähui.

Juan Bautistata bétana Jesústau sáyhuakäme (Mt. 11:2-19)

18 Juan Bautistata íkai jita simeta bemelasi huémta ä jüneriak, bueítuk jume ä discíipulom ä ejtejhuariak. Huanäi guoy ä discíipulom núnnuk,

19 huanäi Jesústau am jaasek ä temaij iaaka: ¿Jachu áapörík ájáriatukähui jü Cristo yebijnakeme, o täbuik bem boobinnakähui?

20 Jume Juanta áman jaasekäu, Jesústahuim rúkteka, ínel áu jiaahua:

—Juan Bautista itom émou bíttuak enchi itom temaij iaaka: ¿Jachë émpotuk ájária jáni jü Cristo yebijnakeme, öte täbuik boobinnake?

21 Sep huämí horapo, Jesús juebena kökoreme éntok juëna kökoata jípureme tütek, éntok kaa türi espíritum jípureme yeu am béb-riak, éntok két juebena liliptim bíttuak.

22 Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—Sájakem juka enchim bíchakäu ä ejtejuaria juka Juanta éntok enchim jíkkajakähui. Jume liliptim bitcha; jume lolöim naa kaate; éntok huame sähua lepra téamta jípureme türia, nanakapim jíkkaja, kókkolam jíabite, éntok huaka nokta yore jínëhuamta bétana huémta poloobemmeu nokhua.

23 Tühuata jájamla jü nee súaleka kaa áu náyoteme.

24 Jume Juanta áman jaasekäu am sákasuk, Jesús jume géntemmeu nok táytek jü Juanta bétana, ínel jíaka:

—¿Jítasem bíb báreka éiyay jum see päriapo? ¿Júya bakuliata jekay yoohuamta jáni?

25 Éntok jütchi, ¿jítasem bíb báreka áman yeu sájjak? ¿Senu yoremta tülisi sánkokamta jáni? Të jume uiyorisi tülisi sánkokame, éntok jume tülisi kaitat obisi éaka, éntok simeta jípureka ímí buíapo jíápsame, reyim jóapom aane.

²⁶ Të, ¿jitasem bít báreka áman yeu sájjak? ¿Senu profeeta Diosta bétana nokamta jáni? Jeehui, tua lútüriapo senu profetata béppa chë yörisi maachik.

²⁷ İri Juanta bétana huéeme jïjtereri:
In noki huéiriamtane emopat jaase,
juka böota em huéenake páman tütenakë
béchïbo.

²⁸ Enchimmeune nooka sïme géntem násuk kaabe chë yörisi maachi jü Juan Bautistata béppa; të júnentaka junne, huam Diosta reytaka nésahuero jü chë ilitchisi ériahuame huári chë yörisi maachi áa béppa.

²⁹ Huanäi íkái jikkajaka, sïme gente éntok jume impuestom tómi náu totojame, Juanta batöhuamta mabet-latukäihui, Diostam súsualek éntokim ä lütüria tíaka taahuak.

³⁰ Të jume pariseerom éntok huame leyta am mamajtíame, katim Juantau emo batötebokähui, inëlim béja kaitapo ä yáuhuak juka Diosta áme bétana näikiari.

³¹ Huanäi Señor ínel jiaahua:
—¿Jábeta bénasine am bínnaके jáni, jume yoremem én kat-riame? ¿Éntok, jita bénamsamme?

³² Jume usim pláazapo jokame bénasim ántuari entok náu nokaka éntok ínel jíame: “Baka kusiaite enchim jiponriak të eme kaa yëkak. Buikimte siroksi machisi jíame enchim-meu buiikak jiöbe të eme kaa buaanak.”

³³ Bueituk Juan Bautistata yepsak, kaa páanim buäyey éntok kaa vino jëyey, huanärem Juanta lemooniota ä jíápsipo jípurë tíiya.

³⁴ Huanäi jü Yoremta Üusi ím yepsak, jibuäka éntok vino jëyeka; huanärem ínel jiaahua, ï yoreme tepa jïjjibuä éntok vino jejëye. Jume yäura tómita náu tóij-lerommaki éntok jume kaa Diosta yöremmaki tüisi áu huéria.

³⁵ Jü kóba súahua Diosta bétana huéeme ä üusimmet bíttu.

Jesús, Símon pariserota jóapo aane

³⁶ Senu parisero juka Jesústa jibuä núnnuk, huanäi ä jóau kibakeka mesau yejtek.

³⁷ Huanäi senu jámut áma pueblolo jóakame kaa tühuata boojoriaka, jünéaka Jesústa Símonta jóapo mesau kátekäu, ili téta sótöpo perfumeta musäla jubak, áma nüpak.

³⁸ Áma bétana áu sika ä guókpo áu yejtek, buanaka ópuammea ä kómoniria táytek jume guókkim. Éntok ä chonimmea am huaachaka, am bebesiitoy éntok bäa musäla jubak ámet töak.

³⁹ Jü parisero Jesústa jibuä núnulame íkai bíchaka, ä jiápsipo ínel éiyay: “Ï yoreme tua profetatuko, ä jüneria éiyey ä jábe jámuttukähui, ï jámut chücha machik jiápsek, éntok kaa tü böota boojoria, éntok áachä mámmatua.”

⁴⁰ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Símon, senu huémtane émou nok báare.

Huanäi ínel áu jiaahua:

—Nokäe, Maestro.

⁴¹ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Senu yoreme guoy yoremem tómita am réuhuakäy. Huépülaka mamni cien denariom ä huikiriiyay, senu éntok cincuentam.

⁴² Huanärim kaitay ä béjtua máchika taahuak. Të áapo náhuichim jiokorek junëlim béja kaita ä huikiriaka taahuak. Nokäe, ¿bueituk jábesu júntuk chë júne ä nákeka taahuak?

⁴³ Símon ä yómmiaka ínel áu jiaahua:

—Jíba tua jü chë juebena tómit jiokorihuakame.

Jesús ínel áu jiaahua:

—Tepë tüisi ammäli jiaahua.

⁴⁴ Huanäi Jesús, jámuttau kúakteka, Símontau ínel jiaahua:

—¿Íkai jámuttë bitcha? Em jóaune kibakek, të bäam júne kaa nee miikak ín guókim béchïbo; të ì jámut ín guókim ä ópuammea kómoniala, éntok ä chonimmea am huaachak.

⁴⁵ Katë nee besiitok, të ì jámut éntok, nee ím yepsak naateka, kaa chúkteka ín guókim bebesiito.

⁴⁶ Katë aceiteta júne kóbat inot huáttiak; të ì jámut bäa musäla jubak ín guókimmet huáttiak.

⁴⁷ Huäri béchïbone ínel émou jiaahua, jume ä yún Dios bejrimmet jiokorituri; bueituk tüisi kaa béttek ä jiápsekä béchïbo. Bueituk hua jábe kaa jaiki béchïbo jiokorihuakame, kaa tua jábeta nákke.

⁴⁸ Huanäi Jesús jü jámuttau ínel jiaahua:

—Béjë jiokorihuak em Dios bejrim bétana.

⁴⁹ Huanäi jume mesau áamak jokame, náhuim ínel jiau táytek:

—¿Jábese ìri, jume Dios bejrim júne jábeta jiokoreme?

⁵⁰ Të áapo jámuttau ínel jiaahua:

—Jü chíkti em jápsimak Diosta em súalekäu enchi jínëuk. Kaitachë jáchin éaka huéiye.

8

Jume jáamuchim Jesústa aniakame

¹ Chúkula ínel yeu siika. Jesús síme buere pueblommechi éntok il-líchimmechi ámeu nok-sisimey éntok am téjhuaasimey juka bemela nokta Diosta reytaka néshue bétana huémta. Jume dooce discíipulom éntok áamaki.

² Éntok huate jáamuchim kaa türi espíritummea éntok kökoammey türialame áamakim kaatey, áme násuk entok María jü Magdalena ti téhuaakame, íachiri guoy búsan lemooniom át yeu sákalatukay;

³ Juana, jü Chuuzata juubi, Heroodesta móoroma, éntok Susana, éntok huate jáamuchim bem jita jípurëmakim ä aniay.

Et-leerota ejemplo

(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

⁴ Juebena génte áma joome, éntok sékana joome, áma áu náu yájjak, Jesústahui ä bít báreka, huanäi ikäi ejemplota ámeu nookak, ínel jíakari:

⁵ —Jü et-leero yeu siika juka ä báchiahua echíseka. Ä echay éntok, huate böo mayoat huáttek huanäi át chéptihuak, éntok huikichim jikat bétana yájaka ä buäka.

6 Huate báchia tétapo huáttek. Huanäi síuhuek, të huaakek, bueituk buía kaa báaritukay.

7 Huate báchia éntok júya huíchata sisihuëpo huáttek. Huanäi jü júya huícha áamak síhueka ä jíabi mëak.

8 Huate éntok türi buíapo huáttek. Huanäi yötuka tüisi chúppuk, huépü báchia cien báchiam nénekak.

Íkai noksuka, Jesús tüisi kusisi ínel ámeu jiaahuak:

—Jükä ín nooki jíkkaj báareme ä jíkkajnakel!

Jíta béchibosum türi jume ejemplom

(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

9 Huanäi jume ä disciipulohuam ä temajek:

—¿Jáchisu ä jiau báarehui ikäy ejemplota?

10 Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—Eme yeu púari ä jüneria íaahuaka juka kara át jünehuamtachi Diosta reytaka ä néshuepo ayukamta. Të jume huatemmeu éntok, jíta ámeu nok bárëteko, ejemplommey jíbba. Bueituk bíchakam júne kaa bínnake, éntok jíkkajakam júne kaa át jüneenake.

Jesús el-lerota ejemplo ámeu nooka

(Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

11 'Ínel jiau báare, jü ejemplo: Jü báchia jü Diosta nooki;

12 jü báchia böo mayoat huáttekame jume ä jíkkajame, huanäi sep jü diablo ámeu yep-saka, juka noki bem jíápsipo ayukamta am úhuaanake kaa ä súaleka bem jínëutunakë béchibo.

13 Jü báchia tétapo huáttekame, jume ínel ä jíkkajame. Al-leakam ä mabeta, të katim naahuak; ímëi chúbala ä sússuale, huanärim ili obiachisi ä huée táytek amáu bícham nóttinake.

14 Jü báchia huíchapo huáttekame ímëi ínel jume ä jíkkajame të katekasum jü yún jitat obisi éehuame, jü yún jita kaa naksi jípu péehuame éntok jü ujoyória tüisi ímí át jíapsihuame ä jíabi mënake, huanäi béjam kaa takanake.

15 Të jü báchia türi buíapo huáttekame ímëi ínel jume türi jíapsimak éntok yö lúl-la nokita bem jíkkaj-läu éeríame, ímëi ínel yü tutti takata nénkame.

Jü machiriata ejemplo

(Mr. 4:21-25)

16 'Kaabe machiriata bébeetia sótöriy ä páttia báreka, éntok kaibu tariimata bétuk júne ä órenake; ál-la metjikat chöla ják ä órenake, áman kimume ä machirianakë béchibo.

17 Bueítuk kaita jita ják éhuil óorek síme jauhuey júne yeu machinake; éntok kaita ják éhuil ésoni, kaa júneriatunake ti kaa maachi, bueítuk síme yeu machinake.

18 'Áchem suaka, ä jíkkaja; bueítuk síme jume jita jípureme, júchi huatek mákna, të jü kaita jípureme, éntok juka ä jípu máchirëu júne úhuaana.

Jesústa áiye éntok ä sailahuam

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

19 Huanäi jü ä áyehua éntok jume ä sailahuam áu yájjak, tem karam áu rúkthey juka genteta búru béchibo.

20 Huanäi senu ä téjhuak, ínel áu jíaka:

—Em áiye éntok em sailam päkum aane enchi bít báreka.

21 Të áapo ínel ámeu jiaahua:

—Jume Diosta noki jíkkajame éntok ä joame, ímëi ámëria jü ín áiye éntok ín sailam.

Jesús jekata yánti tahuatuak

(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

22 Séjtul táapo Jesús canoapo ámemak huéeka ä discípulommaki, ínel ámeu jiaahuak:

—Baubäa huáytanate kannake.

Huanärim áman bíchaa sájjak.

23 Të áman bíchaa am katey, Jesús kótchok. Huanäi senu huéchiapo jeka úttiaka naatek, báa násuku. Jü canoa éntok báam jajjayu táytek, éntok rópti machisi jínhua aaney.

24 Huanärim Jesústa bússak, ínel áu jíaka:

—¡Maestro! ¡Maestro! ¡Béjate abe rópte!

Huanäi áapo yejteka, úttiaka áu nónokak jü jekatahui éntok jume máaremmehui; huanäi síme kiktek entok síme yánti taahua.

25 Huanäi béja ä discípulommeu ínel jiaahua:

—¿Jáksu ayka jü enchim Diostat éhuame?

Të bempo, at guómtilatata, kaa jáchin an máchika taahuak huanärim náu ínel jiaahuay:

—¿Jábesa ï yoreme, báata éntok jekata júne sáuhue, éntokim ä nok jíkkaja?

Jü yoreme gadareno lemoonioke

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

26 Gadarenom buiärapom yeu yájjak, baubäa huáyтана, Galiléau lul-la.

²⁷ Jesústa canoapo kóm chéptek, senu yoreme áma pueblopo jometaka ä nankirika siika. İri bínhua naateka lemooniota jípurey. Kaa sánkokay, éntok kaa ä jóapo jíápsay; ál-la kókkolam mamáhuäpo násuk jíba aaney.

²⁸ Huanäi Jesústa bíchaka, guókpo tónommia áu kíkteka, kusisi chayeka:

—¿Jítasë ínomak jípure, Jesús, Dios jikat kátekamta Üusi? Emoune íkai aahua, katë nee jiokot johua.

²⁹ Jesús éntok béja kutti át nónokak jü kaa türi espíritutachi yoremtat yeu ä huée sáhueka. Béja bínhua át jóakay jü kaa türi espíritu; jü gente cadeenammea ä susumay guókpo éntok mámpo; tē áapo am chúkchuktiay huanäi jü lemoonio ä núk sisimey mékka ánia see päriahui.

³⁰ Huanäi Jesús ä nátemajek:

—¿Jáchisë téhuak?

Áapo éntok ínel ä yómmiak:

—Legión tine téhuak.

Bueituk juebena lemooniom át kimulataka át jóatelatukay.

³¹ Huanärim Jesústau jiokot jiaahuak, kaa jum kaa machikun guójöria mékka kömi emo bíttua íaaka.

³² Ámanim káupo büru koohuim rejtey ámam jibuásasakay, huamechirim kimu rókaka áu nookak; Jesús éntok am jehuiteriak ámecham kimunakë béchibo.

³³ Huanäi jume lemooniom yoremtat yeu sájaka kohuimmechim kimuk ímëi éntok

simetaka jum sibapo emo kóm guötiaka bäapo kóm huáttekam, áma ropteka kókkok.

³⁴ Huanäi jume kohuim suayame, íkai bíchaka, guómtilamtaka tennek huanärim am téjhuak jum pueblopo éntok ranchommechi.

³⁵ Huanäi jü génte yeu sájaka ä bitchak juka jita áma yeu sikamta. Huanärim Jesústau yájaka, juka yoremta áma téuhuak juka lemooniom át yeu sákalatukäuta, Jesústa guókpo kátekamta, sánkokamta éntok yúmalasi suakamta. Huanärim májhueka taahuak.

³⁶ Jume ä bíchakame, am ejtejhuariak jáchin ä tütehuakähui juka lemooniom jípurëuta.

³⁷ Íaribéchibo, síme jü génte juebénaka áma aneme jü Gadara buiärapo éntok huíkola ják jóakame, Jesústam sim sáhueka áamak jiaahuay, bueitukim tüisi májhuey. Huanäi jü Jesús, canoapo kibakeka, siika.

³⁸ Jü yoreme lemooniom yeu béb-riari áamak jiaahuay, áamak huée rókaka. Të Jesús ä simtuak, ínel áu jákari:

³⁹ —Em jóahuë nótte; Akë am ejtejhuaria jáchin machisi buere jita Diosta émomak yáakähui.

Huanäi áapo siika, ä noksimeka síme pueblopo jita buéresi Jesústa áamak yáakähui.

Jairota maala éntok jü jámut, Jesústa mantomet jalojtekame

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

⁴⁰ Juka Jesústa nótteko, büru génte al-leaka ä mabetak, bueituk simetaka ä boobíchaihui.

⁴¹ Senu yoreme Jairo ti téhuaaka áu yepsak, tiöpopo kóba yöturi. Jesústa guókpo tónommia kíkteka, jiokot áu jiaahuay ä jóau ä kibak iaaka.

⁴² Bueituk huépülak jíba malakay, dooce huásuktiriam jamak ják huériay; únna kökoreka béja abe muukey. Huanäi juka Jesústa áman bíchaa ä huésimeyo, büru gentetamaki huanärim tüisi ä pítpittaiy.

⁴³ Të senu jámut éntok béja dooce huásuktey mecha kökoata Bénasi ójbo kaa chúkteka át huéiyey síme juka ä tómita ä jípurëu am mák-latukay jume mérikom, të kaabe ára ä úhuay juka kökoata.

⁴⁴ Amatana Jesústau sika jume ä mantommet át jálojtek, huanäi senu huéchiapo áma horapo kíktek jü ójbo át yeu huéeme.

⁴⁵ Huanäi jü Jesús ínel jiaahua:

—¿Jábesu inot jálojtek?

Kaabeta béja áu yeu buísek, jü Peero éntok jume huate áamak aneme ínëlim jiaahua:

—Maestro, jü génte büruka enchi pítpittia éntok enchi yuyüa jákübo junne, éntoke nátemaje: “¿Jábeta emót jálojtekähui?”

⁴⁶ Të Jesús ínel jiaahua:

—Jábe inot jálojtek, bueituk ínapo ä ínnëak, úttiärata inot yeu sikähui.

⁴⁷ Huanäi jü jámut, ä bíchaka áu jüneriahuakähui, áu yoosimeka áu rúktek huanäi Jesústa guókpo tónommia kíktek. Síme genteta jíkkajäpo áu yeu buíssek jita béchïbo áachä jálojtekähui, éntok jáchin Bénasi läutipó áu türiakähui.

⁴⁸ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—In maala, jü em Dios eäu enchi tütela. Yánti jiápsekë huéiye.

⁴⁹ Ketune Jesússta nokaysu, senu áma yepsak, tiöpopo kóba yöta jóa bétana, Jairotau ínel jíakari:

—Em mala béja muukuk; katë juka Maestrotá múksi bitcha.

⁵⁰ Jesús ä jikkajaka ínel áu jiaahuak:

—Katë májhue; chíkti em jíapsimake nee súale, huanäi türianake.

⁵¹ Jum jóau yepsaka, kaabeta täbuik éntok áamak áman kibaktuak, Perota jíbba, Jacobota, Juanta, ä paahua, éntok juka ili usi jámutta áiye.

⁵² Símetakam buaanay, éntokim tüisi ä sirok-riay. Të Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Katem buaana. Kaa mukila jü ili usi jámmut, kía kótche.

⁵³ Tem kía ä akbuay, bueítuk bempo tüisi jüneyay ä mukilatukähui.

⁵⁴ Të áapo, mámpo ä buíseka úttiaka áu nónokak ínel jíakari:

—Empo ili usi jámmut, yejtëe.

⁵⁵ Huanäi jü jíapsi áu nóttek, éntok sep yejtek; huanäi Jesús ä jibuätua néshuek.

⁵⁶ Jume ä áchayhuam éntok tepam át puj jáptek; të Jesús tüisi am téjhuae kaa jábetau am jíal sáhueka juka áma yeu sikamta bétana.

9

Jume dooce yeu bíttuahuakäme tekkil

(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

¹ Jesús jume ä dooce discípulom náu tójaka, yäura úttiata am mákkak, jume lemooniom yeu

am bébnakë béchïbo, éntok kökoreme tütenakë béchïbo.

² Huanäi yeu am bíttuak, huaka Diosta reytaka nésahue bétana géntemneu am nok iaaka, éntok kökoreme am tüte iaaka.

³ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Katem jita huéhueria böot béchïbo, borooniata junne, bóosata, páanim, tómita junne. Huépülam jíbem súpeka kaate, kaa guooyim.

⁴ Ják jóapo enchim yájakäpem aane, enchim sájäu tájti.

⁵ Ják pueblopo kaa enchim mabethuakäpem yeu kaate, enchim guókim ámeu tóröchiata tátakeka, bem jüneenakë béchïbo kaa tüisi bem ayukähui.

⁶ Bempo éntok yeu sájaka, sime pueblom bëkatana naa kaatey, juka tü nokta Diosta bétana huémta ámeu nokaka éntok simekut jume kökoreme tüteka.

*Juan Bautistata mukukä bétana nokhuame
(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)*

⁷ Jü rey Herodes kobanaro nésahueme Jesústa bétana nokhuamta jíkkajak, jita benak ä jo sisimëhui. Huanäi át guómtilatukay. Bueítuk huate ínel jiaahuay: “Juan kókkolam násuk jíabitela.”

⁸ Huate, juka profeeta Elíasta yeu machiak tíiyay. Huate éntok, jábe profeetam jume bannaataka kat-riam jíabitek tíiyay.

⁹ Huanäi Herodes ínel jiaahua:

—Tësune ínapo juka Juanta kóba chúktiatebok. ¿Jábesa júntuk ïri jü juebena jita ín áa bétana jíkkajähui?

Júnëli jü Herodes ä bít báreka éiyay.

Jume mamni mil jïbuätuahukame
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

¹⁰ Jume apóstolim júchi yeu yájaka ä ejtejhuariak juka Jesústa simeta juka bem yáakä bétana. Huanäi am nûka, am nûk siika, mékka ánia päria pueblo Betsaida ti téhuaakähui.

¹¹ Të jü génte ä jüneriaka, áa sáukim sájjak. Huanäi am mabetaka juka tü nokta Diosta rey-taka nésahue bétana huémta ámeu nookak, éntok huame tua jiokot éame kökoata am úhuak.

¹² Të huanäi éntok kúpti táytek. Huanäi jume doocem Jesústau rúkteka, ínel áu jiaahuak:

—Juka géntetë sákatua. Éläpom sájaka pueblom o rancom jariunake, buáhuamta éntok ják bem jimyorenakëhui. Bueítuk mékkate aane, ánia päriapo, kaabeta jóakäpo.

¹³ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Emem am jïbuätua.

Huanärim ínel jiaahua:

—Mamni páanim éntok guoy kúchum jíbate jípure. Jëitu, jamak itapo áman sájaka buáhuamta am jinnurianake, ïri büru genteta béchïbo.

¹⁴ Jíba tuam jamak mamni mil yoremem-tukay. Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua jume ä discípulommehui:

—Móchalem náu am jóiya, sincuecuentam.

¹⁵ Júnëlim simem náu jóiyak.

¹⁶ Huanäi jume mamni páanim éntok jume guoy kúchum nükari, téhuekau jikau remteka,

tü nokta ámet chúppak. Huanäi am näikimteka, jume ä discípulom am mákkak, jü gentetacham näikimte nésahueka.

¹⁷ Huanäi síme jibuäk, éntokim jóbuak. Huanärim dooce canastam tápuniak, yeu békamtayi.

Peero, Jesústa Cristo tíiya

(Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)

¹⁸ Júnakoy júnen yeu siika. Jesústa áapola Diostau buanayo, jume ä discípulom áamak aaney. Huanäi am temajek, ínel jákari:

—¿Nechim jábë tíiya?

¹⁹ Bempo ä yómmiak:

—Huate enchi Juan Bautistä tíiya. Huate, Elías. Huate éntok, jábe profeta jauhuey huéria mukilatata jábitelame.

²⁰ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Emesu, ¿jáchisem ino bétana jiaahua? ¿Nechem jábë tíiya?

Huanäi Peero ä yómmiaka, ínel jiaahua:

—Émpë jü Diosta Cristo äbo yebisnakëhui.

Jesús ä muknakeu bétana am téjhuak

(Mt. 16:20-28; Mr. 8:30-9:1)

²¹ Të Jesús kúttilasi am téjhuak, kaabetau íkái am nok sáhueka jáchin huéy junne,

²² éntok két ínel jákari:

—Ínapo jü Yoremta Üusi yún jita kókosi kaa béj máchika inou huéenake. Jume yoiyoturim bétana, éntok jume tiöpopo chë áma nésahueme, éntok jume escribam nee omoutenake. Huanärim nee mënake, të báij taahuarim huéyne jábitenake.

23 Huanäi sïmemmeu ínel jiaahua:

—Jábe júne ino sáu huée bárëteko, tókti áu nénkaka, chíkti táapo ä kúrus püaktiaka, ino sáu huéiye.

24 Bueítuk sïme juka ä jíapsi jínëu báareme, ä tárúnake, éntok sïme jábe ino béchïbo ä jíapsi tárúkame, íri ä jínëunake.

25 ¿Bueítuk jítasu áma téunake jú yoreme sïme ániata yöoko, áu lütiátek, o áu tárúkäteko?

26 Bueítuk jú inot tihueme éntok ín nokiya, ínapo jú Yoremta Üusi kétne ái tiunake, júnakoy lóoriapo yepsateko, éntok ín Átchay lóoriapo, éntok jume santo ángelesim lóoriapo.

27 Tëne én tua lütüriapo ínel jiaahua, jume huate imï aneme, katim bát kókkohuamta bínnake, Diosta reytaka nésahueu bíchákatek júbua.

Jesústa takahua tábuiasi áu yáuhuak

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

28 Jesústa íkái noksuko, guoj naiki taahuarim simsuko, ínel yeu siika. Perota, Juanta éntok Jacobota núk siika, káhuit jïkau bíchaa, áman Diostau buan báreka.

29 Diostau ä buanayo, jú ä pujba tábuiasi bíttuk. Ä sánkohua éntok tósalisi éntok bélojkosi aayuk.

30 Huanäi éntok guoy yoremem áma yeu machiak, áamak ejtejhuaka. Moisés éntok Elíastukay.

31 Huanäi áme chíkola Diosta lóoria am machirialatukay. Jachin Jesústa simnake

bétanam nookay, Jesús buere joära Jerusalémpo ahuá chupátuanakëihui.

³² Peero éntok jume áamak aneme, tüsim yetem jípurey. Tem búsalataka, Jesústa lóoria ujoyória bitchay, éntok jume guoy yoremem áamak aneme.

³³ Huanäi bempörim Jesústa tö sájako, jü Peero ínel áu jiaahua:

—Maestro, ¡türi ímī ito béchībo! Báij jótamte ímī cháanake, huépūlaik emo béchībo, senuk Moiséjta béchībo, senuk éntok Elíasta béchībo.

Të Peero kaa jüneiyay jita ä nokähui.

³⁴ Íkai ä nokaysu, namu áme béppa yéjtekam páttiak. Huanärim guómtek, namupo kimuka.

³⁵ Huanärim jiahuita jíkkajak jum namupo, ínel jíamta:

—Íri ín Üusi ín nákehui; áapöríkem nok jíkkaja.

³⁶ Chúkula juka nokta jíkkaijsukam juka Jesústa áapolaik áma anemta bitchak. Bempo kaabeta ejtejhuaariak. Huanäi huámechi taahuarimmechim kaabetau jíalek juka bem bíchakä bétana.

Jesús usita lemooniota jípuremta túutek

(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷ Yokoriápo, káhuit kóm sájaka, génte juebénaka am nankirika sajjak.

³⁸ Huanäi jume géntem násuk senu yoreme tüisi kusisi ínel jiaahuak:

—Maestro, émounä nétane ín usië nee bít-ria. Júkai huépūlaik jíbane üusek.

39 Íkái jípure, huépul lemoonio espíritu ä jaajaatia. Senu huéchiapo chay tátayte. Huanäi huéchekeka sútatäti an tátayte. Tempo áman sósomöchia. Huanäi jü lemoonio espíritu kökosi ä tátabeka kaa ä tóij bábbare. Júnëli jiokot ä antuasuka béja ä tóttoja.

40 Em discípulommeune jiokot jiausuk lemooniota yeu ä jaaria sáhueka, të katim áma yuumak.

41 Jesús ä yómmiaka, ínel jiaahua:

—¡Eme géntem kaita súalëram éntok jujuëna! ¿Jauhuey tájtine enchimmak annake jäni, éntok enchimmet kaa yúmaka? Inohuë ä huéria juka em üusi.

42 Huanäi juka usita áu yebisiseyo, jü lemoonio buíapo ä tátabeka, úttia sútatäti ä antuak. Të jü Jesús juka lemoonio espíritu jaiti machik béj-reka nónokak. Huanäi ä tütek juka usita. Huanäi ä áchaytau ä nóttiriak.

43 Síme ä yosireka taahuak, juka buéresi Diosta joähui.

Jesús ä múknake bétana am téjhua

(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Síme át guómtilatata ä bitchay, juka Jesústa joähui. Huanäi éntok ä discípulommeu ínel jiaahua:

44 —Íkärem tüisi jíkkaja, éntokem kaa ä kop-tia. Ínel yeu huéenake: ínapo, jü Yoremta Üusi ti téhuaakame, yoremem mámpo yéchana.

45 Të bempo kaa át jüneyay, ïri nokichi. Dios ketune kee am pujtetuay, íkái nokta bem

jünerianakë béchibo; át nátemay báreka jünem májhuey ïri nokichi.

¿Jábesu chë yöhue?

(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶ Huanäi jume discípulom náu nok nássua táytek, jünee báreka jábesu áme násuk chë júne nésaunake jáni tíaka.

⁴⁷ Huanäi Jesús am jüneriaka jita benak am éähui bem jíápsipo, ili usita nüka, áa náapo ä kétchak.

⁴⁸ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Jábe júne íkái ili usita ín téhuampo mabetako, nee mabeta; jábe júne nee mabetakame, juka nee äbo bíttualata mabeta. Bueítuk jü enchim násuk hua kaa áu jitaleme, huári chë yörisi maachi.

Huä kaa itom béj-reka huéeme, ito bétana huéiye

(Mr. 9:38-40)

⁴⁹ Huanäi jü Juan ä yómmiaka, ínel jiaahua:

—Maestro, senukte két bitchak, lemooniom yeu jaasemta em téhuampo. Të kaa itomak huéiye; kíalíkute ä táktiriak.

⁵⁰ Jesús ínel áu jiaahua:

—Katem ä taktaktiria; bueítuk jü kaa itom béj-reka huéeme, ito bétana huéiye.

Kuttilasi ámeu nookak, jü Jesús, Jacobotahui éntok Juantahui

⁵¹ Jesús, téhuekau jikau ä mabennäu tiempota yúmasey, jíápsita tutti yéchaka, kíkteka böota nüka Jerusaléniu bíchaa huémta.

⁵² Jume nokta huériame áapat bíttuak, sájakam Samaritanom pueblou kiímuk, áa bia simeta tüte béchibo jum ä yebijnakepo.

⁵³ Të katim mabethuak, bueítuk böo Jerusaléniu bíchaa huémtat bem katë béchibo.

⁵⁴ Ä discípulom íkái bíchaka, Jacobo éntok jü Juan, junëlim jiaahua:

—Señor, çjache táijta jikat bétana itom ámet kóm bíttua ïaa, júnak táapo Elíasta am yáakä bénasi?

⁵⁵ Huanäi áapo ámeu kúakteka, tepa béttesi ámeu nónokak, ínel jíakari:

—Eme kaa jüneiya jita espírituta enchim jípurëhui.

⁵⁶ Jü Yoremta Üusi kaa jume yorem jíapsim mëseka äbo siika, ál-la am jínëuseka.

Huanärim sékãna pueblou bíchaa sájjak.

Jume Jesústa guojaa báareme

(Mt. 8:19-22)

⁵⁷ Böot am boojoay, Jesústau senu ínel áu jiaahuak:

—Señor, jákun em huëu bíchaa júnene emót chäka huéenake.

⁵⁸ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Jume ayesim guojöriam jípure, jume hui-kichim jikat rejteme, toosam; të jü Yoremta Üusi jítat ä mutekaka ä bönakeu júne kaa jípure.

⁵⁹ Senukuu éntok ínel jiaahuak:

—Ino sáukë huéiye.

Áapo éntok ínel ä yómmia:

—Señor, nechë licencia bátne ín áтчay mäa báare.

⁶⁰ Jesús ínel áu jiaahua:

—Akë am tójja; éläpo jume espíritupo kókkolam bem kókkolam maanake. Émpë yeu sika juka tü nokta Diosta reytaka nésahue bétana nooka.

⁶¹ Huanäi täbuika két ínel áu jiaahuak:

—Señor, enchine guojaa báare, Señor, të bächë nee tójja amanne ín jóapo aneme tebotuaka sim báare.

⁶² Huanäi Jesús ínel áu jiaahuak:

—Jábe júne arau manseeram buísek, amáu remtekäteko, kaibu tüisi áma huéenake jum Diosta reytaka nésahuepo böochi.

10

Jume setentam áman bíttuahuakähui

¹ Chúkula simeta ikäi simsukäpo, jü Señor setentam áma yeu púhuak. Huanäi béja guoguoyim náu áman bíttuak áapachi, síme pueblompo o jákun ä yebijnakähui.

² Ínel ámeu jiaahua:

—Lütüriapo jü echi chúpeme juebenna, jume tekipuanalerom éntok kaa jaiki. Huäri béchïbo jü etta áttiakamtahuem nooka, huate tekipuanalerom áman ä bíttuanakë béchïbo, jukam etta tóboktíanake.

³ Ámanem kaate. Ínapone enchim áman bíttua, kabara asölam robom násukun bénasi.

⁴ Katem nüuta áma huéhueriahuamta, tómita éntok bocham junne, kaa huéhueria. Katem jápteka böot jábeta tetebotua.

⁵ Jáq jóapo enchim kimukäpo, ínëlem bát jiaunake: “Yánti jíapsihuame ïri jóata béchïbo.”

⁶ Huanäi jábe yánti jiápsekamta áma aneyo, jü enchim yánti jiápsekähui áa béppatunake. Kaa júnentukáteko, enchim yánti tü jíapsi, júchi enchimneu nóttinake.

⁷ Éntokem huári jóapo jíba tahuanake, jita enchim mikhuamtem buäye, éntokem jëye. Bueituk jü tekipanuame jíba jita kobapo yúmala. Katem huate jóahuammet an sásaka.

⁸ Já k pueblopo junne, enchim kimukäpo, éntok enchim mabethuakäpo, enchim äbojhuakämtem buäye.

⁹ Éntok jume kökoreme áma anemem tüte, éntokem ínel ámeu jiaahua: “Huä Diosta rey-taka ä nésahuepo kaa mékka enchimneu aane.”

¹⁰ Të já k pueblopo enchim kimukäpo, éntok kaa enchim mabethuakäpo, böommehuem yeu sájaka, ínel jiaunake:

¹¹ “Jü tóröchia ímí pueblopo ayukame junne, itom guókpo chätulame, enchim béj-rekate ä tatakna ke. Ál-lem íkái jüneríanake, jü Diosta rey-taka ä nésahuepo kaa mékka enchimneu aane.”

¹² Tëne enchim téjhua hua taahuari nokta chúpey, chë júne noki béttesi chúpatunake, huári pueblotachi, hua pueblo Sodoomä téamta béppa.

Huame pueblom kaa emo jíapsi kúaktia báareme

(Mt. 11:20-24)

¹³ ¡Jiokot maachi, emo béchïbo, empo pueblo Corazín! ¡Jiokot maachi, emo béchïbo, empo pueblo Betsaida! Bueituk huam Tiropo éntok

Sidón pueblopo huaka kaa jaibu jojohuamta áma yáahuak, enchim násuk yáahuakamta, jauhuey bétanam emo jíapsi kúaktiasu éiyey, éntokim chukurim súpete éiyey, éntok kóbat emo nápojtua éiyey.

¹⁴ Të hua taahuari nokta chúpey, eme chë júne jiokot máchiraata bínnake, hua génte pueblo Tiropo éntok Sidón pueblopo joomem béppa.

¹⁵ Éntok empo pueblo Capernaum, ¿jache téhuekau tájti emo tóboktia máchile? ¡Të áman tájta kaa tutukëpo tájtë kóm jímmaana!

¹⁶ 'Jü enchim nok jíkkajame, nee nok jíkkaja; jü enchim omouteme, nee omoute; jü nee omouteme éntok, juka nee äbo bíttualata omoute.

Jume setentam yeu yájjak

¹⁷ Huame setentam tüisim al-leaka yeu yájjak, éntokim ínel áu jiaahuak:

—Señor, jume lemooniom júne itom nok jíkkaja, em téhuampo.

¹⁸ Jesús éntok ínel ámeu jiaahuak:

—Jehui, ínapo juka Satanásta bitchak téhueka bétana kómhuéchemta yúku jímmaa bénasi.

¹⁹ Ínapone én úttiata enchim mákka bakochim éntok machilim béppa enchim rejtinakë béchibo, éntok síme kaa Dios huáatemem kobanake, éntok kaita enchim kökosi yáanake.

²⁰ Katem jume lemooniom emo yeu jajjasë béchibo al-leaka chépte; al-leakem jikau chépte, jume enchim téhuam áman téhuekau jiojteri béchibo.

Jesús buere al-leiya
(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Huämi horapo Jesús Espíritu Santopo tüisi al-lëiak. Huanäi ínel jiaahuak:

—Ínapone enchi úttile, ín Átchay, téhuekata éntok buíata áttiakame, jume tüisi jita täyame éntok jítat suame empo íkái am ésoriala jume ili usimneu yeu ä machiria báreka. Jeehui, ín Átchay, empo júnël ä huáatiak.

²² 'In Átchay simeta ín mámpo tóij-la. Kaabe ä täya juka Dios Usiarita, ä Áchayhua jíbba; éntok jábeta Dios Áchaytukähui, ä Üusihua jíbba; éntok ä téjhua bárëu ä téjhuaanake, ä Üusihua.

²³ Ä discípulommeu bempolammeu kúakteka, ínel ámeu jiaahuak:

—Al-leehuumtam jájamla jume ä bíchame juka enchim bíchähui;

²⁴ bueítukne én ínel jiaunake, juebena profee-tam éntok reyim tüisim ä bít péiyay, juka én enchim bíchähui, të katim ä bítchak; enchim jíkkajähuum jíkkaj péiyay, të katim ä jíkkajak.

Samaritanota ejemplo

²⁵ Séjtuul senu tüisi leyta täyame kíkteka ínel áu jiaahuak, Jesústa tiusi tahuaria báreka:

—Maestro, ¿jítasune yáakátek juka yü jíapsihuamta jípunake?

²⁶ Huanäi Jesús ínel áu jiaahuak:

—¿Jáchisu áma jöjteri jum leypo? ¿O jáchise ä bítcha juka áma jöjteta?

²⁷ Huanäi áapo, ä yómmiaka, ínel áu jiaahuak:

—“Em Señor Dioste tüisi náknake, chíkti em jíapsimaki, éntok chíkti em kóba súaramaki, éntok chíkti em úttiarammaki, éntok chíkti em jüneerimaki. Juka yoremta emo beu anemtë em emo ériä bénasi ä náknake.”

²⁸ Huanäi jü Jesús ínel áu jiaahuak:

—Tüise ä yómmiak. Íkäre yáuhua; huanäre jíapsinake.

²⁹ Të áapo tüisi áu tahuaria báreka, Jesústau ínel jiaahua:

—¿Jábesu jü yoreme ino beu aneme?

³⁰ Jesús, ä yómmiaka, ínel áu jiaahuak:

—Senu yoreme buere joära Jerusalén bétana pueblo Jericóu kóm huéiyey, huanäi jume lak-ronim mámpo huétchek júmëi béja simeta ili ä huériäu ä úhuak; kökosim ä yáaka sájjak, huanärim tamurata áma tö sájjak.

³¹ Huanäi éntok sacerdoote tiöpopo tékiakame Jerusalén bétana két huäri böot kóm huéiyey. Huanäi ä bíchaka ä naj-riak.

³² Huanäi két senu leviita tiöpopo tekipanu-ame áman áu jëla huéekasu, éntok ä bíchaka, sékána áman siika.

³³ Të senu Samaria buiärapo jometaka, két boojoakari, áu jëla yepsak, éntok ä bíchaka, ä jíapsipo tüisi ä jiokoleka taahuak.

³⁴ Áu rúkteka kökosä ayuläpo, aceitey éntok vinoy ä jítok. Huanäi ä kábäit jikachä yéchaka, ä núk siika. Mesooniu ä tójjak, éntok ä suayak.

³⁵ Yokoriäpo béja sim báreka, tómita ä bóosapo yeu huíkkék, guoy taahuari tékilta huéeläpo. Huanäi juka mesompo tékiakamta ä mákkak, éntok ínel áu jiaahuak: “Nechë ä suayaria.

Bueituk huate tómita át kimako, ínapone nóttek enchi ä béjtuanake.”

³⁶ Bueituk, ¿jábesu ímëi bájimpo chë emo beu aane jume lak-ronim mámpo huéhekamtau huám sájakame?

³⁷ Áapo ínel jiaahuak:

—Jü ä jiokoleka tühuata áu yáakame.

Huanäi béja jü Jesús ínel áu jiaahua:

—Sikë két ánëli áayu.

Jesús Martata éntok Maríata jóapo äbojhuak

³⁸ Júnel két yeu siika: Jesústa böot huéekasu, senu pueblou yepsak. Senu jámut Marta ti téhuaaka ä jóapo ä mabetak.

³⁹ İri María tíamta huayekay. Huäri béja Jesústa guókpo yejteka, ä nokäu jíkkajay.

⁴⁰ Të jü Marta éntok kaa yúmaka jita johuay, yún jita tékilta jípureka. Huanäi áu rúkteka, ínel jiaahua:

—Señor, ¿jache kaa át suuhua, jü ín huay-ibeche? ¡Kaa nee aniaka jita johua! Nechë ä ania sáuhue.

⁴¹ Jesús ä yómmiaka, ínel áu jiaahua:

—Marta, Marta, yünë jita kaa náksi joaka, kaa át yuuma,

⁴² të senu huéeme jíba chë bát huéiye. Jü María juka chë türik áma yeu púala. Júkai béja kaabe kaibu ä úhuaana.

11

*Jesús jü Diostau bíchaa nokhuamta am majtia
(Mt. 6:9-15; 7:7-11)*

¹ Séjtuł Jesús Diostau nookay. Huanäi béja áu noksuka, senu ä disciipulo ínel áu jiaahua:

—Señor, itomë Diostau nok majtia, Juanta ä disciipulom ä majtiakä bénasi.

² Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Eme Diostau nokáteko, ínëlem jiaunake:

Itom Átchay téhuekau kátekame,
em téhuam yöreka am noknake.

Éläpo em reytaka nésahuëpo äbo ito násuk yebijnake.

Em nésau yáatunake, téhuekau bénasi, ímï buíapo két jíba ánëli, áman bénasi.

³ Jume páanim chíkti táapo itom buäyëhui, entok én itom buänakëhui itome am mákka.

⁴ Itom Dios bejrimmeche itom jiookore, bueituk ítapo két am jiookore jume itom huikiriame.

Katë kaa türikum bíchaa itom táktia, ál-lë itom áma yeu huíkke.

⁵ Jesús ket ínel jiaahuak:

—Jábesu eme senu amiigota jípureka, tukaa násuk ä jóau ä yepsako ínel áu jiaunake: “In amigo, báij páanime nee réuhua.

⁶ Bueituk senu ín amigo ín jóapo yebij-la, mékka bétana huéeka, éntokne kaita ä äboj mátkhi.”

⁷ Huanäi huäri, béja huáijhua jákun ä yómmianake, ínel áu jíaka: “Katë múksi nee bitcha. Jü puerta béja páttiari, éntok jume ín usimne núk böka. Karane yejteka enchi ä mákka, juka em huáatiähui.”

⁸ Ínapo én ínel jiaahua: Éläposu kaa yejteka kaa ä mákka, ä amiigoka junne. Të jamak múksi

ä bíchä béchïbo, yejteka ä máknake, sïmeta juka ä huáatiähui.

⁹ Bueïtuk ínapo én enchimmeu ínel ji-aahua: Jítem aahua huanärem mikna; jítem jaria, huanärem ä téunake; puertatem popona, huanärem ä étaporiana.

¹⁰ Bueïtuk sime jita aahuame, ä mabetnake; jü ä jariame ä téunake; jü puertata poname, ä étaporiana.

¹¹ '¿Jachu jábe júne áchayhuari enchim násuk, ä úusi páanim aahuayo, tétata ä miknake jáni? O, ¿chë kúchuta ä aahuayo, kúchuta ä mik íaakasu, bakotta ä miknake jáni?

¹² O, ¿tótori kábata ä aahuayo, machilta ä miknake jáni?

¹³ Eme jujuënaka junne, ára türik enchim usim miika. ¡Hua itom Átchay téhuekau kátekame chë ä miknake, juka Espíritu Santota jume áu ä aahuame!

*Jesústam nätua diablota úttiära ä jípurë tíaka
(Mt. 12:22-30; Mr. 3:20-27)*

¹⁴ Jesús yorem múurotat lemooniota yeu jaasey. Huanäi juka lemooniota át yeu simsuko, jü múuro ára nokaka taahuak. Jume áma aneme éntok tüisi át guómtilatata taahuak.

¹⁵ Të huate bempörim násuk ínel jiaahuak:

—Íri yoreme, Beelzebúu lemooniommeu yáurata úttiäray yeu am bébba, jume lemooniom.

¹⁶ Huate éntok kaa tüisi ä tahuaria báreka, téhuekau bétana señalta áu aahuay.

17 Të áapo am jüneriaka jita éerita am jípurëu, ínel ámeu jiaahuak:

—Jábe reyta néshuepo kaa túlisi náu éaka tekipanoáteko mójaktinake. Két senu familia élaka náu nássuame, emo näikimtena.

18 Júnëli két jü Satanás áu näikimtekátek, ¿jáchisu ä reytaka ä néshuepo jíba béchibotunake? Bueituk ínělem jiaahua emëe: Beelzebúuta úttiáray nee jume lemooniom yeu bébä tíiya.

19 Enchim jiäpo ámani, ínapo Beelzebúuta téhuampo yeu am bébáteko, jume lemooniom, ¿jume enchim úsim jábeta nokposum yeu am bébba? Huári béchibo, bempo enchimneu yäuchimtunake; juka enchim kaa túisi yári enchim yuktirianake.

20 Të ínapo Diosta úttiáray jume lemooniom yeu bébáteko, kaa báreka júnem túisi át suuhua, jü Diosta reytaka ä néshueu enchimneu yebij-la.

21 'Jü yoreme úttiakame, túisi huíkoreka, ä kári suaya. Síme jita áma ayukamtau, kaita áu huéenake.

22 Të senu áa béppa chë úttiakame áu yepsakátek, ä kobanake. Huanäi huaka sontaro áttiata éntok huiköta ámechá éäu ä úhuanake. Huanäi huatemmet ä näikimtenake, juka nássuaka ä yöökähui.

23 'Jü kaa ínomak huéeme, nee béj-reka huéiye. Jü kaa ínomak jita náu yéchame, ä chíbejtia.

Jü lemoonio chïcha machi yoremtat yeu sika júchi nóttekame

(Mt. 12:43-45)

²⁴ Jü lemoonio chïcha machi yoremtat yeu sikátek, jum huaki ániapo naa huéenake, ják ä jimyorenakeu jariaka. Kaita téak éntok, ínel jiaunake: “Júchine ín jóau huée báare, ín yeu sikähui.”

²⁵ Huanäi áman yepsakáteko, chíchikta éntok huechiasi túlisi yáata téunake.

²⁶ Huanäi sika júchi guoy búsan lemooniom chïcha machim áa béppa chë juejuenam nüpanake. Huanäi síme huame yoremtat kimuka, ä jíápsipo jóatenake. Huanäi huári yoremtau chë júne kaa túisi huéenake, bannaataka béppa.

Jü tua lútüriapo al-leaka jíapsihuame

²⁷ Juka Jesústa ínëli nokaysu, senu jámut jum genteta násuk cháchayek:

—¡Tua úttílsi maachi, enchi yeu tómtiriakame, éntok enchi chítuakame!

²⁸ Të áapo ínel áu jiaahuak:

—¡Úttílsi maachi, chë junne, jume Diosta noki jíkkajame, éntok ä joame!

Huä génte juëna, señalta kaa jaibu jojuhuamta bít rókka

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

²⁹ Jü génte jíba bénasi Jesústau náu yájjay. Áapo éntok ínel ámeu jiaahuay:

—Ï génte én huéeme túisi juëna, kíalíku señalta kaa jaibu johuamta bít rókka; të kaachin

täbui señalta bíttuana huaka profeeta Jonásta señal jíbba.

³⁰ Jáchin hua Jonás jume géntem buere joära Nínivepo joomem béchibo señaltukaïhui, alë bénasi két ínapo, ínapo jü Yoremta Üusi ket jü génte én kat-riata béchibo señaltunake.

³¹ Jü reina suuriu joome áu tóboktianake, ímëi yoremem én kat-riam béj-reka, juka lütüriata am yuktiria báreka, éntok nokta béttek ámet chúpanake. Bueïtuk áapo ániata nahuau bétana áman yepsak, juka rey Salomónta uyorisi jita täyäu jíkkaijseka. Ímï éntok aane, huépülaika Salomónta béppa chë yörisi machika.

³² Jume yoremem Nínivepo jomeme emo tóboktianake, ímëi géntem én kat-riam béj-reka, juka lütüriata am yuktiria báreka, éntokim két nokta ámet chúpanake: Bueïtuk hua génte Nínivepo joome jíapsi kúaktek, Jonásta huaka nokta Diosta bétana huémta ámeu ä nokako. Të én ímï chë Jonásta béppa yörisi machika aane.

Jum machiriapo kaita tukaari

(Mt. 5:15; 6:22-23)

³³ 'Kaabe juka machiriata táalataka ä ëeso, éntok cajónta bétuk junne, kaa ä öore. Ál-la jum jikat chöla ä órenake; jume áman kimume juka machiriata bínnake.

³⁴ Em pusim senu lámparata bénasi maachi, em takahua béchibo. Jume em pusim türiako, em takahua két símekut tülisi machiriata jípunake. Të jume em pusim kaa türiako, jü em takahua két kaa machiku annake.

³⁵ Áachë suuhua, jü machiria emót ayukame em emo jípurë tíäu jamak kía kaa machiria.

³⁶ Júnëli béja, juka sime em takahua machikuy tápuniatuko, kaita senu lébelay júne kaa machiriata jípurëteko, sime túlisi kálajkosi machitunake, lámparata túisi úttiaka enchi boojoria bénasi.

Jesús jume pariseerom éntok leyta mama-jítame yeu am buíssek

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

³⁷ Juka Jesústa ámeu noksuk, senu pariseero ä jóau ä jíbuä núnnuk. Jesús éntok áman yepsaka, jum jóau kibakeka, mesau yejtek.

³⁸ Jü pariseero át guómtilatata taahuak, kaa áu báijmatuaka, ä jíbuä táytekä béchibo.

³⁹ Të jü Señor ínel áu jiaahuak:

—Eme jume pariseerom juka vaasota yeutana jíba ä bábaksia, éntok juka puraátota. Të jum huáijhuatanam ái tápuni jü kaa tíurayi, éntok jita juëna éeriyi.

⁴⁰ ¡Tóktém kaa susuak! ¿Jachem kaa júneiya, huaka yeutana huémta yáakamta két huaka huáijhua huémta yáala?

⁴¹ Të eme enchim tü jíápsipo ayukamtayi, jábetem jita miika. Júnëli sime tü huénnake.

⁴² ¡Obiachisi enchimmeu chäka, eme pariseerom! Bueítukem huaka sehua óguota menta, jum cientopo guoj mamnik Diostau bíchaa nanáikia. Alé bénasi juka rúuda tíamta, éntok sime ili júya buabuáhuamta. Tem huaka lútüriata omoutela, éntok huaka Diosta nákhuaamta. Íkäri éntok juka senuk

júne katem ä koptia éiyey, simetem nanahuit boojoria éiyey.

⁴³ '¡Obiachisi enchimmeu chäka, eme pariseerom! Bueitukem jum tiöpopo náu yayaijhuäpo jume bankom bát órekame nákke, éntokem huam böommet yörisi machisi emo tebotua íaa.

⁴⁴ '¡Obiachisi enchimmeu chäka, eme jume leyta am majtíame éntok pariseerom, ára nókichiaram! Bueitukem huame cajón ánimakame mäari bénasi maachi. Jume yoremem éntok áme béppa naa rejte, kaa jünéaka.

⁴⁵ Huanäi senu leyta mamajtíame ínel ä yómmiak:

—Maestro, empo íkái nokaka itomë két tiusi bëa.

⁴⁶ Jesús ínel jiaahuak:

—¡Obiachisi enchimmeu chäka, eme leyta majtíame! Bueituk huame yoremem béttesi püaktitua. Júkái püaktita jábe yoreme júne kaa ä yuuma. Eme éntok, kía huépul sútuy jünem kaa át jálo jálojte.

⁴⁷ '¡Obiachisi enchimmeu chäka! Bueitukem jume profetam béchïbo bóoberam jojoa, huame enchim yoiyöhuam súakähui.

⁴⁸ Bueituk eme ä bitchak, enchim yoiyöhuam yáarimmak emo al-leä tía báare. Bueituk be-mpo am súhuak, eme éntok bóoberam am joria.

⁴⁹ 'Kíalïku jü Dios ä jüneeräpo ínel jiaahua: “Profetam éntok apóstolimne ámeu bíttuanake. Tem huatem súanake. Huatem éntokim guojajjanake.”

50 Júnëli béja ï génte én kat-riammet béppa yéchatunake, jume síme profeetam ójbo guötialame jauhuey ániata naatekápo naateka,

51 Abelta ójbopo naateka Zacariásta ójbou tájti, altarta éntok buere tiöpota náu násuk mukukame. Jeehui, éne ínel jiaahua, jü génte én kat-riat át huénnake; huamei ä yómmianake.

52 '¡Obiachisi enchimieu cháka, eme jume leyta mamajtiame! Bueitukem jita täyahuamta llavem ésola. Të eme júne kaa áman kiimu, éntok kía huatem júne kaa áman kimutua.

53 Juka Jesústa íkái ámeu nokay jume leyta am majtiame éntok jume pariseerom tüisim áu oomteka taahuak. Huanärim juebenak jita áu nátemajey, éntokim tüisi yún ä noktuay.

54 Akim ä aamuy jita ä nokähui, ili ä rábiktek ä nokäpo, jümüri béja ä nätua báreka.

12

Jü Jesús ia bétana am majtiak, jü kía áu úttil iaaka jita joame

¹ Tëpa may kaa náksi büru génte náu áu tójjak. Kíalim nat tétteneý. Huanäi Jesús ínel jiau táytek, të jume ä discípulommeu bátchu:

—Jume pariseerom levaduura bétanem emo suaya; jüri ínel kía áu tü yórem tíaka täbuiasi áu nüye.

² Bueituk kaita éhuil ésotaka ják ayka, kaa yeu machinakeme. Éntok kaita éhuiltaka ayka, kaa jüneriatunakeme.

³ Huanäri, simeta kaa machiku enchim nok-läu, machiku jikkaijtunake. Éntok

sime nákapo éhuil nok-ri, mékka kárit jikat jápتهuaka chayna.

¿Jábetasute máujpo yúmala?

(Mt. 10:26-31)

⁴ Éntokne két ínel jiaahua, ín amiigom: Katem juka takahuata mëamta májhue. Huári béppam béja kaita éntok ára yáaka taahua.

⁵ Tëne enchim majtianake, jábeta enchim máujnakëhui. Huakärem májhue, huaka jápsita enchim úhuaasuka, ä úttiarimmea jum tájiu ára enchim kóm jímma. Jeehui, ínapone enchimneu ínel jiaahua, íkärem májhue.

⁶ '¿Jachu kaa mamni huikichim guoy tómpo nénenkihua? Të jü Dios kía huépülaí júne kaa koptia.

⁷ Bueítuk jume em chonim júne sime náikiari. Katem májhue, bueítuk eme chë júne béj-re, juebena huikichim béppa.

Jume kaa emo ésome yoremem bíchäpo Cristota súalhuäpo

(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Énne ínel jiaunake, hua jábe junne yoremem anëpo nee áu täya tíame, ínapo jü Yoremta Üusi inone ä täya tianake, Diosta ángelesim bíchäpo,

⁹ të jü kaa nee áu täya tíame yoremem anëpo, ámani Diosta ángelesim bíchäpo két kaa täyana.

¹⁰ 'Kía jábe junne Yoremta Üusi béj-reka nokame, jiokoritunake. Të hua Espíritu Santota béj-reka nokame, jauhuey júne kaibu jiokoritu-nake.

11 'Huam tiöpopo náu yayaijhuäpem yeu tóijhuak, yäurata bíchäpo, katem jáchin éiya, jáchin enchim am yómmianakëhui, éntok jáchin enchim jiaunakëhui,

12 bueituk horata yúmak jü Espíritu Santo enchim majtianake, jita enchim noknakëhui.

Jínhua maachi, hua kaa náksi jita jípuhuame

13 Senu juebenam násuku, Jesústau ínel jí-aahuak:

—Maestro, ín sayibehuë nooka. Juka itom átchay itou tö mukukähui, ínomake ä näikimte sáuhue.

14 Të áapo ínel ä yómmiak:

—Ómme, ¿të jábesu jita näikimte béchïbo enchimneu nee yäut yéchala?

15 Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Tüisem át suuhua. Katem úttesi jita yún jípuhuamtat kopti báare. Jü yoremta jíapsähui kaa yún jita jípuhuamtat aayuk.

16 Huanäi íkai ejemplota ámeu yétchak:

—Senu yoreme rikotaka ím aaney; ä buíampo tüisi jíchupaka.

17 Huanäi hua riko juebenak ée táytek: “¿Jáchisune ayunake jáni? ¡Kaitäpone ä kima mátxi, juka ín chúpakähui!”

18 “Én ál-lane jüneiya jita ín yáanakëhui”, ti éiyak. “Jume kárim ín jípurëu áma jita ín kíkkimähui, anam tátabeka chë júne buerem yáanake. Huanäine símeta huaka ín chúpakäu érianake, éntok símeta huaka ín én jípurëhui.

19 Huanäine ín jíapsibeu ínel jiaunake: In jíapsi, juebenak jíte érialá, juebena

huásuktiriam béchibo. Jimyorëe, jïbuäe, jëyëe, emoë al-leetua.”

²⁰ Të Dios ínel áu jiaahuak: “¿Kaa suära! Én i tukaarichi em jíapsi äbo émou aübaahua. Jü jita em náu tóij-ri, ¿jábese ättiaka tahuanake jáni?”

²¹ Júnëli áu huéenake hua yoremtau buéresi jita áa béchibo náu tójamtahui. Diostau bíchaa éntok, jita júne kaa jípure.

Dios sïmem ä üusihuam suaya

(Mt. 6:25-34)

²² Huanäi sep ä disciipulommeu ínel jiaahuak:

—Huäri béchibone ínel enchimneu jiaahua: Katem úttesi kaa yúmasi emo éetua: “Ími jíapsihuamta bétana, ¿jítasute buänake? ¿Takahuata béchibo junne, jítasute sánkonake?”

²³ Huä jíapsihuame chë bėj-re, buähuamta béppa; éntok hua takahua chë bėj-re, sánkota béppa.

²⁴ Jume kaaktërammechëm suuhua. Kaa ëechaka junne, éntokim kaa etta tobotoboktia. Éntokim kaitapo ä nü machik jípure. Toroosam ják bem ä huättia machikim kaa jípure, éntok Dios am jïbuätua. ¿Jachem kaa chë bėj-re huikichim béppa?

²⁵ ¿Jábesu hua enchim násuk aneme tüisi áu bamijtuaka méedio metropo ára áu yöturia?

²⁶ Bueituk kía huaka ilikkik júnem kara joátek, ¿jatchiakem huatekut emo bamijtua?

²⁷ 'Áachem suuhua, jáchisu jume sehuam líriom yötu. Huame kaa tekipanua, éntokim kaa jíjjoa. Tëne ínel enchimneu jiaunake, hua

rey Salomón kía síme ä ujoyóriay júne kaa huame bënasi áu sánkotuak.

²⁸ Të ínëli Dios ä sásankotua juka júyata hua-jpo ayukamta. Yokoríapo éntok ornopo táana. ¿Jachu eme kaa chë júne tülik sánkotuana, yoremem kaita súalëram?

²⁹ Eme, bueítuk, katem jáchin át éiya, jita enchim buänakëhui, éntok jita enchim jínakëhui. Katem kaa yúmasi emo éetua.

³⁰ Bueítuk síme jü génte ím ániapo jíápsame, íkái símeta guojaase. Të eme huépülak Áchayek, jüneamta jita enchimneu bëyëhui.

³¹ Juka Diosta reyta nésauritem bát jaria. Huanäi síme jü huate béja kía áapo élaka enchimneu yebijnake.

*Jum téhuekapo buéresi jita jípuhuame
(Mt. 6:19-21)*

³² 'Katem májhue, eme ín kabaram. Eme ilikki, të jü enchim Átchay reytaka ä nésahuépo enchim ä mák péaka enchim ä mákka.

³³ Huaka enchim jípurëu nénkakem poloobem miika. Júnëlem bóosam kaa momoyeme emo yáarianake, éntok chë béj-rek téhuekapo ayukame kaa lülütemta, áman lak-ronta kara kibakepo, éntok téepärim kaa ä momoiyápo.

³⁴ Bueítuk jita enchim áttiata jípurëpo, huämi annake, jü enchim jíápsi.

Itote suayaka jíápsinake

³⁵ 'Katem koptel-la. Tülisem sánkotelataka, enchim lámparam táalataka aane.

³⁶ Huame sáyhuame bénasem emo jípure, bem teko jubiahua bétana nóttëu boobíchaihuimta bénasi. Ä yepsak puertata ä poponak sep ä étaporianake.

³⁷ Al-leenakemme, huame sáyhuame, jü bem tekohua yepsaka kaa kócheme téako. Lútüriapone enchimneu ínel jiaahua: Huä bem tekohua, áapöisu jita áu huikojuata, mesau am jóaka am äbojnake.

³⁸ Kía tukaa násuk huéy yepsak junne, éntok kía marikaroapo yepsak junne, kaa kócheme tíakátek, huame sáyhuamet al-leehuari áme béchibotunake.

³⁹ Senu huémtachem suuhua: Jü yoreme jóapo nésahueme jüneátek ják horapo juka lak-ronta áma yebijnakeu, kaibu kónnake, éntok kaibu juka kári puertata étapona, áma ékbuanä béchibo.

⁴⁰ Eme kéchem kaa kótche. Bueituk kaa ínel enchim éäposu, ínapo jü Yoremta Üusi yebijnake.

*Jü jóapo sáyhuame kaitat jíapsekame
(Mt. 24:45-51)*

⁴¹ Huanäi jü Peero ínel ä temajek:

—Señor, ¿jache íkái ejemplota ito béchibo nooka, o símem béchibo?

⁴² Jü Señor ínel ä yómmiak:

—Bueituk, ¿jábesu júntuk hua móoroma nésauta joame éntok jitat jüneame, ä tekohua jume ä jóapo aneme béppa yechanähui, huam tua horapo am jibuätuanakë béchibo?

⁴³ Huä säyhuame tua tüisi al-leenake, ä teko yepsako, huaka nésauta joaka téihuakame.

⁴⁴ Të lútüriapone ínel jiaahua, simeta ä áttia béppa ä mámpo ä yéchanake.

⁴⁵ Të huäri säyhuame ä tekohua kaa läuti yebij máchileka, jume tekipanualerom éntok jume jáamuchim jóapo säyhuame béttesi ámemak huée táytekátek, éntok kía buáhuamta huiútia táytek, éntok vino jëyeka naamuk táyteko,

⁴⁶ huanäi jü ä tekohua yebijnake, hua taahuari kaa áachä boobit-huäubechi, éntok ják horapo jáni kaa ä jüneriahuäpo. Huanäi béttesi nokta át chúpánake, éntok jum kaa tühuata joammak ä näikíanake.

⁴⁷ 'Huä säyhuame jüneame jita ä tekohua huátiäu, éntok kaa ä säyhuä páman anëtek, tüisi bépsunake.

⁴⁸ Të jü kaita täyaka kaa huéchiasi ayukame, két bépsunake, të kaa tua tüisi. Bueítuk hua jábesu yún jita mákhuakame, yún jita áu huátiana, éntok hua yún jita suayatuahuame, chë yún jita áu auna.

*Jesús jume géntem emo näikímetetua
(Mt. 10:34-36)*

⁴⁹ 'Ínapo táijta yáaseka ím ániau äbo kóm siika. ¿Ítasune huátia? ¡Bueítuk jamak béja béete!

⁵⁰ Senu batörihuat kaa báreka júnene batónake. ¡Tepane kaa al-leiya inochä chúpëu tájti!

⁵¹ ¿Jachem yánti anhuamta ím ániapo nee nüpakä bénasi éiya? Ëe, tine enchimneu

jiaahua. Ál-la jume géntem chíbela emo näikimtehuamtane nüpa.

⁵² Én ímī naateka, huépü jóapo mamnika annake, kaa náu anisi éaka. Bájika jume guoyimmak kara jíapsinake, jume guoyika éntok, jume bájimmak két alë bénasi.

⁵³ Jü áchayhuari ä üusimmak kara emo bínna; hua usiari éntok, ä áтчay két alë bénasi. Huä áyehuari ä jámut asoamak kara emo bínna; hua jámut asoari éntok, ä áyemak kétchi. Jü asuhuari ä jakaray két kara bínna; hua jakarayria éntok, ä asu két alë bénasi.

Íkai tiempota, katem ä júneria báare

(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

⁵⁴ Jesús jü gentetau éntok két ínel jiaahuak:

—Jum täata áman huéché bétana, namuta yeu huéy, sepem ínel jiaunake: “Bäa äbo huéiye.” Éntok ínel yeu sisime.

⁵⁵ Sur bétana jekay éntokem ínel jiaunake: “Tátta báare.” Huanäi ínel yeu sisime.

⁵⁶ ¡Eme ára nókíchiram! Júnëäem jita huéenakeu jum téhuekapo, éntok jum buíapo. ¿Maasem íkai tiempota én ito át anéhui kaa ä júneria?

Jábeta kókosi yáakáteko chúkulë ámak ejtejhua

(Mt. 5:25-26)

⁵⁷ ¿Jatchiaka eme kaa náu nokaka lütüriata emo yáaria?

⁵⁸ Jábetë yáurau enchi nátuak bööchë bát áamak ejtejhua, ä tüte béchibo, juka kaa enchim

át yumähui, huam yäurata bíchäpo kaa enchi yeu ä tóijnakë béchïbo. Bueítuk júneltuk hua yäura policíata mámpo enchi yéchanake. Huäri policia éntok cárcelpo enchi páttianake.

⁵⁹ Enchine téjhua, huämire kaa yeu huéenake, kaa huaka síme tómita em áma huikiriähui em béjtuäu tájti.

13

Emóem jíapsi kúaktia, örem kókkonake

¹ Huámechi taahuarimmet huate Jesústau yájaka, áhuim ejtejhuak jáchin juka Pilatota jume huate yoremem Galiléa buiärapo joomem ä súakähui, éntok jáchin juka bem ójbohuata animaalim ójbomak ä kuutiakähui, jum bem animaalim sússuaahuäpo.

² Huanäi Jesús ínel am yómmiak:

—¿Jachem ínel éiya, ímëi galileommeu kaa tühua ámeu siika, bem kaa tü yóremem béchïbo, síme galileom béppa?

³ Èe tine enchimmeu jiaahua. Eme júne kaa jíapsi kúaktek, kéchem símetaka áme bénasi kókkonake.

⁴ O, ¿huame dieciohotaka kókkokame, Siloéepo kári buëuru nat béppa jokame, ámet huéhekähui, eme huamei chë júne cúlpak téiyey, jume huate yoremem Jerusalémpo jóakame béppa?

⁵ Èe tine enchimmeu jiaahua. Eme júne kaa jíapsi kúaktek, kéchem símetaka áme bénasi kókkonake.

Huä chuna óuguota kaa tatakamta ejemplo

6 Jesús huanäi íkai ejemplota ámeu yétchak:
—Senu yoreme chuna óuguota ä buíapo kéchalatukay. Huanäi áman sika takata át jariaka, kaita át téuhuak.

7 Huanäi hua yoremtau buíata suayamtau ínel jiaahuak: “¡Juyu! Báij huásuktiapone nat chátuka äbo yeyepa, i óuguou, jume takam jariaka. Tëne jauhuey júne kaita át téuhuak. Akë ä chúktia. ¿Jáchisen kía béja buíata jínëulatunake?”

8 Të hua buíata suayame ínel ä yómmiak: “Señor, Akë ä tójja, íari huásuktiriat junne. Buíatane ä buálkoteria báare, éntokne ä tü tátabnakemta áu óre báare.

9 Takak júne türinake, kaa ä takak éntoke ä chúktianake.”

Jesús jimyore táapo juka jámutta müläita rútkiak

10 Sábalapo jimyore táapo am majtiay jü Jesús jum tiöpopo.

11 Senu jámut áma aaney, lemoonio kökoata jípureka dieciocho huásuktiapo; ókola chäka jíba hueramay. Kaachin ayuka áu rútktia máchiakay.

12 Jü Jesús éntok ä bíchaka, áu ä rúkti sáuhuek. Huanäi ínel áu jiaahua:

—Empo jámmut, em kökoa bétané búttiaritaka taahua.

13 Huanäi áa béppa mámtek. Huämi horapo hua jámut rútktek. Huanäi Diosta úttíl táytek.

14 Të jü tiöpopo tua nésahueme, Jesússta sábalapo ä tütek tíaka, jume sëmemmeu ínel jiaahua:

—Búsan taahuarim aayuk, ámet tekipanoä béchïbo. Huamechï taahuarimmechem äbo kaate. Huanäem emo jittotebo, të kaa jimyore táapo.

¹⁵ Huanäi jü Señor ínel ä yómmiak:

—¡Empo ára nókichira! ¿Eme jábe júne jachem kaa enchim bues o buruta butbúttia jimyore táapo, báam ä jítua béchïbo?

¹⁶ Íkai jámutta, két Abrahamtat yeu simlamta Satanásta súmalatukaïhui jum dieciocho huásuktiapo, ¿jachu kara búttiatui jáni i kökoata bétana, jum jimyore táapo?

¹⁷ Juka Jesústa íneli ják, sime huame áu omteme titihuek. Të hua sime génte al-leiyay, huaka Jesústa buéresi ä joäu bíchaka.

Jü mostaaza báchia ejemplo

(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸ Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—¿Jíta bénasa, jü Diosta reytaka ä nésahuepo? ¿Éntok jita bénasite ä binnake?

¹⁹ Jü mostaaza báchiata senu yoremta ä buíapo echakä bénasi maachi. Yötuka béja júya bueürusi ayka, jume huikichim jikat rejteme ä mésëkiriammechi tosatek.

Jü levaduurrata ejemplo

(Mt. 13:33)

²⁰ Ínel két ámeu jiaahua jü Jesús:

—¿Jíta bénasite ä binnake jáni, juka Diosta reytaka ä nésahuepo?

²¹ Juka levaduurrata senu jámut senu quintal hariinammak náu kuutiakä bénasi maachi, juka sime hariinata buaatiata huénnakë béchïbo.

Jü puerta näulay
(Mt. 7:13-14, 21-23)

²² Jesús pueblommechi éntok ranchommet huéiyey, am majtiasimeka, buere joära Jerusaléniu bíchaa, éntok laulauti ansimey.

²³ Senu éntok ínel ä temajek:

—Señor, ¿katim jaiki jume jínëurim?

Áapo éntok ínel jiaahua:

²⁴ —Útтиatem yáuhua jum puerta ilikkani páman kimu béchibo, bueituk ínel enchim-
une jiaahua, juebénakam áman kimu báanake,
tem kaa áma yúmanake.

²⁵ Chúkula juka jóakamta yejteka juka puer-
tata ä páttiak, eme päku tahalame juka puer-
tata ponaka ínel jiaunake: “Señor, Señor, Akë
ä étapo.” Të áapo ínel enchim yómmianake:
“Kanne jüneiya jákunem joome jáni, éntokne
kaa enchim täya.”

²⁶ Huanärem ínel jiau táytinake: “Émomakte
jibuála, éntokte émomak jila, éntok empo itom
majtiala huam itom pláazapo.”

²⁷ Të áapo ínel enchim yómmianake: “Béjane
enchim téjhuak, kanne jüneiya jákun enchim
jometukähui, éntokne kaa enchim täya.
¡Mékkem kaate, eme kaa türík jíba joame!”

²⁸ Ámani béja huéenake jü buanhuame éntok
támim kumhuame, juka Abrahamta bíchaka,
Isaacta, Jacobta, éntok síme huame profeetam
Diosta bétana nokame jum Diosta reytaka ä
nésahuepo aneme. Eme éntok päku yeu taha-
nake.

29 Bueituk génte yáijnake täata yeu huë bétana, täata áman huéchë bétana, norte bétana, éntok sur bétana jum mesau jote báreka jum Diosta reytaka ä nésahuepo.

30 Huanäi huate jume amáu kateme bát kannake. Huate bát kateme éntok amáu kannake.

Jesús jü Jereusalénta béchïbo buaana
(Mt. 23:37-39)

31 Huäri taahuarit huate pariseerom yájaka ínel áu jiaahua:

—Ímë yeu huéiye, bueituk jü rey Herodes enchi mëbáare.

32 Të áapo ínel am yómmiak:

—Ámanem sájaka ínel áu jiaahua jü kaa ti-hueratahui: “Éni éntok yokone jume lemooniom yorem jiápsipo yeu bébnake, éntokne jume kökoreme tútenake. Huanäine báij taahuarim huéy ín tékil chúpanake.”

33 Júnentaka junne, ëni éntok yoko, éntok machuko jíbane huépo yúmala ín böo huériaka, bueituk kaa áma huétche, juka profetata Jerusalémpo päku ä muknakëhui.

34 ‘Jerusalén pueblo, Jerusalén pueblo, émpë jume profetam Diosta bétana nokame sússuame, éntoke tétammea am mamaasula jume émou bíttuarim! Jaikisisune kaa émou jiop-la em usim náu tóij báreka jáchin juka tótorita ä masam bétuk ä asólam náu ä totojä bénasi, enchimne náu tóij bábarek, të katem báarek.

35 Áachem suuhua, eme, bueituk enchim jóa silasoola tahuanake, éntokne enchim téjhua,

katem júchi nee bínnaake, júnak taahuata yúmak jübua, ínel enchim ino bétana jiaunakēhui: “¡Tüisi mabettunake jü Señorta téhuampo äbo huéeme!”

14

Jü Jesús juka yoremta takahuapo bää bóosam jípuremta tütek

¹ Senu huéeme yeu siika, jum jimyore táapo. Jesús senu pariseero nésahuemta jóau ä jübuašek. Huate pariseerom ä jojottuay.

² Huämi két senu yoreme aaney, ä bíchäpo kökoreka, ä takahuapo bää bóosam jípureka.

³ Huanäi jü Jesús jume leyta am mamajti-ammeu éntok jume pariserommeu nookak, ínel jíakari:

—¿Jachu áma huéche jáni jimyore táapo senuk tüte béchibo?

⁴ Huanäi bempo kaa jálek. Huanäi áapo, juka kökoremta nüka, ä tütek. Huanäi ä simtuak.

⁵ Jume pariserommeu ínel jiaahuak:

—¿Jábetaka junne, enchim násuku, juka ä buruhua o buesta posopo kóm huétchek, kaa läuti yeu ä huíknake jáni? Éläposu jimyore taahuari.

⁶ Huanärim kaachin ä yómmia máchika taahuak.

Jume bóodau núnurim

⁷ Jü Jesús jume néjunrim bíchaka jáchin huame bankom chë nésahueme béchibo näikiarim yeu púay, íkai ejemplota ámeu yétchak, ínel jíakari:

8 —Empo bóodau núnutuko, katë banko bát jokammet yeyejte, bueituk jamak senu yoreme emo béppa chë yörihuame áma yebijnake.

9 Huanäi áma ä yepsako jü enchim náhuichim néjúnekame ínel émou jiaunake: “Íkæe júkái bankota mákka.” Huanäre titihueka mékka amáu yejtenake.

10 Ál-lë néjunhuak, áman amáu yejte, huaka enchi néjúnekamta yepsak ínel émou jiaunakë béchibo: “Empo ín amigo, äbe huéeka jume banko yeu púarim näikiarimmet yeesa.” Huanäre ä mabetnake, hua chë em yörihuähui, huame mesau émomak jokame bíchäpo.

11 Bueituk hua chë áu buérialeme kóm tahuanake, hua bétuk áu jípureme éntok tóboktiatunake.

12 Inen két áu jiaahua hua ä jibuä núnukamtahui:

—Senukë jibuä núnukátek, katë em amiigom, em saayim, em huahuayim, em veciino rikom náu núnnu, bueituk bempo két enchi jibuä núnunake. Huanäre ä béjtuatunake.

13 Ál-lë äboj bárëteko buáhuamta yáaka, póobeme náu núnnu, éntok jume mám lolöim, guók lolöim, éntok jume liliptim.

14 Huanäre tüisi tahuanake, bueituk bempo kara enchi béjtua. Tërë huame kókkolam tühuata jájamlame jáb bite taahuarit ä mabetnake, juka béjtuahuamta.

*Jü kuptey buere jibuáhuame ejemplo
(Mt. 22:1-10)*

15 Senu mesau áamak kátekame ikái jíkkajaka, ínel áu jiaahuak:

—Tühuata jájamnake jü Diosta reytaka ä néshuepo páanim buäkame.

¹⁶ Huanäi jü Jesús ínel áu jiaahuak:

—Senu yoreme kúptey buáhuamta yún yáuhuak. Huanäi juebenam áman núnnuk.

¹⁷ Huanäi kúptey jübuä éehuay horata yúmak, hua ä sáulerommak ínel nokta ámeu bíttuak, huame néjunrimmehui: “Binen kaate, bueituk síme béja chúpila.”

¹⁸ Të simetaka kaa áma emo yumä tía táytek. Huä bát téjhuaahuakame ínel jiaahuak: “Jübua jíbane haciendata jínuk. Én éntokne áman ä bí báare. Nechë át jiokore, kaa ín áman yumä béchibo.”

¹⁹ Senu éntok ínel jiaahua: “Jübua jíbane mamni yúnta buéesim jínuk. Én éntokne áman am jüneria báare jáchin machisim ára jíhuike jáni. Nechë át jiokore, kaa ín áma yumä béchibo.”

²⁰ Senu éntok ínel jiaahua: “Jübua jíbane juubek; kíalíkune kaa áma yuuma.”

²¹ Jü sáyhuame nótteka, íkái simeta ä téjhuak, juka ä tekohua. Huanäi öomtek, jü jóapo áchayhuari; jü ä saulerotau ínel jiaahuak: “Läutë huéiye jume pláazammechi éntok jume pueblo böommechi. Jume poloobemem äbo nüpa, jume lolöim éntok jume liliptim.”

²² Huanäi jü sáyhuame ínel jiaahua: “Señor, em néshuekäpo ámannä yáuhuak, éntok ketune áma aayuk, ják bem jotenakéhui.”

²³ Jü ä tekohua béja ínel áu jiaahua jü sáyhuamtahui: “Böommechi éntok ranchom-

mechë huéiye. Úttiapë áman am kiima, éläpo tápunnake jü ín káari.

²⁴ Bueitukne enchimmeu ínel jiaahua, kía jábe júne ín bát núnkäu kaa ä buänake, juka buähuamta ín yáatebokähui.”

Béttesi maachi, Cristota guojaa béchïbo
(Mt. 10:37-38)

²⁵ Túisi yún juebena génte Jesústamak kaatey. Huanäi kúakteka ínel ámeu jiaahuak:

²⁶ —Kía jábe júne ino sáu huée bárëtek, ä átchay kaa tójaka, ä áyehua, ä jubiahua, ä üusim, ä saayim, ä huáyihuam, kíal ä jíapsihua junne, kaibu ín eä páman huéeka ín disciipulotunake.

²⁷ Éntok jü ino béchïbo jiokot aú huemakemta kaa huatiatek püaktiaka ino sáu sikame, kara ín disciipulopo näikiatu.

²⁸ Jachu eme jábe júne juka kári tüisi buëuruta yáa bárëtek kaa huam yejteka báchá jüneria báanake, ¿jaiki tómita áma kimunakëhui, éntok jaikik ä jípurëu ái ä chúpanakëhui?

²⁹ Jáchinaik junne, chúkula kári nahuata chúpasuko, juka huatek kara ä chúpanake. Huanäi síme jume ä bíchame ä junneria táytinake,

³⁰ ínel jákari: “Í yoreme káate táytek; én éntok kara ä chúpaka taahuak.”

³¹ O jábe reysu, täbui reytamak nássuaseka yeu sikátek, ¿kaa huam yejteka báchá jüneria báanake? ¿Jachu guojmamni mil sontarommak ä kobanake jáni, huaka veinte mil sontarom jípuremta?

³² Kaa áma yumáteko, juka senuk ketune mékka ä aneyo, nokta áu bíttuanake kaa áamak nássua rókaka.

³³ Bueítuk jábe junne eme kaa juka símeta ä jípurëu kaa tójáteko, kara ín disciipulopo náikiatu.

*Jü ona juka chökorata tärük kaa türinake
(Mt. 5:13; Mr. 9:50)*

³⁴ 'Jü ona türi; tē juka chökorata ä tärük, ¿jítaisu júchi chökosi ayunake?

³⁵ Buíata béchibo júne kaa türi, éntok kía hu-ate jítamak náu kuutiahuak junne, kía guötiana ál-la. Jü jikkaj béchibo nákakame jikkajinake.

15

*Ili kabara tärurita ejemplo
(Mt. 18:10-14)*

¹ Síme huame yäura tómita náu tóij-leerom éntok jume juëna yóremem Jesústau rúktey, ä nok jikkaj báreka.

² Jume pariseerom éntok leyta am mama-jtíame áa bétana nokaka ä kitébuay, ínel jíaka:

—Í yoreme jume juëna yórememmak au türe, éntok ámemak jibuä.

³ Jesús íkái ejemplota ámeu yétchak, ínel jíaka:

⁴ —¿Jábe yoremesu enchim násuk, cienim kabaraka, huépülaik áma täruka, kaa jume noventa áma bätanim mékka see päriapo tö sika juka ä täruri jariuseka sinnake ä tíäu tájti?

⁵ Huanäi ä tíaka, tüisi al-leaka joot ä püaktianake.

⁶ Huanäi ä jóau yepsaka, ä amiigohuam éntok áa chíkola jóakame núnuka, ínel ámeu jiaunake: “Ínomakem al-leiya, juka kabara ín táruri ín téakä béchïbo.”

⁷ Enchimmeune én ínel jiaunake, junëli két chë júne al-leehuame ayunake jum téhuekahui, huépul juëna yóremta jíapsi kúaktek, huate noventa áma bátani tü yóremem kaa jíapsi kúaktihuamta ámeu bëyeme bëppa.

Jü ejemplo tómi tárurita bétana

⁸ ‘O kétchi, çjábé jámutsu guojmamni taahuari tékil tómita jípureka, huépu tékil taahuarita tärükátek, kaa juka machiriata táaka, jíchikeka át jíápseka ä jariunake ä téäu tájti?

⁹ Ä téakátek, ä amiigohuam éntok áa chíkola jóakame núnuka, ínel ámeu jiaunake: “Ínomakem al-leiya, juka tómita ín táruri ín téakä béchïbo.”

¹⁰ Júnëli kétchi tine enchimmeu jiaahua, al-leehuame ayunake jume Diosta ángelesim násuku, huépul juëna yóremta jíapsi kúakteko.

Jü ejemplo jübua yötumta ä jóapo yeu sikamta

¹¹ Két ínel jiaahuak:

—Senu yoreme guoyim üusekay,

¹² huanäi jü chë kaa yöhue ä áchaybeu ínel jiaahuak: “In átchay, síme juka herenciata ín áttia, nechë ä mákka.” Huanäi símeta bem áttiahuamta ámet näikimtek.

¹³ Chúkula kaa jaiki taahuarim huéy, jü ä üusihua chë kaa yöhue símeta huaka ä jípurëu náu tójaka siika, mékka buiärau bíchaa. Ámani béja juka tómita kía guötiak, kaa tühuata joaka.

14 Të béja sïmeta ä tejalsuk, buere tébaa siika, huämi buiärapo. Huanäi tébäuri táytek.

15 Huanäi senu yoremtau huämi buiärapo jometau rúktek. Huäri ä buíammeu ä jaasek, kohuim ä suaya sáhueka.

16 Huanäi béja jume kohuim buä bëteri kóm huáttemta júne buä péaka am bitchay, të kaabe ä mimikay.

17 Huanäi béja áu temai táytek, éntok ínel ée táytek: “¡Juebena tekipanualerom ín átchay jóapo yún buähumta jípure! ¡Ínapo éntok ími tébäi muuke!

18 Kíktekane ín áchaybeu huée báare. Huanäine ínel áu jiaunake: In átchay, kanne tüisi tahuala Diosta bíchäpo éntok em bíchäpo junne;

19 béjane kaa em üusi ti júne ino téhuaapo yúmala; kía huate em tekipanualerom bénasë nee bitcha.”

20 Huanäi kíkteka, ä áchaybeu bíchaa siika.

’Huanäi jü ä átchay, ketune mékka ä huéysu, ä téhuak. Huanäi tüisi ä jiokoleka ä bitchak. Huanäi búiteka ä nankirika siika. Ä íbaktiak, éntok ä besiitok.

21 Huanäi hua ä üusihua ínel áu jiaahuak: “In átchay, Diosta bíchäpone kaa tühuata yáala, éntok em bíchäpo. Béjane kaa em üusi ti júne ino téhuaapo yúmala.”

22 Të jü ä áchayhua jume ä sáyhuammeu ínel jiaahuak: “Sánkotem chë áma türík yeu huíkeka ä sánkotua, éntokem mámpo aniota át yétcha, éntokem ä bochatua.

23 Huaka beceerota chë áhuikem yeu tójaka ä

mëa. Jibuänakete, ¡éntokte al-leerimmea buere pajkonake!

²⁴ Bueituk iri ín üusi mukilata bënasi näikiahuary; én éntok jíabitela. Tärutukay; të béja téuri.” Huanärim al-leerimmak äboj táytek.

²⁵ 'Jü ä kësam üusi áman jákun huasau aaney. Huanäi ä yepsayo, ä jóau kaa mékka ä huéyo, juka jiponhuamta éntok juka yihuumta jíkkajak.

²⁶ Huanäi senuk áma sáyhuamta temajek jita áma huëhui.

²⁷ Áapo ínel áu jiaahuak: “Jü em saila yepsak. Huanäi jü em átchay beceero áhuik mëak, al-leaka türik yúmalata yepsakä béchïbo.”

²⁸ Të hua usiari chë yöhue öomtek. Huanäi éntok kaa áman kibak báarey. Ä áchayhua yeu sika jiokot áu jiaahuak, áman ä kibak sáhueka.

²⁹ Áapo éntok ä áchaybeu ínel jiaahuak: “Empo jüneiya jaiki huásuktiapone enchi aniala, em nésau joaka, të jauhuey júne kaa chiva asölaata júne nee mik-la ín amiigom ín äbojnakë béchïbo.

³⁰ Të íká em üusi jume jáamuchim kaa titihueme büru yorememmak rejteme, huaka em tómita ámet tejalek. Én éntok ä yepsako, juka beceero áhuiriahuumta júne mëtebok, áa béchïbo.”

³¹ Huanäi jü ä áchayhua ínel áu jiaahuak: “In üusi, empo jíba ínomak aane, éntok simeta huaka ín áttiä, empo ä áttiak.

³² Të ëni tua türi al-leerimmea pajko béchïbo, bueituk jü em saila mukpotä näikialatukay, të

júchi jíabitek. Tärurítukay, té béja téuri.”

16

Jü móoroma kaa tüisi tahuakamta ejemplo

¹ Jesús ä discípulommeu két ínel jiaahua:

—Senu yoreme rikotaka móoromata jípurey. Huanäi ejtejhuariahuak íkai móoromata huaka ä áttiahua kía ä guötiä bétana.

² Huanäi hua ä tekohua ä núnuka ínel áu jiaahua: “¿Ítasu íri emo bétana ín jikkajähui? Jume jíösiam cuentam áma em jípureü inou tójja, bueítuké béja kaa móoromatunake.”

³ Huanäi hua móoroma búruk ée táytek: “¿Jáchisune annake jáni éni ín teko béja tékilta nee úhuak? Kanne úttiak jíbuejeka buíata ín tekipanuanaké béchibo, éntokne tiihue júne ín nétannaké béchibo.

⁴ Béjane júneiya jita ín yáanakéhui, huatem bem jóapo nee bem mabetnaké béchibo, béja kaa nee móoromatuko.”

⁵ Huanäi jume ä tekohua huikiriame hueuhuëpulaim núnnuk. Jü bát huémtau ínel jiaahua: “¿Jaikiksé ä huikiriya juka ín teeko?”

⁶ Áapo éntok ínel áu jiaahua: “Cien barril aceiteta.” Huanäi ínel áu jiaahua: “Ími jíosiapo jiojteri jü em ä huikiriähui. Läütë yejteka, cincuenta barrilim jíba áma jiojte.”

⁷ Chúkula júchi senuk temajek: “Émposu, ¿jaikiksé ä huikiriya?” Áapo éntok: “Cien sako tiríjkom ti au jiaahua.” Huanäi ínel áu jiaahua: “Ími jíosiapo jiojteri jü em ä huikiriähui. Läütë yejteka, ochenta sakom jíba áma jiojte.”

8 Huanäi hua ä tekohua juka móoroma kaa tüisi huémta úttileka taahuak, ä kóba súakä béchïbo. Jume géntem én kat-riame tüisim kóba súhuak, jume Diosta üusim machiriata jípureme béppa.

9 'Éntokne két ínel jiaahua: Ím ániapem kaa tü tómita huämëm am kooba, jume amiigom. Huanäi béja íkái sïmeta lütek, ámanëm ma-betna, enchim yü jíapsinakepo.

10 'Huä kaa jaikik jita jípureka júne tüisi áu huériame, kía juebenak jita jípureka júne tüisi áu huérianake; éntok hua kaa jaikik jita jípureka júne kaa tüisi áu huériame, két juebenak jita jípureka júne kaa tüisi áu huérianake.

11 Bueïtuk kaa tü rikoapo kaa tüisi enchim ayuk, ¿jábesu juka tua tü rikorata enchim mámpo yéchanake jáni?

12 Huaka kaa enchim áttia kaa enchim suayako, ¿jábesu huaka tua enchim áttia enchim mák báanakejáni?

13 'Jü senu sáyhuame kara guoy tekommeu tekipanua; bueïtuk huépülaik omtianake; juka senuk éntok náknake. Juka huépülaik chë érianake; juka senuk éntok, kaitäpo ä bínnake. Karem Diosta nésau johua, éntok tómit jíba éaka jíápsa.

14 Sïmeta íkáiëm jíkkajay jume pariseerom, bueïtukim tüisi tómit jíápsekay. Huanärim ä junneriay.

15 Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Eme ínel jume emo tü yóremëm tíame jum genteta bíchäpo, të Dios enchim jíapsi

jüneria; bueituk jume yoremem chë ériäu, Diosta bíchäpo jaiti maachi.

Diosta reytaka nésahueui

¹⁶ 'Moiséjta ley éntok jume profetam Juan Bautistatau tájti jíba siika. Huanäi naateka jü tü noki Diosta reytaka ä nésahue bétana huéeme nokhua. Büruka éntok úttiata johua, áman kimu báreka.

¹⁷ 'Chë kaa obiachi téhuekata éntok juka buíata lütinakëhui, huaka huépul léetrata leypo huémta kaa chüpanakeu béppa.

Jesús emo jubeka guötiahuaamta bétana nooka (Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

¹⁸ 'Sime jábe ä jubiahua jímmaakame, éntok júchi täbuik jubekáteko, Diosta bíchäpo kaa tüisi tahuala. Éntok jü jámut jímmaarita nükame junne, két Diosta bíchäpo kaa tüisi tahuala.

Jü riiko éntok jü Láazaro

¹⁹ 'Senu yoreme riko aaney, tüisi finok sásankoka éntok béj-remta, éntok chíkti táapo buéresi ujoyorisi äbojteboka.

²⁰ Senu két aaney netaneka jiápsay, Láazaro ti téhuaaka, huakaï puertapo au huiksisimey simet takahuat sähuaka.

²¹ Rikota mesapo kóm huáttemta júne buä péiyay jobobáreka. Chüum júne béja áu sájaka, jume sähuam ä tetëbuariay.

²² Jauhueka muukuk, jü netanëra. Huanäi jume ángelesim ä núk sájjak, áman Abrahamta anëhui. Jü riko éntok két muukuk; huanäi mäahuak.

23 Áman táijpo jìokot éaka, jìkau remtek. Huanäi béja mékka jákun juka Abrahamta bítchak, Láazarota éntok áamak kátekamta.

24 Huanäi chaayeka ínel jiaahua: “¡In átchay Abraham, nechë jìokolë! Jukë Láazarota ä sútu púnta báapo kómoniaka nee äbo nínta síparia sáuhue. Bueítukne tüisi jìokot éiya ímï béetëpo aneka.”

25 Të jü Abraham ínel áu jiaahua: “Üusi, áahuë huáate, empo síme tühuata jípurey áman buíapo jíápsaka, jü Láazaro éntok jìokot máchiraata bítchak. Én éntok, áapo juka tühuata mabet-la, empo éntok juka jìokot máchiraata.

26 Éntok két senu huéeme áma aayuk: Siba tüisi mékka kömitaka áma óorek enchim éntok ito násuku. Júnëli béja jume ímï áman bíchaa enchimneu kat báareme, kara áman kaate. Huannäbotana bina bíchaa júnem kara äbo kaate.”

27 Huanäi ínel áu jiaahua: “Emoune nok buaana, ín átchay Abraham, jukë Láazarota ín átchay jóau jaase,

28 bueítukne mamnim sailak. Áman íkái ámeu noknake, kaa ímin jìokot machikun am téunakë béchïbo.”

29 Huanäi Abraham ínel áu jiaahua: “Moiséjta éntok jume profetamim jípure; ¡huamerim jikkajñake!”

30 Huanäi áapo ínel jiaahua: “Èe, ín átchay Abraham, të senuk jume kókkolam bétana ámeu yepsakim jíapsi kúaktinake.”

31 Të Abraham ínel áu jiaahua: “Juka

Moiséjta éntok jume profeetam kaa am nok jíkkaij bárëtek, kéchim huaka kókkolam násuk jíabitekamta bíchak júnem kaibum emo jíapsi kúaktianake.”

17

Jioptuahuamta bétana jiojteri

(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

¹ Jesús jume ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Jíba ayunake huaka genteta jioptuaka kaa türiu bíchaa ä núnume. ¡Të jiokochia hua yoremta béchibo jábeta jioptuame!

² Chë tüisi áu huée éiyey, juka téta át tutu-jhuamta kutánaapo át súmahuaka bahuéu kóm jímmaahuako, të kaa am jioptua éiyey ímëi ili uusim.

³ ¡Emem emo suaya!

’Juka em saila kaa tüisi émomak tahuak kuttilasë áu nooka; áu ä jíapsi kúaktek éntok, Akë ä jiokore.

⁴ Senu táapo guoy búsanisi kaa tüisi émomak ä tahuako, guoy búsanisi émou ä nótteko: “Kanne júchá yáanake tä jíay”, Akë ä jiokore.

Huaka jita súalhuamta jáchin machisi úttiakähui

⁵ Jume apóstolim Señortau ínel jiaahua:

—Diosta súalhuamtë itot büruria.

⁶ Huanäi jü Señor ínel jiaahua:

—Tua lütüriapem Dios ehuamta súalëtek, kía mostaaza báchiata beletchisi junne, arem ínel jiäu éiyey jü júya sicómoro téamtahui: “Emoë póponaka bahuépo emo kétcha”, huanäi jü júya enchim néshuépo áman ayu éiyey.

Sáyhuamta yä éähui

⁷ Jábese eme, senu enchim sáhuemta möitemta o chë animaalim suayamta, huasa bétana ä yepsayo, ¿sep ínel áu jiaunake: “Binë huéiye, mesahuë yejte”?

⁸ Èe, ál-la ínel áu jiaunake: “Buáhuamtë yáuhua, täbui sánkompë kóbate. Huanärë nee miika. Nee jibuäsuko éntok nee jita jisuko, béjë jibuä, éntoke jita jëye.”

⁹ ¿Jachu ä Dios buánianake, huaka ä sáhuëhui ä nésahui ä yák tíaka? Jíba tua èe.

¹⁰ Júnëli két eme sime juka Diosta nésahui enchim át sáyhuä chúpak, ínělem jiaunake: “Ítapo nésauta joame kaita béchibo türi; itom át sáyhuäu jíbate yáuhuak.”

Guoj mamni leprosom

¹¹ Jü Jesús jum buere joära Jerusaléniu bíchaa huéeka, jü Samaria éntok Galiléa buíarata náu násuk áman siika.

¹² Senu pueblou yebisiseka ä huéiyo, guoj-mamni yoremem sáhua leprä téamta kökoaka ä nankirika yeu sájjak. Huanärim ili mékka jápteka,

¹³ kusisi chayekam ínel jiaahua:

—Jesús, Maestro, itomë jiokore!

¹⁴ Áapo éntok am bíchaka ínel ámeu jiaahua:

—Ámanem tiöpopo tékiakammeu kaate.

Huanärim katekasu türiak.

¹⁵ Huanäi huépülaka áu bíchaka éntok áu türi jüneriaka, tüisi kusisi chayeka éntok Diosta úttileka áu nóttek.

16 Jesústau tónommia kíkteka, ä pújba buíau kóm yúmariak, ä Dios buaníaka. Ì yoreme éntok huam Samariapo jometukay.

17 Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—¿Jachum kaa guojmamniakay jume türiakame? ¿Jáksum aane, jume huate bítan yoremem türiakame?

18 ¿Jachu ìri huépülaika kaa itom pueblopo jomesu nóttek, Diosta baysahueka?

19 Huanäi ínel áu jiaahua:

—Diosta em súalëu enchi jínëuk. Yejteke siime. Tüiriläe.

Jächin juka Diosta reytaka nésahuëhui itou yebijnakëhui

(Mt. 24:23-28, 36-41)

20 Jume pariseerom juka Jesústa temajek, jauhuey juka Diosta reytaka ä nésahueu yebijnake bétana. Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—Juka Diosta reytaka ä nésahueu yepsay kaachinte itom pusimnea ä bínnake.

21 Kaabe ínel jiauna: “Ímï aane”, o “Júmü aane”; buëituk jü Diosta reytaka ä nésahuepo én ímï enchim násuk aane.

22 Huanäi jume ä discípulommeu ínel jiaahua:

—Të tiempo yúmanake ínapo Yoremta Üusi kía huépül taahuata júne enchim bítpeenakëhui, të katem ä bínnake.

23 Huanäi ínëlim enchimmeu jiaunake: “Ím aane”, o “Áman aane.” Të katem áman sásaka, éntok katem áme sáu rejte.

24 Bueituk juka yúku béroktita téhueka bétana sejchúkti ániata nahuau tájti ä machiri-akäpo bénasi, junëline bíttunake ínapo jü Yoremta Üusi taahuarita yepsayo.

25 Të úttia ketune juebena jiokot máchiraata ín bínnakëhui, éntok huaka génte én huémta nee omoutenakëhui.

26 Noéta taahuarimpo bénasi, ánëli két huéenake, jü Yoremta Üusi yepsayo.

27 Jibuähuay, éntok vino jihuay, emo jubiahuay éntok emo kunahuay, Noéta arcau kibakeu tájti. Huanäi béja yepsak, jü buere bánia diluuvio. Huanäi simetaka kókkok.

28 Ánëli két siika, jume Lotta taahuarimmet: jibuähuay, jita jihuay, jita jinnuahuay, jita nénkihuay, éntok ethuay, éntok káatehuay;

29 të juka Lotta jum Sodoomapo yeu ä sik jibba, táji yúkkuk, éntok azufre téhueka bétana. Huanäi simetaka kókkok.

30 Júnëli huéenake júnakoy táapo Yoremta Üusi yepsayo.

31 'Huäri taahuarit hua jábe kárit jikat aneme, éntok juka áttiahuata káapo jípurëtek, katem kóm sika áman kibakeka ä nü báanake; senu éntok áman huajpo anëtek, kaa ä jóau nótti báanake.

32 Huä Lotta jubiabeu yeu sikamtahuem huáate.

33 Síme jume ä jíapsi jínëu báareme ä tärunake. Éntok síme jume ä tärukame ä jínëunake.

34 'Énne enchimmeu ínel jiaahua, huäri tukaariachi guoyikam jípetampo náu tönake.

Huépülaka núk sákana; senu éntok áma tö sákana.

³⁵ Guoy jáamuchim nanahuit jábueka tujnake. Huépülaka núk sákana; senu éntok áma tö sákana.

³⁶ Guoy yoremem huajpo annake; huépülaka núk sákana; senu éntok áma tö sákana.

³⁷ Huanärim ä yómmiaka, ínel áu jiaahua:

—¿Jákusu huéenake jáni iri, Señor?

Huanäi áapo am yómmiak:

—Jum mukirata bökäpo, huämirim náu yáijnake, jume tekuem.

18

Jámut jókoptulame éntok jü juez kaa lútüriata joame

¹ Jesús senu ejemplota ámeu yétchak, jíba Diostau buanhuamta itou bëyë bétana, kaa kóm éaka,

² ínel jíakari:

—Senu pueblopo yäut aaney, Diosta kaa májhueka éntok yoremem kaa yöreka.

³ Huämi pueblopo két aaney, senu jámut jókoptulataka, élaka hua jueztau yeyepsaka, lútüriata áu yáaria iaaka jü áamak nok peleytamamaki.

⁴ Jü juez éntok kaa báarey; juebena taahuarim béja huéiyey. Të chúkula béja ä jíápsipo ínel jiaahua: “Éläposune kaa Dios huáate, éntokne kaa jábe yoremta yöre,

⁵ të ì jámut jókoptula múksi jíba nee bitcha. Júnel béchibone ä anianake, jamak koloptune nee öomtituanake.”

⁶ Huanäi ínel jiaahua jü Señor:

—Akem ä nok jíkkaja, juka juezta námakak jíápsekamta.

⁷ ¿Jachu jü Dios kara lütüriata am yáaria jáni jume ä eriähuim, jume taahuapo éntok tukaarit naa búrujti áu buaname? ¿Jachu tebe tiempota simsuko, béja am nok mabetnake jáni?

⁸ Enchimmeune inel jiaahua láuti lütüriata am yáarianake. Të juka Yoremta Üusi yepsak, ¿jachu ketune ayunake jáni jü Dios eehuame ímí buíapo?

Pariserom éntok tómita náu tóijleero

⁹ Jesús täbui ejemplota ámeu yétchak, jume huate emo tü yóremem tíaka, huatem éntok kaa tüisi bíchammehui. Ínel ámeu jiaka:

¹⁰ —Guoy yoremem tiöpou kíimuk, Diostau buanboka. Senu pariserotukay, senu éntok yáura tómita náu tóij-lerotukay.

¹¹ Jü pariseero huéeka ínel ä jíápsipo Diostau buaanay: “Dios, enchine baysauhue bueítukne kaa jume huate yoremem bénna; ékbualerom, éntok kaa lütüriata boojoriame. Kanne kía ják jáamuchim jípure, éntok i yáura tómita náu tóij-lerota bénasi júnene kaa ántuari.

¹² Semanapone guosa ayuuna, éntok síme ín kobäune diezmo.”

¹³ Të jü yáura tómita náu tóij-leero éntok, mékka tónommia huéeka, jikau júne kaa remti báarey. Táhuít jíba áu chónaka, ínel jiaahuay: “Dios, nechë jiokore, nee kaa tü yóremtukä béchíbo.”

14 Ínapo ínel jiaahua ïri ä jóau kóm siika béja jiokoritaka, të jü pariseero ëe. Bueituk hua áu buérialeme kóm tahuariana; hua áu kóm tahuariame éntok tóboktiana.

Jesús ili usimmet tü nokta chupak

(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

15 Jume ili usim áu nüpahuak, ámecham mánte iaaka. Jume discípulom, júkái bíchaka, ámehuim öomtek, jume áu am nüpakammehui.

16 Të Jesús am núnuka ínel ámeu jiaahua, ä discípulommehui:

—Akem am tójja, éläpo jume ili usim inou kanna, éntokem katem jukaram taktiria; bueituk juka Diosta reytaka ä nésahuepo júmëi bénasi emo nüyeme ä áttiak.

17 Lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, hua kaa ili usita bénasi éaka Diosta reytaka ä nésahueu mabetakame, kaibu Diosta reytaka nésahuepo annake.

Jü jübua yötume riiko

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

18 Senu yoreme yäurapo kátekame ä temajek, ínel jíakari:

—Tü Maestro, ¿jítasune yáanake, juka yü jíapsihuamta jípu béchíbo?

19 Jesús ínel ä yómmiak:

—¿Jatchiakasë nee tü yóreme tíiya? Kaabe éntok chë türi ímí buíapo, jü Dios jíbba.

20 Jume mandamientomë täya: “Katë kía ják jáamuchim jípunake; katë jábeta mëa; katë ékbua; katë jábeta bétana ára nókichiata nooka; em áchayë yöre, éntok em áiye.”

21 Huanäi áapo ínel jiaahua:

—Sîmetane íkâi huéria ín usitukäpo naateka.

22 Jesús íkâi jíkkajaka ínel áu jiaahua:

—Ketune senu huéeme émou bëye: sîmete juka em jípurëu nénkaka, poloobem ä miika; huanäre téhuekapo rikoata jípunake; éntoke inou rúkteka nee guojaase.

23 Huanäi áapo íkâi jíkkajaka kaa al-leaka taahuak, bueítuk tüisi yún tómekay.

24 Jesús ä bíchaka, siirokaka taahuak. Huanäi ínel jiaahua:

—¡Tepa tüisi obiachi Diosta reytaka ä nésahuepo am kimunakë béchïbo, jume riikom!

25 Chë júne kaa obiachi jiikia pusimpo camel-lota áma huam yeu huéenakë béchïbo, jü yún tómekamta Diosta reytaka ä nésahuepo ä kibak-nakëhui.

26 Huanäi huate íkâi jíkkajaka, ínel áu jiaahua:

—Huanäisu, ¿jábese júntuk jínëutunake?

27 Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Jum yoremem kara árahuëpo, Diosta béchïbo kaa obiachi.

28 Peero éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, ítapo sîmeta itom jípurëu tö sájjak, enchi guojaa báreka.

29 Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—Lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, kía jábe júne ä jóa tö sikame, ä áchayhuam, ä sailahuam, ä jubiahuata, éntok ä üusim, Dios reytaka ä anëpo an báreka,

30 chë júne áa béppa ä jípunake ímï ániapo; huame taahuarim äbo huémmet éntok, yü jíapsihuamta jípunake.

*Jesús ä muknakeu ámeu nooka**(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)*

³¹ Jesús jume doocem bempolaim móchala núnuka, ínel ámeu jiaahua:

—Énte buere joära Jerusaléniu bíchaa jikau kannake, simetaka jume profetam Diosta Üusi bétana jiojtekäu chúpnakë béchïbo.

³² Bueítuk jume kaa judíom mámpo tóijna. Huanäi ámanim béja tüisi ä junnerianake, éntokim ä buere áunake, éntokim át chít huáttinake.

³³ Huanärim tüisi ä bemmuchaka, akim ä mënake; të báij taahuarim huéy jíabitenake.

³⁴ Të bempo tóktim kaa át jünéaka taahuak, jita ä nokähui. Ì noki áme béchïbo kaa jünakiachitukay; katim át jüneiyay jita ámeu ä nok bárëhui.

*Senu lípti bitchak, Jericópo joome**(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)*

³⁵ Ínel yeu siika: Jesústa pueblo Jericóu yebisiseyo, senu lípti böo mayoat káteka nétaney.

³⁶ Juka genteta juebenak katemta jikkajaka, jü lípti nátemajek jita huëhui.

³⁷ Huanärim ä téjhuak, juka Jesús Nazarenota áma huam huë bétana.

³⁸ Huanäi kusisi chay táytek, ínel jíakari:

—¡Jesús, Davidta Üusi, nechë jiokore!

³⁹ Jume bát kateme éntok ä nok pappattiy, kaa múksi ä jiau sáhueka. Të áapo chëhuasu úttia chaayey:

—¡Davidta Üusi, nechë jiokore!

40 Huanäi Jesús kíkteka ä núnotebok, ä anëu bíchaa. Huanäi áu ä yepsako, ä temajek:

41 —¿Jítasë nee émou yáa ía?

Huanäi jü lípti ínel jiaahua:

—Señor, bít-huamtane huátia.

42 Jesús ínel áu jiaahua:

—¡Akë ä mabeta! Em nee súalë béchibë bíchaka taahua.

43 Huämi horapo jü lípti bíchaka taahuak. Huanäi éntok juka Jesústa guojaasek, Diosta baysahueka. Jü síme génte íkái bíchaka két Diosta úttileka taahuak.

19

Jesús éntok jü Zaqueo

1 Jericóu kibakeka jü Jesús, jum pueblopo násuk áman huéiyey.

2 Huanäi ínel yeu siika: Senu yoreme Zaqueo ti téhuaakame, jume tómita náu tóij-lerommeu yäuttukay, éntok ríkotukay.

3 Jesústa bít báreka éiyay, jünee báreka ä jábétukähui. Të kaa áma yuumay, juka genteta búru béchibo, bueítuk tüisi kómëlatukay.

4 Huanäi ä bít báreka, áapat búiteka júya buëurukut jámuk, sicómoro téamtachi, Jesústa huéenakepo ámani.

5 Jesús béja áman yepsaka, jikau remteka ä bítchak. Huanäi ínel áu jiaahua:

—Zaqueo, emoë bamijtuaka kóm huéiye, bueítukne em jóau yebijnake ëni.

6 Huanäi jü Zaqueo läuti kóm sika tüisi al-leaka ä mabetak.

⁷ Íkái bíchaka, simetaka kaa türík Jesústa bétana nok táytek, senu kaa tü yóremta jóapo ä tahuak tíaka.

⁸ Huanäi Zaqueo kíkteka, Señortau ínel jiaahua:

—Juyu, Señor, jume poloobem násuk áman juka ín jípurëune am mik báare; senuk báitahuaka ä ékbuariak junne, naikisi áa béppane ä nóttirianake.

⁹ Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—Én íari taahuarit ímí jóapo yepsak, jü yore jínëiuhuame, áapörík két Abrahamta üusitukä béchïbo.

¹⁰ Bueítuk ínapo jü Yoremta Üusi äbo siika, juka áu tárulata jariuseka ä jínëu báreka.

*Jü yoreme tómita mákhuaka ä büruria
iaahuaka ejemplo*

(Mt. 25:14-30)

¹¹ Íkái am jíkkaijsuk, jü Jesús ejemplota ámeu yétchak, Jerusaléniu kaa mékka ä anei béchïbo. Bempo éntok ínel éiyay: Jü Diosta reytaka nésahueu én ímí horapo abe yepa.

¹² Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Senu yoreme yäura usiarimmak huéeritaka ím aaney. Huanäi mékka senu buiärau bíchaa siika, ámani reytu báreka, chúkula éntok äbo nótti báreka.

¹³ Huanäi béja sim báreka, guoj mamni ä tekipanualerom núnnuk. Yún tómita nátepolá am mákkak, ínel ámeu jíaka: “Íkarem tómita tekipanuatua ín yepsäu tájti.”

14 Të jume áma pueblopo joome katim ä huáatiay. Huanärim genteta náu tójaka áa sáu am jaasek nokta huériame, ínel áu jíakari: “Katte íkái ito béppa yäuttu íaa.”

15 Huanäi béja áapo nótteka, juka yäurata mabetchulataka, am núnotebok huame ä tekipanualerom jume tómita nülame, am júneria báreka jáchin machisi am tekipanuaähui.

16 Senu bát áu yepsak, ínel jíakari: “Señor, jú em tómi, guojmamnik áa béppa koobak.”

17 Huanäi áapo ínel áu jiaahua: “Türi, tüise ára sáutu; jum ilikkiku tüisi em tekipanuaähui béchíbo, guojmamni pueblommehüé yäuratunake.”

18 Senu júchi áu yepsak, ínel jíakari: “Señor, jú em tómi mamnik áa béppa koobak.”

19 Huanäi íau két ínel jiaahua: “Empo kétchi mamni pueblom béppé yäuttunake.”

20 Senu júchi áu yepsak, ínel jíakari: “Señor, ímí óorek jú em tómmi; payumpone kutti ä súmmak,

21 bueítukne enchi májhuey, em yórem juénatukähui, kaa em ják óreri nunüyë tíaka, kaa em echakáu júne tobotoboktiä tíaka.”

22 Huanäi jú rey ínel áu jiaahua: “¡Empo kara sáutu! Juka nokta em tempo yeu sikamta, júkáine emót kúaktianake. Tüise júneiya nee yorem juénatukähui, kaa ín ják ériari ín nunüyehui éntok kaa ín echakäpo nee jita tobotoboktiähui.

23 Jatchiakasu júntukë kaa juka ín tómi bancopo óorek, én juka bancotane yore bebejtuäu mabet éiyey?”

²⁴ Huanäi jume áma anemmeu ínel jiaahua: “Juka tómitem ä mák-ri ä úhua; juka guojmamni tómita áa béppa kobalatem ä mákka.”

²⁵ Bempo éntok ínel áu jiaahua: “Señor, béja juka guojmamni tómita jípure.”

²⁶ Áapo éntok ínel am yómmiak: “Inelne enchimmeu jiaahua, hua jita jípureme júchi huatek máktunake; hua kaita jípureme éntok, hua ilikkik ä jípurëu júne ä úhuaatunake.

²⁷ Éntok két huame nee béj-reka kateme, jume kaa áme béppa nee yäuttu íaame, júmëi éntok inohuem am huéria. Huanärem ín bíchápo am kóba chúktia.”

Jesús tüisi mám tájtirihuaka buere joära Jerusaléniu kibakek

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

²⁸ Íkái noksuka, bát kíktek buere joära Jerusaléniu jikau böochi.

²⁹ Béja abe huame pueblommeu yepsaka, Betfagéu éntok Betaniahui, jú káhui Oliivo téamta náapo aneka, guoyim ä discípulom áman jaasek,

³⁰ ínel ámeu jíaka:

—Huä pueblou ito beu kaa mékka kátekamtahuem nóite. Áman yájakem buruta áma chákamta téunake; kaabe jee át jote. Akem ä búttiaka, äbo ä huéria.

³¹ Jábeta enchim temajek jita béchïbo enchim ä búttiähui, ínëlem áu jiauna: “Jü Señor ä huáatia.”

³² Jume ä discípulom sájaka, ä téuhuak, Jesústa am téjhuaakäpo bénasi.

33 Huanäi juka buruta am búttiay jume ä áttiakame am temajek, ínel ámeu jíaka:

—¿Jatchiakem juka buruta butbúttia?

34 Bempo éntok ínel jiaahua:

—Bueïtuk jü Señor ä huáatia.

35 Huanärim Jesústau ä nüpak. Jume bem sánkomim burutat óreka, Jesústa át jikat yétchak.

36 Huanäi ä huë pámani jume sánkomim áapat guötiasakay.

37 Béja áman jëla kóm kateka kahui Oliivo ti téhuaakapo, síme jume ä disciipulohuam áa sáu kateme chay táytek, al-leaka éntok Diosta úttileka, jume jauhuey kaa bíbithuame bem bíchakä béchïbo.

38 Inëlim jiaahua:

—¡Yörisi maachi, jü Rey Diosta téhuampo itou yepsame! ¡Yánti jíapsihuame áman téhuekahui, éntok lóoria jikachi!

39 Huanäi huate pariseerom jume genteta násuk aneka áu ínel jiaahua:

—Maestro, em discípulome chay yáatiria.

40 Áapo am yómmiak, ínel jíakari:

—Enchimmeune ínel jiaahua, ímëi kaa jíaleyo, jume tétam chay táytinake.

41 Béja kaa mékka áman huéeka, juka buere joära Jerusalénta bíchaka, áa béchïbo buaanak,

42 ínel jíaka:

—¡Empo jüneátek kía íäri em taahuarit junne, jítasu hua yánti jíapsihuamta yore mákka! Të én huäri éSORI, éntoke kara ä bitcha.

⁴³ Enchimmehuim huéiye jume taahuarim, jume enchi omtíame enchi kóräituanake. Huanärim enchi kóntiaka nate chíkola émou kimunake.

⁴⁴ Huanärim buíau enchi tátabnake; jume em üusim éntok simeta juka em áttiak, kaitapo ä tahuarianake. Kaita téta nat béppa joka tahuanake, kia juka émou bíttuata, enchi jínëunakemta kaa em ä mabetakä béchïbo.

*Buere tiöpopo jita nénkiriom yeu jaahuakame
(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)*

⁴⁵ Huanäi tiöpopo kibakeka, jume áma jita nénkame éntok jita áma jínnume päkun yeu am bep táytek,

⁴⁶ ínel jáakari:

—Júnel jïojteri: “In kári Diostau áma nok béchïbo”; të eme lak-roonim áma éusu béchïbem ä jípure.

⁴⁷ Huanäi chíkti táapo tiöpopo am majtiay; të jume tiöpopo nésahueme, leyta am mama-jtíame, éntok jume yoremem jum pueblopo chë yörihuame, ä mëbáreka jíba éiyay.

⁴⁸ Të kaitachim jahuite máchiakay, bueítuk sime jü génte tüisim át suaka ä jíkkajay.

20

*Jü Jesústa yäura
(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)*

¹ Séjtuł táapo Jesús jum tiöpopo juka genteta am majtiayo entok tü nokta yore jínëhuamta bétana huémta ámeu am nookay, ámam náu

yájjak jume tiöpopo tékiakame, jume judíom leyta mamajtiame, éntok jume ou yoiyöturim.

² Huanärim ínel áu jiaahua:

—Itomë téjhua, ¿jábeta téhuamposë íkái johua? O, ¿jábe yäurasu íkái licenciata enchi mák-la?

³ Jesús éntok ínel am yómmiak:

—Ínapone két senu huémta enchimneu nátemaijnake. Nechem ä yómmianake:

⁴ ¿jábesu juka Juanta äbo bíttuak ä batönakë béchïbo? ¿Dios, o jume yoremem?

⁵ Huanärim bempo náu nok táytek, ínel jáakari:

—¿Jáchinsutä yómmianake? Ítapo Diosta bétana huéiye ti ä yómmiako, ínel itou jiaunake: “¿Jatchiaka júntukem kaa ä súsualek?”

⁶ Yóremraata bétana huéiye, jü pueblo itom mamaasunake; bueïtuk sime juka Juanta profee-tapo ä täyay.

⁷ Huanärim kaa emo jüneä tíaka taahuak, jábeta juka Juanta yäurata ä mák-latukähui.

⁸ Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ínapo júne kaibu enchim téjhuaanake jita yäurata nee ä licenciakähui.

Jume tekipanualero jujuënam ejemplo

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

⁹ Sep íkái ejemplota ámeu nok táytek jume géntemmehui:

—Senu yoreme párasim eechak, yorem tekipanualerom ä réuhuak. Huanäi mékka jákun buiärau bíchaa siika éntok bínhua áman aaneek.

10 Huanäi béja juka etta chúpey, senuk ä sáhuëu áman jaasek huame tekipanualeromme-hui, juka áma chúpemta ä jájamëu ámeu ä au sáhueka. Të bempo tüisi ä bépsuka, kaita ä mákaka ä simtuak.

11 Huanäi jü etta áttiakame júchi senuk ä sáhuëu áman jaasek. Íkärím éntok, buere áusuka kéchim ä bépsuka, kaita ä mákaka ä simtuak.

12 Júchi béja bájim huëpo senu ä sáhuëu áman bíttuak; íkärím júchi kókosi ä yáaka pákun yeu ä béebak.

13 'Huanäi jü huaj etta áttiakame ínel jiaahua: “¿Jítasune júntuk én yáanake? Juka ín üusi chë ín nákéune én áman bíttuanake; jamak júnem íkái bicháteko ä yörínake.”

14 Të jume etta suayame ä bíchaka, náhuim nookak, ínel jákari: “Íri jü síme ettamak tahuaseka huéeme. Atä mënake. Huanäi jü echi itom mámpo tahuanake.”

15 Huanärim huajpo pákun yeu ä tójaka, ä mëak.

Huanäi Jesús am natemajek:

—¿Jáchisu júntuk am yáanake jáni, jü páras etta áttiakame?

16 Äbo sika síme huame tekipanuaareom súaka, huanäi ä buía täbuik ä máknake.

Huanärim bempo íkái jíkkajaka, ínel jiaahua:

—¡Dios áapo itom áma yeu huíknake!

17 Të áapo am bíchaka, ínel jiaahua:

—Huanäi ¿jáchisu júntuk jiau báare jáni jü jïojteri? Ínel jiaka:

Jume kárita joame jü téta bem omoutekähui,

huäri téta tua jum ejkinapo káata naatenäpo huéiye.

18 Kía jábe júne huäri tétat huéhekame, chíbela kóttinake; júri téta éntok jábetat kóm huécheke, tókti ä jótanake.

Jume impuestom béjtuahuame

(Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:12-17)

19 Jume tiöpopo tékiakame sáhueme, éntok jume judíom ley am mamajtiame Jesústa buij bábarekay huämi horapo, bueitukim át jünéiak bempörim bétana ä nokakäu juka ejemplota ä yéchakähui. Tem juka genteta májhuey.

20 Huanärim éhuil huatem áu jaasek, tü yóremem bénasi emo am nü sáhueka, áamak ejtejhuaaka jita nokpo júne yäurata béj-reka huépo ä jaatia báreka, yäuratau ä nätua báreka.

21 Huanärim ä nátemajek, ínel jákari:

—Maestro, júneate tua juka lütüriata enchi nokähui, éntok huéchiasi enchi am majtiähui, kaabeta áma yeu púaka juka Diosta böo lütüria em majtiähui.

22 Itome tejhua: ¿jachu ítapo juka rey Césarta jume impuestom mákpo yúmala, jehui o ée?

23 Të áapo, ámet jünéaka jáchin am jiau báreka júkái am nokähui, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiaka eme junéli nee huíte cháaria áma nee tátab báreka?

24 Huépul tómitem nee bíttua. ¿Jábesu íkái pújbak, éntok jábesu am téhuak jume áma jiojterim?

Huanärim ínel ä yómmiak:

—Bueituk jú César.

25 Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Juka Césarta áttia Césartem ä mákka; juka Diosta áttia éntokem Diosta ä mákka.

26 Huanärim kaitachä jaatia máchika taahuak, jita nokpo júnem kara ä jaatiay, jü genteta jíkkajäpo. Áachim guómtilatata taahuak, ä jíkkajaka jáchin am nok yómmiakähui. Huanärim kaa jíaleka taahuak.

*Júchi jíabitehuamta bétana nátemaijhuame
(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)*

27 Huanärim áma yájjak huate saduceom, jume kókkolam júchi jíabitenakeu kaa súaleme. Huanärim ä temajek:

28 —Maestro, jü Moisés ä jiojteri tö sikäpo ínel jiaahua: Senu yoremta ä jubiahua tö mukuk áa bétana kaa usim jípurek, ä sailahuatuk ára ä nüye huaka jámut jókoptulata, usim áachä jípunaké béchibo ä saihua mukukamta béchibo.

29 Bueitukim ímí aaney, guoy búsanika emo sailaka. Huä bát huéeme juubek; tē muukuk, kaa üuseka.

30 Jü ä saila áa sáu huéeme juka jámutta tö kókkota nüka. Huanäi két muukuk, kaa üuseka.

31 Huä bájim huëpo jüri kéchá nüka. Júneli síme jume guoy búsanikam ä juubek, éntokim kókkok, kaa usim át jípureka.

32 Chúkula éntok két jü jámut muukuk.

33 Huanäisu júnakoy jum kókkolam jíabitëpo, ¿jábesu júntuk hua tua ä jubnakeme? Bueituk síme jume guoy búsanika ä jubekay.

34 Huanäi jü Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Ímī ániapo jume óhuim jujube; jume jáamuchim éntok kukuna.

³⁵ Tē huame tüisi tahualame, áman téhuekau yúmakame éntok kókkolam jíabitehuamta jájamekame, ámani kaabe emo jujube, nim kaabe kukuna,

³⁶ bueitukim kara júchi kókkoka tahuanake; ángelesim bėnanakemme. Kókkolam násuk bem jíabitekä béchĭbo, Diosta úusimtunakemme.

³⁷ Áapo, jú Moisés junne, jum ä jĭojteripo jú zarza béetemta bėtana ä nokäpo, itom ä téjhua kókkolam júchi jíabitenakėhui. Huämi ínel jáahua: Jú Señor Áapo Abrahamta Dios, éntok Isaacta Dios, éntok Jacobta Dios.

³⁸ Bueituk Dios kaa kókkolammeu Dios, ál-la jíápsammehui; bueituk áapörĭk béchĭbo símetaka jíápsa.

³⁹ Huanäi huate judíom ley am mamajtıame ínel jáahua:

—Maestro, huéchiasė ä nookak.

⁴⁰ Kaitam éntok áu nátemaj péaka taahuak.

¿Jábesä úusek júka Cristota?

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

⁴¹ Jesús ínel ámeu jáahua:

—¿Jáchisuntukim júka Cristota Davidta úusi tíiya?

⁴² Bueituk David Salmompo ínel jáahua: Jú Señor ín Señorbeu ínel jáahua:

“In bátam bėtanė yejte,

⁴³ jume enchi bėj-reka kateme em guókĭm bėtuk ín tójäu tájti.”

44 ¿Jáchisu júntuk jú Cristo Davidta üussitunake, áapörík Davidta áu ä Señor tíateko?

Jesús jume judíom ley am mamajítíame nātuaka nookak

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

45 Síme Pueblo ä jíkkajay, huanäi Jesús ä discípulommeu ínel jiaahua:

46 —Jume judíom ley am mamajítíame bétana, tüisem emo suaya. Tüisim ä musäule juka tet-tebek bem sánkonakèhui, áman pláazapo yörisi bem tetebotuahuähui, jum tiöpopo bát bankommet bem jonakèhui, éntok jum jíjibuähuäpo jume bankom bát jokammet bem jotenakèhui; tüisim ä bäsule.

47 Jume jámut jókoptulame símeta ili bem jípurèhuim am üuhuaka, bempola jíba ä nüye, éntok bem kaa tühua yáarim éso báreka bínhua Diostau buabuana. Ímëi ínel jume chë jiokot máchiraata mabetnakeme.

21

Jü jámut jókoptulata limojnari

(Mr. 12:41-44)

1 Jum tiöpopo Jesús jume yún tótomekame bitchak, jum kajapo tómitam joayo, limojna tómita öorehuäpo.

2 Huanäi senu jámut jókoptulata tüisi poloo-beta bitchak, guoy ili cobre tómita áma ä joayo.

3 Huanäi ínel jiaahua:

—Lútüriapone ínel enchimneu jiaahua, ï jámut jókoptula póobe simem béppa chë yún ä nénkak;

⁴ bueituk sime jume huate áma ä óorek, Diosta ofrenda béchibo, juka nakulia ámeu yeu bilata. Të áapo ä poloobétukä násuk junne, simeta ä jípurëu ái ä jíapsinakeu áma óorek.

Jesús juka tiöpota tátabnä bétana nookak
(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

⁵ Huate jü tiöpota bétana náu ejtejuay, uyyorisi ä bíttu bétana téta uyyoyorimmea ä yáari béchibo, éntok huate jítasu jáni áma Diostau náikiaritayi. Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

⁶ —Taahuari yúmanake íkái simeta enchim bícháu tátabnähui. Kía huépul téta júne kaa nat béppa joka tahuanake.

Jume señalim ániata lütiseyo
(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

⁷ Huanärim ínel ä temajek:

—Maestro, ¿jahueysu ayunake ïri? ¿Jíta señalsu ayunake íkái huée báareyo?

⁸ Jesús éntok ínel jiaahua:

—Jítachem suuhua, kaabe enchim bätäunake. Bueituk büruka yáijnake ín téhuampo, ínel jíaka: “Ínapone jü Cristo”, éntok ínel jíaka: “Íri ájária jü taahuari.” Të eme katem am guojaanake.

⁹ Éntokem juka nássuahuamta bétana nokhuay jikkaijnake. Éntok genteta emo béj-reka emo tóboktiay, katem guómte; bueituk

jíba ìri bát huéenake; të kee jee yuuma, juka ániata luutinakèhui.

¹⁰ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Jume naciónim huate naciónim bėj-reka emo tóboktianake; jume reyim éntok huate reyim bėj-reka náassuanake.

¹¹ Jü buía buere áu yoyoonake; tüisi tébaatunake; génte éntok máujnake. Kökoa ayunake kía ják junne; jum téhuekapo éntok buere señalim ayunake.

¹² 'Të simeta íkai kee huéy, enchimim buíjnake, éntokim enchim guojajjanake. Huanärem sinagogammeu yeu tóijna, éntokem páttiana cárcelimpo. Reyimmehuem yeu tóijna, éntok gobernadorimmehui, ín nésahui enchim jo bárë béchïbo.

¹³ Ìri enchimmeu huéenake enchim ino bétana tühuata ámeu noknakë béchïbo.

¹⁴ Katem át obisi éiya enchim jíápsipo, jáchin o jita enchim noknakeu emo jínëu báreka.

¹⁵ Bueítuk ínapo huaka nokta enchim téjhuaanake, éntok jüneehuamta enchim miknake. Huámakirim béja am kóba jáptetuanake; karam enchim nok bėj-reka tahuanake.

¹⁶ Të kía enchim áchayim junne, enchim sailam, enchim huahuajim, éntok enchim ami-igom yäura mámpo enchim jóanake. Huatemim enchimmak kateme súanake;

¹⁷ simetaka enchim kujti érianake, ín nésahui enchim jo bárë béchïbo;

¹⁸ të hua huépul chonita júnem kaa tárunake.

19 Yánti enchim jiapsä béchibem yönake, yü jíapsi béchibo.

20 'Eme béja juka buere joära Jerusalénta son-tarommea kóntiata bichäteko, jüneäem läuti ä tátabnähui.

21 Huanäi jume Judea buiärapo aneme éläpom kähuii huáttinake. Huame Jerusalémpo aneme éläpom áma yeu kannake; huame bem et buíapo aneme kaa áman nóttinake.

22 Bueítuk ímëi jume taahuarim jiokot máchiraata ámet huéenakëhui, simeta ä jiojteri jiäpo áman yeu chúpanake.

23 ¡Poloobesitomme, huame abe äasoame, éntok huame ili usim ujüume huamechi taahuarimmechi! Bueítuk tüisi jiokot máchira huéenake ímí ániapo; Diosta omtira iri pueblota béppatunake.

24 Ejparammeyim mëna. Huate pereesom-taka núk sákana, sékana buiärau bíchaa. Huanäi béja jü Jerusaléntat jume kaa judíom át chéptisunake, jume kaa judíom tiempota yumäu núkisi.

Jáchin jü yoremta üusi yebijnakëhui

(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

25 'Huanäi jum täapo señal ayunake, éntok mechapo, éntok chókimpo; jum buíapo éntok jume naciónim jiokot éenake, éntokim guómtilatata annake, hua máusi machisi bahueta omtëu jikkajaka, éntok jume máarem.

26 Huä génte máuj kókkonake, hua ím ániapo huéenakemta bíchaka; bueítuk hua téhuekapo úttiära ayukame júne áu yoyoonake.

27 Huanärim ä binnake, juka Yoremta Üusi, namupo yepsamta ä lóoriamaki, éntok ä úttiäramaki.

28 Íkai huée táytekem emo óusi éetua, éntokem jikau kóbate, bueituk enchimneu jëla ansime jü tü taahuari Diosta bétana enchim jínëuria.

29 Két íkai ejemplota ámeu yétchak:

—Jukem chuna óuguotat suuhua, éntok kía täbui júyatat junne.

30 Béja jume ili sáhuam yeu basihuey, emem jüneenake, juka tebuj-riata yebijnakeu kaa mékka bëyëhui.

31 Júnëli két eme, íkai jita huémta bichäteko, jüneenakeem itou jëla ä ansimëhui, juka Diosta reytaka ímï nésaunakëhui.

32 'Tua lütüriapone ínel enchimneu jiaahua, síme ìri huéenake, kee juka genteta én huémta luteyo.

33 Jü téhueka éntok jü buíya luutinake, të ín noki jíba bénasi huéenake.

34 'Emóem suaya; katem juka enchim jíapsi námakasi johua, kaa huéeläpo jïbuähuamtay éntok vino jïhuamtay, éntok buere kaa yúmahuamtayi, kaa huakäi taahuata enchim jaatianakë béchïbo kaa ínel enchim éäpo.

35 Bueituk huiteriy am choílakamta bénasi áme béppa huénnake, jume síme ímï buíapo anemmechi.

36 Katem kótche. Jíba yü tutti Diostahuem nokaka jíapsa, ìri huéenakemta bétana enchim áma yeu yorenakë béchïbo. Júnëlem kaitat

jáchin éaka, Yoremta Üusi bíchäpo emo yeu jäbuanake.

³⁷ Jesús jum tiöpopo taahuapo am majtiay; tukaapo éntok káhui Oliivo ti téhuaakamtau bíchaa sisimey.

³⁸ Kethueytana éntok sime génte áu náu yaya-jay, tiöpopo ä nok jíkkaj báreka.

22

Náu nok tütehua Jesústa mée béchibo

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

¹ Béja kaa jaikika bëyey juka buere pajkota yúmanakëhui, jume páanim kaa levaduura buabuähuähui, pájcuá ti téhuaakame.

² Jume tiöpopo tékiakammeu chë nésahueme, éntok huame leyta am mamajtiame át tekipan-uay jáchin juka Jesústa bem mëtebonakëhui, bueitukim juka genteta májhuey.

³ Huanäi jü Satanás Judastat kibakek, hua Iscariote ti téhuaakamtachi, hua dooce apóstolimmak näikiatukaihui.

⁴ İri huame tiöpopo tékiakammeu chë nésahuemmeu nookak, éntok huame yäuchimmeu tiöpota suayammehui, jáchin juka Jesústa bem mámpo ä tóijnake bétana.

⁵ Bempo al-leaka taahuak, éntokim tómita ä mák rókaka nookak.

⁶ Áapo béja júkai yáa rókaka taahuak. Huanäi át tekipanua táytek, jáchin ayuka kaa büru genteta bíchäpo bem mámpo ä tóijnakëhui.

Señorta Santa Cena jo nésayhuame

(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

⁷ Jü taahuari páanim kaa levaduuraka buabuähuäu yuumak, huaka ili kabarata át mënähui, pájcuata ti téttehuaahuame.

⁸ Huanäi Jesús juka Perotau éntok Juantau ínel jiaahua:

—Ámanem sájaka juka abe jëla itom buänakeu yáabo, pájcuata.

⁹ Bempo éntok ä temajek:

—¿Jákusë itom ä yáa ia?

¹⁰ Jesús éntok ínel ámeu jiaahua:

—Huam pueblou kimütekem senu yoremta bínnake, sótópo báam huéiriamta. Áa sáukem kaate, ä jóau ä kibakeu tájti.

¹¹ Huanärem jü jóakamtau ínel jiaunake: “Jü Maestro ínel nokta émou bíttuak: ¿Jáksu júntuk káttek, jü káari juka pájcuata áma buä béchïbo ín discípulommaki?”

¹² Huanäi áapo enchim ä téjhuaanake, juka cuartota buëuruk jikat kátekamta béja tüteta. Huämïrem ä yáanake huaka itom buänakëhui.

¹³ Bempo éntok áman sájaka ä téuhuak, juka simeta Jesústa am téjhuaikä bénasi, éntokim ä yáuhuak, pájcuata bem buanakëhui.

¹⁴ Juka horata yúmak, jü Jesús jume apóstolimmak mesau yejtek.

¹⁵ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¡Tepane íkäi pájcuata enchimmak bua péiyay, ketune kee jiokot nee yáahuayo!

16 Bueitukne ínel enchimneu jiaahua, kanne júchi pájcuapo jibuánake, júnakoy júbua áman Diosta chë yõtaka ä kátekäpo áu ä chúpayo.

17 Huanäi juka vaasota nüka Diostau baisáusuka ínel jiaahua:

—Ikärem nüka nachä näikimte;

18 bueitukne enchimneu ínel jiaahua, kanne júchä jinake, ikäi páraj taka báhuata, júnakoy júbua áman Diosta chë yõtaka ä kátekäpo äbo kóm ä yepsayo.

19 Chúkula jume páanim nüka, Diostau baisáusuka, ámecham näikimtek, ínel jíaka:

—Íri jü ín takahua enchim béchïbo nénkitunakeme. Íkärem johua, inou enchim huáatinakë béchïbo.

20 Két jiba ánëli, chúkula jibuásuka, juka vaasota nüka, ínel jíakari:

—Íri vaaso ínel jü bemelasi Diostamak nokta náu yáarime; ín ójbo guótekamtay béjhuata jípunake, enchim béchïbo guótekame.

21 'Të én ín mesapo ínomak aane, jü nee nénkinakemta mámmam.

22 Tua lútulay jü Diosta Üusi jíba huéesime juka áa bétana näikiarita jíapo ámani; itë tepa jiokochia huári yoreme jü bem mámpo ä tóijnakeme!

23 Huanäi bempo emom temaj táytek, ä jábétukähui jáni hua ä nénkinakeme.

Jábeta chë yöpo tahuanakëhui

24 Huanärim náu nok nássua táytek, jábeta chë yöpo tahuarianähui.

25 Të áapo ínel ámeu jiaahua:

—Jume naciónimmeu reyim tüisim buéresi emo nésaule simem béppa, éntok síme jume géntemmeu yäuchim áme béppa néshueme, huamerim ínel tü yöremem tíya.

²⁶ Të eme kaa junëli emo nünake. Ál-la hua chë yöpo áu jípureme, usi jübua yötu sáyhuamta bénasi áu érianake; hua néshueme éntok, két sáyhuamta bénasi áu érianake.

²⁷ Bueituk, ¿jábesu jü chë yörihuame, hua mesau yejteka jibuäme, o buähuamta áu totojame? ¿Jachu kaa lütüriapo ájaria hua mesau kátekame? Të ínapo enchim násuk aane, hua sáyhuamta bénasi.

²⁸ 'Eme ámëria huame jíba ínomak aneme, huam jìokot máchiraata inou sikápo.

²⁹ Ínapone ínëli enchim ä mákka, juka rey nésaute enchim jípunakëhui, ín Átchay nee ä mákakä bénasi,

³⁰ enchim huam ín mesapo ínomak jíbuanakë béchìbo éntok ínomak jìnakë béchìbo ín reytaka néshuëpo, éntok huam yörisi machiku joteka jume dooce Israelta üusimmet yeu kat-riammet nokta enchim chúpanakë béchìbo.

*Jesús, Perota kaa ä täya tía bétana nookak
(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)*

³¹ Ínel két jiaahuak jü Señor:

—¡Símon, Símon, áachë suuhua! Jü Satanás enchim áula, tirìjkom yoohuä bénasi naa múksi enchim emo bít ìaaka;

³² të ínapo enchi nok-riak Diosta em sùalëu kaa émou bìnakë béchìbo. Empo éntok

nóttekätek, jume émomak huérimmeu nooka, óusi am éenakë béchïbo.

³³ Peero éntok ínel áu jiaahua:

—Señor, huittine eiya cárceliu ín huéenakë béchïbo, éntok émomak ín muknakë béchïbo.

³⁴ Jesús éntok ínel áu jiaahua:

—Peero, émoune ínen jiaahua, éni kee juka tótorórata kusey, baisë kaa nee emo täya tíanake.

Jesústau jìokot máchira áu yúmase

³⁵ Huanäi jü Jesús am temajek:

—Júnak nee enchim yeu jaaseko kaa morraaleka, kaa tómeke, éntok kaa bochaka, ¿jachu jita enchimmeu bëka?

Bempo ínel au jiaahuak:

—Kaíta.

³⁶ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Të én ál-lem hua morraalim jípureme am huérianake, éntok juka tómi bóosata; hua kaa ejparam jípureme ä kapam nénkaka am jínnunake.

³⁷ Bueítukne ínel enchimmeu jiaahua, inot chúpatunake hua jïojteri ínen jíame: “Jume juëna yórememmak näikiahua.” Bueítuk síme hua ino bétana jïojteri chúpanake.

³⁸ Huanäi bempo ínel jiaahuak:

—Señor, ímï guoy ejparam óorek.

Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—Júmемak türi.

Jesús Getsemanípo oraciónta yáuhuak
(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

³⁹ Huanäi Jesús Oliivo káuta kátekäu bíchaa siika, jíba ä aánë bénasi. Jume ä disciípulom éntok ä guojaasek.

⁴⁰ Áman yepsaka ínel ámeu jiaahua:

—Diostahuem oraciompo nooka, kaa jum jio-bilahuápo huet béchïbo.

⁴¹ Huanäi Jesús ili mékka bíchaa siika, tétata jímmä bëmu. Huanäi tónommia kíkteka, Diostau oraciompo nookak,

⁴² ínel jíakari:

—In Átchay, empo ínel íäteko, ímëi báam kökosi ín innënakeu, nechë ä táktiria kaa ín am jínakë béchïbo. Të kaa ín ä huáatiápo ámantunake, ál-la em ä huáatiápo ámani.

⁴³ Huanäi ángel áu yeu machiak téhueka bétana, úttiata ä mák báreka.

⁴⁴ Huanäi tüisi jiokot aneka, chëhuasu úttiaka Diostau oraciompo nookay. Huanäi jü ä báarútti kía ójbo ténasi chákteka buíau tájti kóm huáttey.

⁴⁵ Huanäi Diostau oraciompo noksuka kíkteka, ä disciípulommeu bíchaa siika. Huanäi kóchemë téhuak, bueítuk kaa al-leerimëa yetem ámet huéchilatukay.

⁴⁶ Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakasem kótche? Jotekem, Diostau oraciompo nooka huaka enchim jioptua báaremta kaa enchim ä yúmanakë béchïbo.

Jesús preeesotaka núk sákahuak

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Jesús ketune nookay, juka genteta juebe-nak áma yájako. Huä Judas ti téhuakame,

jume dooce ä discípulommak näikiatukaihui, ámpat huéiyey. Huanäi Jesústau rúkteka ä besiito bábarek.

⁴⁸ Huanäi Jesús ínel áu jiaahua:

—Empo Judas, ¿jache besiitoy ä nénka, juka Yoremta Üusi?

⁴⁹ Jume áamak aneme juka huée báaremta bíchaka, áu ínel jiaahua:

—Señor, ¿jachute ejparammea kókosi am yáanake?

⁵⁰ Huanäi huépülaka juka tiöpopo chë nésahuemta sáhuëu mámákoka nákam báta bétana huéeme ä chúktiriak.

⁵¹ Huanäi Jesús am yómmiaka ínel ámeu jiaahua:

—Akem am tójja, bójja.

Huanäi Jesús hua náka chúktiahuakamtat mámteka ä tütek.

⁵² Huanäi Jesús jume tiöpopo nésahuemmeu éntok tiöpota suayammeu yäuchimmeu, éntok ou yoiyöturim pueblou yeu púarimmeu, áman ä nübokammeu ínel jiaahua:

—¿Nee lak-rontukä bénasi eme ejparaka éntok kúkutaka inou yeu sájjak?

⁵³ Huam tiöpopo chíkti táapone enchimmak aaney. Kía júnem inou kaa mám rúkteka nee jaatiak. Të íkai horata, eme ä áttiak; jü kaa máchiraa nésahue.

*Jü Peero juka Jesústa báisi kaa áu ä täya tüya
(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn.
18:12-18, 25-27)*

⁵⁴ Huanärim Jesússta pereesoteka, ä núk sájjak, jü tiöpopo chë nésahuemta jóau bíchaa. Peero éntok mékkäriat ä guojaasey.

⁵⁵ Huanäi jume sontarom tebat násuk náaka, nate chíkola áma jotek. Peero éntok két áme násuk yejte.

⁵⁶ Të senu jámut jóapo sáyhuame, Perota tájimmeu kátekamta bíchaka, ínel jiaahua:

—Í yoreme két áamak aaney.

⁵⁷ Të áapo “ëe” ti áu jiaahua:

—Empo jámmut, kannä täya.

⁵⁸ Chúkula júchi senu ä bíchaka ínel jiaahua:

—Émpë két ámemak joome.

Të Peero ínel jiaahua:

—Ómme, ínapo kaa ájaria.

⁵⁹ Jíba tua senu horata simsuko, tábuika két áu ä täya tíaka nookak, ínel jíaka:

—Tua lütüriapo íri két áamak aaney, bueítuk Galiléapo joome.

⁶⁰ Huanäi Peero ínel jiaahua:

—Ómme, kanne jüneiya jita em nokähui.

Huärit chäka, ketune áapörík nokaysu, jü tótoröra kukusek.

⁶¹ Huanäi jü Señor kúakteka juka Perotat suuhuak. Huanäi jü Peero jü Señorta áu nokakäubeu huahuaatek, ínel áu ä jíakähui: “Kee juka tótorörata kusey, baisë kaa nee emo täya tíanake.”

⁶² Huanäi jü Peero päkun yeu sika tüisi siroksi buaanak.

*Jesús bépsuhuak éntok buere áusuhuak
(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)*

⁶³ Jume yoremem Jesústa suayame tüisim ä junneriay, éntokim ä bébbay.

⁶⁴ Éntokim ä puj súmaka, pújbachä bébbay. Huanärim ä nátemajey, ínel áu jíakari:

—Akë ä seetaroa, ¿jábesu enchi bébba?

⁶⁵ Éntok huatek bürukim juénasi ä pújbapo áa bétana nookak.

Jesús judíom yäurau yeu tóijhuak

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

⁶⁶ Yeu matchukim emo náu núnnuk, jume ou yoiyöturim judíom pueblopo yeu púari, jume tiöpopo nésahueme, éntok jume leyta am mamajtíame. Huanärim juka Jesústa bem bíchäpo yeu tójjak. Huanärim ä temajek:

⁶⁷ —Itomë téjhua, ¿empo ájaria jü Cristo?

Áapo éntok ínel am yómmiak:

—Jeehui ti nee jíay junne, kaibem nee súalnake.

⁶⁸ Enchimmeu nee nátemay junne, kaibem nee yómmianake, éntokem kaibu nee búttianake.

⁶⁹ Të én naateka jü Yoremta Üusi juka Diosta simem béppa úttiakame bátam bétana yejtenake.

⁷⁰ Huanäi sep síme ä nátemajek:

—¿Huanäi empo jü tua Diosta Üusi?

Huanäi Jesús ínel ámeu jiaahua:

—Eme lütüriapo nee ájariä tíiya.

⁷¹ Huanäi bempo ínel jiaahua:

—¿Jíta béchibosute testiigom huáatia? Ítapote ä tempo ä jíkkajak.

23

Jesús Pilatotau yeu tóijhuak

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Huanäi jü génte juebénaka áu tóboktiaka, Jesústam Pilatotau núk sájjak.

² Huanärim ä nätua táytek, ínel jíaka:

—Íkãite téula, juka naciónta tãbuiasi matiamta. Rey Césarta kaa impuestom mák nésahue. Áapo Cristopo áu nanãikia; junëli éntok áu rey tíiya.

³ Huanäi jü Pilato ä temajek, ínel jíaka:

—¿Jachë empo jume Israelpo judíommeu Rey?

Huanäi Jesús ä yómmiak:

—Empo lütüriapo ínel jiaahua.

⁴ Huanäi Pilato ínel ámeu jiaahua jume tiöpopo nésahuemmehui, éntok jume géntemmehui:

—Kaitane juënak át téuhua, ì yoremtachi.

⁵ Të bempo chë úttiata johuay, ínel jíaka:

—Juka genteta sime Judea buiärapo jometa áu tóboktitua jü ä majtiäubeyi. Jum Galiléa buiärapo naateka, éntok jíba ä josimey, äbo tájti.

Jesús rey Herodestau yeu tóijhuak

⁶ Huanäi jü Pilato, Galiléa buiärapo ti jáyhuamta jíkkajaka, nátemajek:

—¿Jachu ì yoreme Galileo?

⁷ Huanäi jeehui ti áu jiaihuak, Herodesta nésahuepo joome. Huanäi Herodestau ä bíttuak. Huámechi taahuarimmet éntok jü Herodes buere joära Jerusalémpo aaney.

⁸ Herodes juka Jesústa bíchaka, tüisi al-leaka taahuak. Bínhua naateka ä bit péiyay. Yún jita áa bétana jikkaj-latukay, éntok kaa jaibu johuamta ä bíchäpo ä yáanakeu ä bit péiyay.

⁹ Juebénasi ä temajek, të Jesús kaa ä nok yómmiak.

¹⁰ Ámam aaney, két jume tiöpopo tékiakammeu nésahueme éntok judíom ley am mamajtíame. Katim chüktemta nokaka ä nätuay.

¹¹ Huanäi jü Herodes éntok jume ä son-tarohuam kía kaitäpo ä bit táytek. Huanärim ä junneria báreka reyta bénasi ä sánkotuak, béj-remta éntok ujoyrik. Huanäi jü Herodes júchi jü Pilatotau ä bíttuak.

¹² Huanärim náu türi táytek Pilato éntok Herodes huäri taahuarit naateka; bueítuk bannaatakam kaa náu türiakay, náhuim öomtilatukay.

Jesústat chúppuk, jü noki ä muknakëhui

(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39-19:16)

¹³ Huanäi jü Pilato jume tiöpopo tékiakammeu yäuchim náu núnuka, éntok huate yäuraata, éntok juka genteta,

¹⁴ ínel ámeu jiaahua:

—Eme ikä yoremta inou nüpak, genteta áu ä tóboktituä tíaka; të ínapo bürusine ä temajek enchim jikkajäpo; béjem jüneiya kaitane juénak át téuhuak, enchim áa bétana ä nätuähui.

¹⁵ Éntok Herodes junne, kialíku itou ä bíttuak. Béjem ä bitcha; kaita béttesi yáala, juka nokta mukiapo át chúpanakë béchíbo.

16 Anä bemmuchateboka ä búttia báare.

17 Jü Pilato jum pajko táapo huépul pereesota butbúttiay, jíba bem ä boojoriapo bénasi.

18 Të sime jü génte senu huéchiapo huépülay bénasi jijiak, ínel jíakari:

—¡Päkunem yeu ä huéria júkãri, áman ä më béchïbo! ¡Barrabásta éntoke itou ä búttiatebo!

19 Ìri cárcelpo jípuhuay. Yäurata béj-reka huatemmaq áu tóboktialatukay jum pueblopo; senuk éntok két mëlatukay. Huãri béchïbo páttiatukay.

20 Jü Pilato juka Jesústa búttiatebo báreka, júchi ámeu nookak,

21 të bempo júchi chë kusisi chay táytek, ínel jíakari:

—¡Kúrusichem ä popontebo! ¡Kúrusichem ä popontebo!

22 Bájikum huëpo, jü Pilato júchi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiaka jita juënaksu yáala? Ínapo kaita át téula mukiapo nokta át chúpnaکہ béchïbo. Anä bemmuchateboka ä búttianake.

23 Të bempo jíba júchi chë kusisi chay táytek, kúrusit ä popon nésahueka. Huanãi jü bem jiahuia éntok jume tiöpopo chë nésahueme jiahuia, akim ä yúyüuk.

24 Huanãi béja jü Pilato nokta át chúppak, ä mëna béchïbo bempörim ä aahuäpo ámani.

25 Huanãi béja ä búttiak, juka yäurata béj-reka huatemmaq áu tóboktiakäuta, éntok senuk mëlataka cárcelpo yéchatukäuta. Jesústa éntok bem mámpo yétchak, bem ä yáa bárëpo áman ä yáa ïaka.

*Jesústa kúrusit poponhuakä ä mukukähui
(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)*

²⁶ Jukam Jesústa huériaka kúrusichä poponboka, senu yoremtam buíssek, Cireene buiärapo jometa Símon téamta, huasa bétana huémta. Huanärim juka kúrujta ä püaktituaka, Jesústa sáu ä huériutuay.

²⁷ Huanäi génte tüisi büruka pueblopo jometaka áa sáu kaatey, éntok jáamuchim ä buanria sákame, éntokim ä sirok-riay.

²⁸ Të Jesús ámeu kúakteka ínel ámeu jiaahua:
—Jerusalémpo malariam, katem ino béchibo buaana, ál-lem enchim béchibo buaana, éntok enchim üusim béchibo.

²⁹ Bueituk taahuari yúmanake, ínel jiaunähui:
“Al-leenakemme, jume kaa asoame éntok jume jauhuey júne kaa asoalame, jume kaabeta chítuakame.”

³⁰ Huanärim káhuimmeu ínel jiau táytinake:
“¡Ito béppem huátte!” Jume ili júya káhuimmeu éntok: “¡Itomem éssó!”

³¹ Bueituk jü kúta síarita íneli joatek, ¿jítasum áu yáanake jáni jü kúta huakiahui?

³² Guoy juëna yórememim huériay kétchi, Jesústa béucham mëboka.

³³ Áman mukila kóba káhuí téäu yájakam juka Jesústa kúrusit poponak, éntok huame guoy juëna yóremem áa béuchi, huépülak ä bátam bétana, senuk éntok ä míkori bétana. ³⁴ Huanäi Jesús ínel jiaahua:

—In Átchay, Akë am jiokore, bueitukim kaa jüneiya jita bem joähui.

Jume sontarom éntok, juka Jesústa sánko náikimtek. Huanäi náhuim ä jätek.

³⁵ Jü génte éntok ä bitchay, éntok jume kobanarom júne két ä junneriay, ínel jíakari:

—Jume huatem jínëuk. Én éntok éläpo áu jínëunake, áapo tua jü Cristotuko, jü Diosta yeu púari.

³⁶ Jume sontarom júne ä junneriaka áu rúkteka, báa chibuta ä jítuay,

³⁷ ínel áu jíaka:

—Empo judíommeu reytuk, emoë jínëu.

³⁸ Jü jïojteri éntok ä kóba béppa yáatukay. Griego nokpo jïojteritukay, latínpo éntok hebreopo, ínel jíaka: “Íri ájária jü judíommeu Rey.”

³⁹ Senu juëna yoreme áabeu chäkame ä junneria jiaahuay, ínel jíaka:

—Empo jü Cristotukätekë emo jínëu, éntok itom kétchi.

⁴⁰ Të jü senu áu omteka ínel áu jiaahua jü senukuhui:

—¿Jachë kaa Diosta májhue, empo két jíba alë bénasi jïokot machisi nokta emót chúpilatuk junne?

⁴¹ Lutüriapote ítapo ä innëa, juka tüisi itou johuamta. Kaa tühuatate mabeta juka itom yáakä béchïbo; të ì yoreme kaita juënak yáala.

⁴² Huanäi Jesústau ínel jiaahua:

—Inohuë huáate, béja reytaka äbo yepsäteko.

⁴³ Jesús éntok ínel ä yómmiak:

—Lütüriapone ínel émou jiaahua, enë sep ínomak annake, áman paraísöpo.

*Jesús muukuk**(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)*

⁴⁴ Jíba tua béja lúl-la kátekay. Huanäi síme ániat kaa machika taahuak, bájim jiäu tájti.

⁴⁵ Huanäi jü taa kaa machisi taahuak. Jum tiöpopo éntok, jü cortina násuk áman síutek.

⁴⁶ Huanäi Jesús tüisi kusisi cháchayek, ínel jíaka:

—In Átchay, em mámpone juka ín espíritu yétcha.

Ínëli jiausuka muukuk.

⁴⁷ Huanäi hua romapo sontaro yäut íkái bíchaka, Diosta úttileka taahuak, ínel jíaka:

—Lútüriapo ï yoreme lútüla jíapsihuamta jípurey.

⁴⁸ Síme jü génte juebena áma aneihui, íkái ínëli huémta bíchakame, táhuit emo chónaka sájjak.

⁴⁹ Të síme jume Jesústa täyähui, éntok jume jáamuchim Galiléau naateka áamak kateihui, mékkáriat tahuaka ä bitchak, juka huémta.

*Jesús mäahuak**(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)*

⁵⁰ Senu yoreme áma aaney, tü yóremtaka entok lútüla jíápsaka, José tí téhuaka, jum pueblo Arimateapo jometaka, Judea buiärapo. Áapo jum judíom buere yäurapo tékiakay.

⁵¹ Íri két juka Diosta reytaka ä nésaunakeu boobíchaihui. Kaa ámebeu ä türey, juka jita benak Jesústau am yáakähui.

⁵² Pilatotau sika Jesústa takahua áu aahuak.

⁵³ Kúrusit kóm ä yéchaka, sábanampo ä bitiak. Huanäi téta guójöria bemelapo étapopo ä óorek; kaabe áma jee órehuay.

⁵⁴ Huäri taahuarit síme huéchiapo óorehuay, bueítuk jü jimyóre taahuari abe naatey.

⁵⁵ Jume jáamuchim Jesústamak áma yáij-latukaïhuim Galiléa bétana, ámanim sájaka ä bitchak, jum téta guójöriapo ä maahuakäpo; éntokim át suuhuak, ják ä tekhuakähui juka ä takahua.

⁵⁶ Huanärim bem joau nótteka, yünim jita musäla jubak yáuhuak, éntok unhuentom. Huanärim jimyore taahuapo jimyoorek, Diosta leyta ä jiäpo bénasi.

24

Jesústa mukilataka ä jíabitekähui
(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

¹ Lominko taahuata yúmak, kethueysu, jume jáamuchim ä maahuakäpo yájjak, juka báata musälam jubak huériaka bem yáakähui. Huate jáamuchim éntok, ámemak kaatey. ² Huanärim juka téta guójöriata étaporita téuhuak. Jü téta ái páttiari sékána órekamtam bitchak.

³ Huanärim áman kimuka, juka Señor Jesústa takahua kaa áma téuhuak.

⁴ Guómtilamtakam kaachin an máchiakay. Huanärim guoy yoremem bitchak, áme náapo jábuekame bélojkok sánkokame.

⁵ Bempo májhueka, buíau tájti kóm müla chätuk. Huanärim ínel ámeu jiaahuak, jume yoremem:

—¿Jatchiakasem kókkolam násuk juka jiápsamta jaria?

⁶ Kaa ím aane; béja jíabitek. Áhuem huáate jita enchimneu ä nokakähui, ketune Galiléa buiärapo aneka,

⁷ ínel jíakari: “Tepa jíba jume yoremem jujuenam mámpo tóijna jü Yoremta Üusi, éntok kúrusit mëtunake. Huanäi éntok báij taahuarim huéy mukilatata jíabitenake.”

⁸ Huanäi bempo áu huahuaatek, jü Jesústa nokibehui.

⁹ Huanäi bempo campo santo bétana nótteka, jume once apóstolimneu simeta íkai nookak, éntok jume huatemmehui.

¹⁰ Jume íkai nokta apóstolimneu tójakame: jü María Magdalena, Juana, María Jacobota áiye, éntok huate jáamuchim.

¹¹ Të jume apóstolim íkai nokta kaa ä súaratukä bénasi ä ériay; kialíkum kaa am súaley.

¹² Të jü Peero yejteka, ä mäariu bíchaa búitek. Huanäi béja huáijhua kibakeka, jume sánkom bempolaim bitchak. Huanäi juka áman yeu sikamtat bíchaka, guómtilatata ä jóau bíchaa siika.

Jum Emaús böochi

(Mr. 16:12-13)

¹³ Bueítuk huäri taahuarichi, guoyika Jesústamak rejteihuim náhuim kaatey, pueblo Emaús ti téhuaakäu bíchaa; once kilómetropro Jerusaléniu taahuay.

14 Juka simeta áma yeu sikamta, náhuim ä ejtejhuaasakay.

15 Júnëli náu am nok sákaysu éntok náu am nok nássuay, Jesús ámeu rúktek. Huanäi ámemak boojo táytek.

16 Të ä bíchaka, júnem kaa júneyay ä jábétukähui, bueítuk lútüriata bem júneríanakeu kee jee ámeu yeu machiay.

17 Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasem náu ejtejhuaasime, éntok jatchi-akasem siroka?

18 Jü senu ä yómmiak, Cleofas ti téhuaakame. Huanäi ínel áu jiaahua:

—¿Jachu empo jíba kaa ímï jometaka juka én ímï taahuarimmet Jerusalémpo jita yeu sikamta kaa júneria?

19 Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítasu áma yeu siika?

Huanärim ínel áu jiaahua:

—Jü Jesús Nazarenota bétana, bueítuk áapo senu profeetatukay, tua úttiata jípureme jume jita ä joäpo éntok ä nokäpo, Diosta bíchápo éntok síme pueblota bíchápo;

20 éntok jáchin huame tiöpopo tékiakammeu chë nésahueme éntok itom yäuram nokta át chüppak, ä mënë bétana kúrusichä poponteboka.

21 Ítapo ä boobíchaïhuiy, áapörík juka Israelta jínëunakëhui. Ëni íäri béppa, béja báij taahuarim huéiye, ïri simlataka.

22 Të két jume huate jáamuchim ito násuk aneme két itom guómtiak, bueítuk marikaroapom ä maahuakäu nóitek.

²³ Huanärim éntok juka ä takahua kaa áma téaka, itou yájaka itom ejtejhuariak, Diosta ángelesim bénam emo bíchak tíaka. Ímëi éntok Jesústa jiapsä tíiya.

²⁴ Jume huate itomak joome áman nóitek, jum campo santohui, ä maahuakäpo. Huanärim jume jáamuchim jáakäpo áman emo ä bíchak tíiya, tërim áapörík kaa bitchak.

²⁵ Huanäi áapo ínel ámeu jiaahua:

—¡Tepem kaitat suuhua, éntokem kara jita súale enchim jiápsipo, simeta jume profetam nokakähui!

²⁶ ¿Jachu kaa junëli kókosi áu ä huéenateu úttiatakay jáni jü Cristotahui, kee jee lóoriau ä kibakeyo?

²⁷ Huanäi béja juka jiojteta áa bétana nokamta ámeu nok táytek, Moiséjta librompo naateka jume profetam librommeu tájti.

²⁸ Jum pueblou bem sájakäu yájaka, Jesús jíba ä böo huéria báarem ténasi ayka.

²⁹ Huanäi bempo kía úttiapo bénasi ä tahuar-
iak, ínel jákari:

—Itomake taahua, emo bia kúpte, jü tää béja áman huétche.

Huanäi Jesús áman kibakek, ámemak tahua báreka.

³⁰ Huanäi béja ámemak huam mesau káteka, jume páanim nüka Diosta tü eáu ámet chúppak. Huanäi am näikimteka, bempörím miikak.

³¹ Ímëri jume bem pusim étapotuk. Huanärim ä tatäyak, të áapo sep áma kaabétuk.

³² Huanärim ínel náu jiaahuay:

—¿Lútula huëpo, jachute kaa itom jiápsipo táijta bénasi ä innëay, itou ä nokayo jum bööchi, éntok juka jiojteta itom ä téjhuayo?

³³ Huanäi huämi horapo jáptekam, Jerusalénihum nóttek. Huanärim jume once discípulommeu éntok jume ámemak anemmeu yájjak.

³⁴ Ímëi ínel jiaahuay:

—Jü Señor tua yö éaka jíabitek; Símontau yeu machiak.

³⁵ Jume guoyika éntok két am ejtejhuariak jita jum bööt ámeu sikähui, éntok jáchin emo ä tatäyakähui, jume páanim ä näikimteko.

Jesús jume ä discípulommeu áu yeu machiriak

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

³⁶ Ketune bempörim íari bétana náu nokay, Jesús áme násuk áu yeu machiriak, ínel ámeu jíaka:

—Yánti jíapsihuame enchimmaktunake.

³⁷ Huanärim guómtaka éntok májhueka, espíritutam emo bíchá bénasi éiyay.

³⁸ Të Jesús ínel ámeu jiaahua:

—¿Jatchiakem guómtila? ¿Jítasa jáni ti emo éetua?

³⁹ In mámamem bitcha, éntok ín guókkim. Ínapone ájária. Inochem mámte, éntokem nee bitcha; bueítuk jü espíritu kaa tekhuak, éntok kaa óttak, enchim nee bíchápo bénasi.

⁴⁰ Huanäi ínel ámeu jíaka, jume mámam éntok jume guókim am bíttuak.

41 Të bempörim ketune kaa ä súaľe béchibo huame al-leerimmea éntok bem át guómtilamtukä béchibo, ínel ámeu jiaahua:

—¿Jítem buä máchik ím jípure?

42 Huanärim kúchu jísobata rébbeik ä mákkak, éntok mumu sítörim.

43 Huanäi am nüka, am buäka bempörim bíchápo.

44 Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Íkai noktane enchimmeu nookak, ketune enchimmak aneka: Símeta huaka Moiséjta leypo jiojteta ino bétana chúpnakéhui, éntok huame profetam libropo jiojteta éntok libro salmompö.

45 Huanäi juka jünee huamta am étaporiak, jume jiojteritat am jüneenakë béchibo.

46 Huanäi ínel ámeu jiaahua:

—Íneli jiojteri: juka Cristota jiokot yáanahui, éntok ä muknakéhui,

47 éntok áapörík téhuampo síme géntemmeu ä noknä bétana, Jerusalémpo naateka, ámeu nokaka bem jíapsi kúaktinake bétana, éntok bem Dios bejrim jíokörina béchibo.

48 Emem íkai bit-lataka én testiigom.

49 Áachem suuhua, ínapone enchimmeu ä bíttuanake, juka ín Átchay nokaka enchimmeu ä bíttua-rokakähui. Të ímem taahua, Jerusalémpo, huaka úttiata jikat bétana huémta enchim mabetäu tájti.

*Jesús téhuekau jikau siika
(Mr. 16:19-20)*

⁵⁰ Huanäi Jesús päkun yeu am núk si-ika, pueblo Betaniau bíchaa. Huanäi jikau mánteka, Diosta tü eáu ámet chúppak.

⁵¹ Huanäi Diosta tü eáu ámet chupasuka, am tö siika. Téhuekau jikau bíchaa núk sákahuak. ⁵² Bempo chúkula ä yörisuka, Jerusaléniu nóttek, tüisi al-leaka.

⁵³ Huanärim tiöpopo jíba aaney, Diosta úttileka entok jikau ä chatchaka. Júnentunake.

Mayo

Mayo: Diosta nooki yorem nokpo New Testament

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mayo

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-13

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 May 2025 from source files dated 13 May 2025

84020f7b-8f34-5f65-803f-a2c6c92b92ea